

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 11 (2797)

Пятніца, 12 сакавіка 1932 г.

Цана 8 кап.

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ аб XXV з'ездзе Камуністычнай партыі Савецкага Саюза

5 сакавіка ў Маскве, у Крамлёўскім Палацы з'ездаў, адбылося заключнае пасяджэнне XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

У пачатку пасяджэння старшыня падліковай камісіі тав. Усцінаў Д. Ф. зачытае вынікі выбараў цэнтральных органаў партыі.

Дэлегаты з'езда бурнымі, працяглымі апладысмантамі сустракаюць паведамленне аб аднагалосным выбранні членам Цэнтральнага Камітэта КПСС таварыша Л. І. Брэжнева. З'езд цёпла сустракае паведамленне аб выбранні членаў ЦК КПСС, кандыдатаў у члены ЦК, членаў Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС.

У час перапынку ў рабоце з'езда адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

На адноўленым пасяджэнні з'езда старшынствуючы таварыш Л. І. Брэжнеў паведамляе дэлегатам аб выніках першага Пленума ЦК КПСС.

Генеральным сакратаром ЦК КПСС на Пленуме аднагалосна выбраны таварыш Л. І. Брэжнеў. Гэта паведамленне сустракаецца бур-

нымі, працяглымі апладысмантамі, авацыяй усёй залы. Усе ўстаюць.

Пленум выбраў Палітбюро ЦК КПСС, Сакратарыят ЦК КПСС, зацвердзіў старшыню Камітэта партыйнага кантролю пры ЦК КПСС.

Цэнтральная рэвізійная камісія КПСС на сваім пасяджэнні выбрала старшыню камісіі.

У заключэнне з'езда Генеральны сакратар Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза таварыш Л. І. Брэжнеў гаворыць прамову, якая была выслухана дэлегатамі і гасцямі з'езда з велізарнай увагай і неаднаразова перапынялася бурнымі, працяглымі апладысмантамі. Пасля заканчэння прамовы грыміць доўга не змаўкаючая авацыя. Гучаць здравіцы і воклічы: «Няхай жыве Камуністычная партыя Савецкага Саюза! Ура!», «Няхай жыве ленінскі Цэнтральны Камітэт!», «Няхай жыве камунізм!», «Нашай партыі — слава!».

Таварыш Л. І. Брэжнеў аб'яўляе XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза закрытым.

Дэлегаты і госці з вялікім натхненнем выконваюць партыйны гімн «Інтернацыянал».

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ аб Пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза

5 сакавіка 1932 года адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС, выбранага XXV з'ездам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Пленум аднадушна выбраў таварыша Брэжнева Л. І. Генеральным сакратаром ЦК КПСС.

Пленум аднадушна выбраў Палітбюро ЦК КПСС у наступным саставе:

члены Палітбюро таварышы Брэжнеў Л. І., Андропаў Ю. У., Грамыка А. А., Грышын В. В., Грэчка А. А., Касыгін А. М., Кірыленка А. П., Кулакоў Ф. Д., Кунаеў Д. А., Мазураў К. Т., Падгорны М. В.,

Пельшэ А. Я., Раманаў Р. В., Суслаў М. А., Усцінаў Д. Ф., Шчарбіцкі У. В.

Кандыдаты ў члены Палітбюро таварышы Аліеў Г. А., Дземічаў П. Н., Машэраў П. М., Панамароў Б. М., Рашыдаў Ш. Р., Саломенцаў М. С.

Сакратарамі ЦК КПСС выбраны таварышы Брэжнеў Л. І., Суслаў М. А., Кірыленка А. П., Кулакоў Ф. Д., Усцінаў Д. Ф., Панамароў Б. М., Капітонаў І. В., Далгіх У. І., Катушаў К. Ф., Зімянін М. В., Чарненка К. У.

Пленум зацвердзіў старшыней Камітэта партыйнага кантролю пры ЦК КПСС таварыша Пельшэ А. Я.

АБМЕРКАВАННЕ ТВОРЧАСЦІ

Адбылося чарговае пасяджэнне секцыі крытыкі і літаратуразнаўства, на якім разглядалася творчасць крытыкаў М. Тычыны і С. Пятровіча. З дакладамі выступілі В. Бечык і А. Сабалеўскі. У абмеркаванні прынялі ўдзел В. Каваленка, У. Юрэвіч, А. Гардзіцін, Н. Пашкевіч, дырэктар літаратурнага

музея Я. Коласа Д. Міцкевіч, У. Караткевіч, К. Губарэвіч, А. Ліс і А. Вольскі. Выступаўшы ўсебакова прааналізавалі творчасць М. Тычыны і С. Пятровіча, адзначыўшы прафесіянальнасць і аператыўнасць іх выступленняў у друку, выказалі некаторыя заўвагі і пажадалі далейшых поспехаў.

ЦІКАВАЯ ГУТАРКА

У клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбылася сустрэча з крытыкам, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР імя Я. Коласа Н. Пашкевічам, які быў членам беларускай дэлегацыі на XXX юбілейнай сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

Ён расказаў шмат цікавага пра работу савецкіх дыпламатаў у гэтай міжнароднай арганізацыі, пра сучаснае жыццё ЗША, адказаў на шэраг пытанняў, якія задалі прысутныя — пісьменнікі, чытачы.

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ РЭСПУБЛІКІ

ПАМЯЦІ ГЕРОЯ

У сярэдняй школе № 13 г. Пінска адкрыт музей Героя Савецкага Саюза В. З. Каржа. Аснову экспазіцыі складаюць дакументы і матэрыялы, сабраныя чырвонымі следцамі — вучнямі школы.

На адкрыцці музея аб жыцці легендарнага партызана, яго барацьбе за існасць людскае школьнікам расказалі напалеўнік В. З. Каржа, вэтэран трох войнаў Р. С. Карасёў і дачка героя З. В. Карж.

ВЕРНІСАЖ У КАЛГАСЕ

У Доме культуры калгаса «Праўда» Глускага раёна адкрылася выстаўка твораў беларускіх мастакоў з фондаў Дзяржаўнага мастацкага музея БССР.

Савет Дома культуры арганізаваў на гэтай выстаўцы чытку лекцый і гутаркі аб беларускім выяўленчым мастацтве.

ФІЛЬМ АБ НАРОДНЫХ ТАЛЕНТАХ

Група кінематаграфістаў студыі «Беларусьфільм» пачала ў Гомелі здымку поўнаметражнай служкі аб народнай творчасці. Самадзейнае мастацтва Гомельшчыны ў фільме будзе прадстаўляць народны жаночы вакальны ансамбль «Рэчанька» Палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання на сельніцтва.

ПЕРШЫ СПЕКТАКЛЬ

Спадарожнік Бабруйскага народнага тэатра адкрыт на Беларускім шынным камбінаце. Кіруе ім галоўны рэжысёр народнага тэатра Б. Шурын, заняткі па сцэнічнаму майстэрству і дыкцыі праводзіць артыст тэатра.

Надзейна драматычны калектыў паказаў глядачам сваю першую работу — спектакль «Любоў да чалавека» па п'есе Л. Карасева.

БЕЛТА.

ВЫДАННІ ПРА МАСТАКОЎ

На шырокае кола чытачоў і аматараў выяўленчага мастацтва разлічаны выданні «Мастацтва мужнасці і герызму» і «Мастакі Савецкай Беларусі», якія нядаўна выпусціла выдавецтва «Беларусь».

У першым змешчаны рэпрадукцыі работ беларускіх мастакоў, якія адлюстроўваюць тэму партызанскай барацьбы на тэрыторыі нашай рэспублікі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Тлумачэнні да іх дае мастацтвазнаўца М. Ганчароў.

Ілюстраванае выданне «Мастакі Савецкай Беларусі» — даведачнага характару — назаўваж з членамі Саюза мастакоў БССР. Над яго падрыхтоўкай працавала рэдакцыйная калегія ў складзе В. Вяроўцага, М. Ганчарова, М. Гуцьева, І. Давідовіча і А. Кашкурэвіча.

Думаецца, што новыя выданні з цікавасцю прымуць чытачы.

У. КУЗЬМІЧ.

ПРАПАГАНДЫСТЫ КНІГІ

Добра наладжаны прапаганда і гандаль кнігай у касцюковіцкай кнігарні. Хто наведзе яе ўпершыню, абавязкова будзе падтрымліваць песню сувязь і надалей. Шырокі выбар палітычнай, мастацкай, сельскагаспадарчай літаратуры прыцягвае ўвагу людзей розных узростаў і прафесій. Творча надыходзяць да сваёй работы загадчыца кнігарні Л. Давыдава, прадаўцы В. Платовава, А. Торбачкіна, Н. Нямнікіна.

На відным месцы вывешана шыльда «Тут працуе калектыў камуністычнай працы». Работнікам кнігарні ўручаюць ганаровыя знакі «Пераможца сацыялістычнага слаборніцтва за 1975 год».

Г. ЗАХАРЭНКА.

У НАШЫХ ЛІТОЎСКІХ СЯБРОЎ

ВЫСТАўКА ПЛАКАТА

У Вільнюсе, у Палацы мастацкіх выставак, адкрылася другая рэспубліканская выстаўка плаката. На ёй экспануецца каля 300 работ, створаных за апошнія пяць гадоў.

Побач з шырока вядомымі плакатамі Савецкай Літвы — В. Каўшынісам, Б. Грабаўскене, І. Гудмонасам, Д. Крашкайтэ і іншымі свае лепшыя работы дэманструюць і маладыя графікі, жывапісцы, тэатральныя мастакі. Амаль усе плакаты, што дэманструюцца на выстаўцы, выдадзены масавымі тыражамі, многія адзначаны на ўсесаюзных аглядах і конкурсах.

ВАРТАВЫМ РАДЗІМЫ

Цесная дружба звязвае пісьменнікаў Літвы з пагранічнікамі. Нядаўна літаратары адправілі ім бібліятэчку сваіх твораў з аўтаграфамі. На тытульным лісце паэмы лаўрэата Ленінскай прэміі Э. Межэлайціса «Чалавек», напісана: «Дарогім вартавым савецкіх граніц — з пажаданнямі паспяховай службы, вернага выканання воінскага абавязку і асабістага існасця. Ад шчырага сэрца, Э. Межэлайціса».

Свае кнігі падарылі пагранічнікам народны пісьменнік Літвы Ю. Балтушыс, П. Гельбак, В. Жылінскітэ, Ю. Мацявічус, В. Бубніс, В. Пяткявічус, І. Ланкуціс і іншыя.

ЛЕПШЫЯ АГІТБРЫГАДЫ

Агітбрыгады Тракайскага раёна рыхтуюцца да ўсесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных. На раённым аглядзе лепшымі былі прызнаны калектывы Вельскага і Казокішкага дамоў культуры. Ім выпаў ганар прадстаўляць Тракайскі раён на завальным конкурсе мастацкіх агітбрыгад на прыз газеты «Ціеса».

ПЕРАДАВАЯ БІБЛІЯТЭКА

У павільёне «Савецкая культура» на ВДНГ СССР ёсць экспазіцыя аб перадавым вопыце работы бібліятэкі калгаса «Судува» Капсукскага раёна па камуністычнаму выхаванню працоўных.

Бібліятэка арганізоўвае сустрэчы з вэтэранамі вайны і працы, тэматычныя вечары «Дарогай росквіту і сацыяльнага прагрэсу», абмеркаванне твораў савецкіх пісьменнікаў і іншае.

ГУЧАЦЬ ПЕСНІ

Вечары ваенна-патрыятычнай песні і музыкі прайшлі ў Ленінскім і Кастрычніцкім раёнах Вільнюса. У іх прынялі ўдзел самадзейныя калектывы горада — жаночы хор «Айдас», змешаны хор «Вільнюс», харавая капэла «Вільняле», заслужаны духавы аркестр рэспублікі «Зара» і іншыя калектывы.

НОВЫ КІНАТЭАТР

На вуліцы Горкага ў Вільнюсе ідзе будаўніцтва кінатэатра «Масква», які разлічан на 900 месцаў. У ім будзе дзве залы для глядачоў, прасторнае фас, прыгожы інтэр'ер.

КАНЦЭРТ ДРУЖБЫ

Канцэрт дружбы мастацкіх калектываў пяці гарадоў, якія слаборнічаюць паміж сабой — Мінска, Рыгі, Таліна, Вільнюса і Каўнаса, адбыўся ў Вільнюскай музычнай школе імя Б. Дарыёнаса.

Вільнюсцы цёпла сустрэлі аркестр цымбалістаў Мінскага дзіцячага музычнага вучылішча, народны ансамбль «Лесма» з Рыгі, вакальны квартэт Талінскага акадэмічнага мужчынскага хору, заслужаны мужчынскі хор «Варна» з Вільнюса, народны ансамбль песні і танца Каўнаскага завода штурчага валакна.

ФОТАРЭПАРТАЖ

Новы савецкі пашпарт у руках народнага пазта БССР Петруся Броўкі.

Намеснік міністра ўнутраных спраў БССР генерал-маёр міліцыі У. Ф. Майданюк уручае новы пашпарт пісьменніку І. Новікаву (злева).

СІАЮЗ пісьменнікаў БССР. Сюды, як на свята, усхваляваныя, з прыўзнятым настроем, прыйшлі вядучыя майстры слова рэспублікі. Урачыстую цырымонію адкрывае народны пісьменнік БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР і БССР першы намеснік старшыні праўлення

ПІСЬМЕННІКАМ — НОВЫЯ ПАШПАРТЫ

Саюза пісьменнікаў рэспублікі Іван Пятровіч Шамякін. Ён гаворыць пра шчаслівыя хвіліны, якія перажываюць усе прысутныя ў зале, аб значэнні гэтай знамянальнай падзеі ў жыцці кожнага.

Затым даецца слова намесніку міністра ўнутраных спраў рэспублікі, генерал-маёру міліцыі Уладзіміру Фёдаравічу Майданюку.

— Савецкія людзі, — сказаў ён, — бязмерна ганарэцца свай прыналежнасцю да вялікай сацыялістычнай Радзімы. Права на гэты ганар мы заслужылі, ажыццяўляючы грандыёзныя здзяйсненні, якія адбываюцца ў краіне, уносячы ў іх — ножны на сваім пасту — канкрэтны працоўны ўклад.

— Мы ведаем, — працягваў намеснік міністра, — што шмат зрабілі для развіцця айчынай культуры нашы пісьменнікі, сапраўдныя інжынеры чалавечых

душ. Працоўныя Беларусі з пашанай называюць вас як самых дастойных на атрыманне ў першую чаргу пунцовах кніжак грамадзяніна СССР...

Пачынаецца ўручэнне пашпартаў. Да стала падыходзіць старшыня беларускіх пісьменнікаў Кандрат Кандратавіч

Крапіва (Атраховіч). Доўгі спіс яго заслуг: народны пісьменнік БССР, Герой Сацыялістычнай Працы, тройчы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР. У гэтым — прызнанне выдатных заслуг Кандрата Кандратавіча, яго вялікі ўклад у развіццё савецкай і сусветнай культуры. Прысутныя дружна апладыруюць, калі ён атрымлівае пашпарт новага ўзору.

Наступным да стала падыходзіць Пётр Усцінавіч Броўка. Хто не ведае ў рэспубліцы і за межамі нашай краіны гэтага сціплага працаўніка япра, чарадзя беларускага слова? Народны пазт БССР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі БССР.

— Мае таварышы, прысутныя тут, — сказаў ён, — даручылі сказаць слова ад імя. Я зраблю гэта з вялікім задавальненнем. Ад іх і ад сабе асабіста. Мы сёння ўсе памалодзелі. Нас глыбока усхвалявала гэтая падзея. Уручэнне сярпастага, малаткастага савецкага пашпарта поўніць сэрцы пачуццём гарачай любові да нашай судоўнай Радзімы, да нашага сапраўды гуманістычнага грамадскага ладу, да нашых выдатных савецкіх людзей. З'яўляючыся грамадзянінамі вялікай Сацыялістычнай Айчыны, атрымліваючы новы пашпарт, мы ўсведамляем, што яшчэ ў даўгу перад ёй, і запэўнім, што сваёй працай, дыханням зробім усё для ле

росквіту, калі спатрэбіцца — і для яе абароны.

Гучаць апладысменты. Таварышам прысутных радысцо. Урачыстая цырымонія працягваецца.

Пашпарт новага ўзору — у руках Івана Пятровіча Шамякіна. Затым да стала падыходзіць народны пісьменнік БССР, лаўрэат Ленінскай прэміі Іван Паўлавіч Мележ, народны пазт БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Пімен Емяльявіч Панчанка, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, намеснік старшыні праўлення СП БССР Іван Гаўрылавіч Чыгрынаў, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, намеснік старшыні праўлення СП БССР Анатоль Сямёнавіч Грачанікаў, заслужаны дзеяч культуры БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, загадчык карэспандэнцкага пункта газеты «Правда» па БССР Іван Рыгоравіч Новікаў, пісьменнікі — адказны са-

кратар праўлення СП БССР Анатоль Ільіч Вярцінскі, Павел Нікіфаравіч Кавалёў, Аляксандр Яўгенавіч Міронаў.

Да прысутных звярнуўся Аляксандр Міронаў, старшыня савета пры Саюзе пісьменнікаў БССР па сувязях з МУС. Ён падзякаваў Міністэрству ўнутраных спраў за арганізацыю урачыстага ўручэння вядучым пісьменнікам рэспублікі пашпартаў новага ўзору і заклікаў літаратараў больш ярка паназваць у творах самаадданую, так неабходную народу працу вартавых парадку.

У заключэнне У. Ф. Майданюк яшчэ раз сардэчна павіншаваў пісьменнікаў са знамянальнай падзеяй у іх жыцці і пажадаў кожнаму новых творчых поспехаў на карысць нашай любімай Радзімы.

Г. ІВАНОУ, намеснік начальніка аддзела па палітыка-выхаваўчай рабоце МУС БССР.

У Саюзе пісьменнікаў БССР. Пасля ўручэння пашпартаў.

Фота М. ІЛЬІНА.

ПЕРШЫЯ дні вясны... Яны заўсёды найбольш трывала астаюцца ў памяці чалавека. Сёлетні ж пачатак вясны надзвычай знамянальны. Ён стане незабыўным для ўсіх людзей Саветаў і прагрэсіўнай грамадскасці свету. У гэтыя вясны дні працаваў ХХV з'езд нашай роднай Камуністычнай партыі. Гэта першая вясна той пяцігодкі, эканамічную і сацыяльную праграму якой вызначыў гістарычны партыйны форум, што надаўна закончыў сваю пладатворную работу.

У дакладзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Леаніда Ільіча Брэжнэва — «Справаздача Цэнтральнага Камітэта КПСС і чарговыя задачы партыі ў галіне ўнутранай і знешняй палітыкі», у выступленнях дэлегатаў і ў рашэннях з'езда падведзены вынікі вялікай, самаадданай працы нашай партыі і ўсяго саветаўкага народа на здзяйсненню грандыёзных планаў развіцця народнай гаспадаркі краіны і ажыццяўленню Праграмы міру, прынятых ХХIV з'ездам КПСС. Вынікі гэтыя сапраўды велічныя, усеабдымныя. Яны на плячы толькі нашай слаўнай партыі камуністаў, толькі нашаму працавітаму народу. Але праграма нашага развіцця, прынятая ХХV з'ездам КПСС на наступнае пяцігоддзе і далейшую перспектыву, яшчэ больш шырокая і глыбокая.

Наша партыя, наш народ бясспрэчна здолелі выканаць і нават перавыканаць яе. Але для гэтага спатрэбіцца і пэўная напружанасць, і выключная арганізаванасць, зладжанасць у рабоце, і мабілізацыя ўсіх фізічных і духоўных сіл нашага слаўнага народа. У авангардзе, як заўсёды, будуць ісці камуністы, на новую вышыню ўзнімецца ідэйна-выхаваўчая роля партыі.

«Сіла нашага ладу ў свядомасці мас, — сказаў Л. І. Брэжнэў у Справаздачым дакладзе на ХХV з'ездзе КПСС. — І партыя лічыць сваім пастаянным клопам выхаванне камуністычнай свядомасці, гатоўнасці, волі і ўмення будаваць камунізм».

Вялікія задачы паўстаюць тут і перад мастацкай літаратурай, перад усёй творчай інтэлігенцыяй.

«Для мінулых гадоў, — адзначае дакладзе Л. І. Брэжнэва, — характэрна дзейная актывізацыя дзейнасці творчай інтэлігенцыі, якая ўносіць усё больш важкі ўклад у агульнапартыйную, агульнанародную справу будаўніцтва камуністычнага грамадства».

Гэта станоўчы жыватворны працэс, вядома ж, садзейнічаў з'яўленню шэрагу твораў на тэмы сацыялістычнага жыцця і ў нашай беларускай літаратуры. У іх знайшло пэўны водгук тое станоўчае, істотнае, чым жыве наша краіна, што стала часткай асабістага лёсу людзей.

Нам, пісьменнікам, як і ўсім саветскім людзям, трэба патхнёна глядзець наперад, заўсёды адчуваць сябе мабілізаванымі для выканання тых велічных задач, якія ставіць перад намі партыя.

У першыя дні работы з'езда мы сабраліся на папярэдняе пасяджэнне партбюро Саюза пісьменнікаў БССР з удзелам кіруючых работнікаў праўлення саюза. Абмяняліся ўражаннямі і думкамі, выкліканымі праграмным дакладам Л. І. Брэжнэва.

Прышлі, што нам трэба зрабіць у бліжэйшы час і на працягу пяцігодкі для забеспячэння яшчэ большага развіцця літаратурнага працэсу. Членамі партбюро і кіраўнікамі праўлення саюза было выказана шмат карысных думак і прапановаў, якія скіраваны на далейшае ўдасканаленне арганізацыйнай, грамадска-палітычнай і творчай дзейнасці ўсіх звянаў нашага творчага калектыву, на палепшэнне ўмоў работы рэдакцый нашых перыядычных выданняў, на вышэйшае клопатаў аб бытавых умовах пісьмен-

гэтым, адной-дзвюма творчымі камандзіроўкамі гэтага не дасягнеш. Яшчэ горшыя тут вынікі ад перыядычных наведванняў прадпрыемстваў.

Канечне, трэмаць і развіваць нашу творчую садружнасць з рабочымі калектывамі трэба, на гэта і накіраваны нашы шэфскія мерапрыемствы, што даюць нам матэрыял для нарысаў і іншых публіцыстычных выступленняў. А для маштабнага літаратурна-мастацкага твора на-

тым, каб і надалей развіваць і ўдасканалваць гэтую тэму, знаходзіць усё новыя і новыя аспекты яе, заглябляцца ў самыя складаныя псіхалагічныя з'явы гэтага плана, трэба ні ў якім выпадку не таптацца на месцы, не паўтараць тых матываў, сюжэтных хадоў і з'яў, якія ўжо былі ў папярэдніх творах.

У дакладзе Леаніда Ільіча Брэжнэва падкрэсліваецца вялікае значэнне для мастацкай літаратуры тэмы маралі,

чытач патрабуе ад яго значнага пашырэння творчага дыяпазону. Ён хоча мець кнігу і пра жыццё і нястомную барацьбу за мір саветскіх людзей тут, у нас, і за мяжой, пра вызваленчае змаганне народаў розных краін свету, пра інтэрнацыянальную салідарнасць народаў.

Складаныя гэтыя тэмы, нялёгка. Але ж калі мы хочам быць наперадзе літаратурнага працэсу свету, то трэба смялей і больш актыўна брацца за іх распрацоўку. Аднавядны матэрыял цяпер можна мець у дастатку: мы часта ездзім за мяжу, бываем у розных краінах, сацыялістычных і капіталістычных. Пара ўжо не абмяжоўвацца газетнымі нататкамі ды скупымі ўспамінамі ў клубе Саюза пісьменнікаў. Многім нашым пісьменнікам і па сіле, і па здольнасцях ствараць значныя літаратурна-мастацкія творы на міжнародныя тэмы, выкарыстоўваючы свае неаднаразовыя паездкі за мяжу.

«Партыйны падыход да пытанняў літаратуры і мастацтва, — адзначаў таварыш Л. І. Брэжнэў у Справаздачым дакладзе, — спалучае чужыя адносіны да мастацкай інтэлігенцыі, дапамогу ў яе творчых пошуках з прынцыповасцю».

Такі ленынскі прынцып павінен быць у аснове ўсёй нашай работы ў гэтай сферы ідэалагічнай дзейнасці. Кіруючыся мудрымі ўказаннямі нашай партыі, выказанымі ў дакладзе таварыша Леаніда Ільіча Брэжнэва на ХХV з'ездзе КПСС, усе нашы пісьменнікі, члены партыі і беспартыйныя, зробіць усё неабходнае для таго, каб у нас было яшчэ больш твораў, вартых нашай гісторыі, нашага сучаснага і будучага, нашай партыі і народа, нашай вялікай Радзімы.

Аляксей КУЛАКОЎСКИ,
сакратар партбюро
Саюза пісьменнікаў БССР.

НА ПЕРАДЗЕ— СВЕТЛЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

нікаў. Асабліва ж увага была звернута на той комплекс мерапрыемстваў і аднаведных захадаў, якія павінны яшчэ больш садзейнічаць сапраўды жыватворнаму працэсу ўзбагачэння нашых пісьменнікаў глыбокім веданнем жыцця і на гэтай аснове значнаму навішэнню ідэйна-мастацкага ўзроўню твораў пра жыццё і дзейнасць нашых сучаснікаў.

Гэтану ж пытанню было прысвечана і чарговае пасяджэнне прэзідыума Саюза пісьменнікаў БССР.

«Вазьміце, напрыклад, тое, што раней сухавата называлі «вытворчай тэмай». Цяпер гэтая тэма набыла сапраўды мастацкую форму».

Гэтыя словы з даклада таварыша Л. І. Брэжнэва на ХХV з'ездзе КПСС цалкам адносяцца і да нашай беларускай літаратуры. Многія нашы аўтары з высокай адказнасцю і творчым запалам узяліся за вытворчую тэму. З'явіліся творы розных жанраў пра людзей працы.

Некаторыя з іх набылі пэўнае мастацкае гучанне, прыжыліся ў народзе. Але, на жаль, толькі некаторыя. Гэта, перш за ўсё, на той прычыне, што мы ўсё яшчэ недастаткова ведаем усе грані жыцця і дзейнасці рабочага чалавека. Асабліва гэта адчуваецца тады, калі за рабочую тэму бярыцца цяперашні творчы інтэлігент, а ў мінулым селянін, выхаванец палёў і лясоў. Правобразы яго лепшых твораў гэта людзі, добра вядомыя і блізкія яму з маленства: землякі, аднавяскоўцы, суседзі, родзічы. Здраецца, што і пра іх не атрымліваюцца высокамастацкія творы, але тут ужо можа быць іншая прычына. А рабочага чалавека такі пісьменнік успрымае ўсё ж такі недастаткова глыбока, не ўсёй душою і сэрцам, а з адценнем аветнасці: Герой працы, дэпутат, лаўрэат, майстар «залатых рукі». А чаму ў яго залатыя рукі, як яны сталі залатымі, што ў гэтага чалавека на душы і на сэрцы, чым ён жыве, аб чым марыць, куды імкнецца? Пра гэта мы часцей за ўсё не ведаем. Чаму? Відаць, перш за ўсё таму, што вельмі не проста дазнацца аб

пэўна ж неабходна так ведаць рабочага чалавека, як мы ведаем, разумеем і ўсё жыццё памятаем сваіх добрых і шчырых аднавяскоўцаў, суседзяў, блізкіх, родзічаў.

Каму гэта па плячы? Відаць, тым пісьменнікам, якія прысвяцяць частку свайго жыцця вывучэнню і збліжэнню свае душы з рабочым асяроддзем. Або той здольнай і надзейнай творчай моладзі, якая выхавалася сярод рабочых і цяпер цесна звязана з вытворчасцю. Такія людзі ў нас ужо ёсць, і мы спадзяёмся на іхнія творчыя поспехі.

«Другая важная тэма мастацкай творчасці, — сказаў таварыш Л. І. Брэжнэў, — якой у апошнія гады былі прысвечаны праўдзівыя, яркія творы, — подзвіг саветаўкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне».

Тут ёсць значныя дасягненні і ў беларускай творчай арганізацыі. І асноўная наша задача цяпер заключаецца ў

маральных шуканняў, а таксама тэмы барацьбы за мір, за вызваленне народаў, інтэрнацыянальнай салідарнасці працоўных.

Над такімі пытаннямі ўсе мы часта задумваемся. Зараналіся яны і ў выступленнях нашых пісьменнікаў на апошніх пасяджэннях партбюро і прэзідыума саюза. Тут у нас наперадзе яшчэ вельмі многа работы. Калі тэма маралі і маральных шуканняў усё ж так ці інакш узнімаецца ў лепшых творах нашых пісьменнікаў аб людзях вайны, аб нашых сучасніках, то такая важная, выкародная тэма, як барацьба за мір, за вызваленне народаў, да гэтага часу распрацоўваецца ў нас яшчэ далёка недастаткова. Гэта адносіцца да ўсіх жанраў літаратуры.

Даўно прайшоў той час, калі пісьменнік мог абмяжоўвацца пры выбары тэм свайёй хатай, свайёй вёскай, раёнам.

НОВЫЯ ЗАДАЧЫ, НОВЫЯ ЗДЗЯЙСНЕННІ

Як дакумент велізарнай важнасці, як няўхільную праграму ўспрымаюць саветскія людзі Справаздачны даклад Цэнтральнага Камітэта КПСС, з якім выступіў на ХХV з'ездзе нашай роднай партыі Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Леанід Ільіч Брэжнэў.

Кожны чалавек, якую б прафесію ні меў, на якім бы участку ні працаваў, знойдзе ў Справаздачым дакладзе для сябе ўказанне як працаваць далей, каб прынесці Радзіме яшчэ большую карысць.

Леанід Ільіч Брэжнэў нямагла месца надаў у дакладзе і развіццю сацыялістычнай культуры наогул, выхаванню саветскіх людзей у духу адданасці Радзіме, партыі.

Нам, работнікам культуры, нямагла зроблена ў гэтай справе, але належыць зрабіць яшчэ больш.

Наш Палац культуры Белсаўпрофа — адзін з самых буйных асяродкаў культуры ў рэспубліцы. Толькі ў калектывах мастацкай самадзейнасці тут прымае ўдзел 1.900 чалавек. Пры палацы працую 16 мастацкіх калектываў, дзевяці з іх прысвоена званне народнага. Гэта шырока вядомыя оперная студыя, студыя класічнага танца, аркестр народных інструментаў, ансамбль танца «Радуга», тэатр, дзіцячы ансамбль танца «Равеснік» і г. д., арганізаваны дзсяткі розных гурткоў па інтарэсах і спецыяльнасцях.

Палац праводзіць вялікую работу па прапагандзе ідэй партыі, усаўленню патнага і працоўнага подзвігу народа.

Вось толькі некалькі назваў тэматычных вечароў, праведзеных у час падрыхтоўкі

да ХХV з'езда КПСС: «Камуніст і яго справа», «Партыя смелыя планы да новых клучуць перамог», «Сын вялікай партыі — ленынскі камсамол», «Партыйнаму з'езду — сэрца і справа» і г. д.

ХХV з'езд КПСС ставіць перад культасветнікамі новыя вялікія задачы па выхаванню чалавека — будаўніка камуністычнага грамадства. Галоўнае, на што мы надалей павінны звярнуць сваю ўвагу — павышэнне якасці нашай работы. Будзем больш актыўна праводзіць дыферэнцыраваную работу з рознымі групамі насельніцтва, прыносіць клубныя мерапрыемствы ў маладзёжныя інтэрнаты, у мікрараёны, больш метаанкіравана і сістэматычна аказваць шэфскую дапамогу культурным установам вёскі.

В. БАРЫСЕВІЧ,
дырэктар Палаца
культуры Белсаўпрофа.

У СВЯЗІ з некаторымі артыкуламі па праблемах сучаснай прозы, якія з'явіліся за апошні час на старонках штогодніка «Чалавек прэдняга краю»: Я. Герцовіч «Нашы заводчыні» і інш.), мне падумалася, што ўсё ж проза ў нас неяк больш шанцуе ў сэнсе клопату, увагі да яе крытыкі. Прыгадваецца і пленум праўлення СП БССР, які праходзіў у канцы лістапада мінулага года. Гаворка на тым пісьменніцкім форуме была, бяспрэчна, цікавай і карыснай. Але, відаць, па той прычыне, што нельга абняць неабдымнае, у дакладзе М. Ароўкі, які рабіў агляд паэзіі, неяк было абдызена пытанне аб уплыве на паэзію, на яе жанры, формы, змест навукова-тэхнічнай рэвалюцыі—таго феномена нашага часу, што ўсё больш рашуча і настойліва ўмешваецца ў наша жыццё, далучае чалавека да заваёў цывілізацыі. А ўсе мы ведаем і адчуваем, як гаворыцца, на ўласнай скуры, што НТР і выкліканая ёй «тэхнізацыя» ўносяць у жыццё, на жаль, не толькі даброты, але, часам, і непажаданыя, і непрадбачаныя з'явы, супярэчнасці, даюць—пры пэўных умовах—непатрэбныя выдаткі ў духоўнай сферы. У той сферы, у якой павінна валадарыць паэзія. Дык трэба ж і паглядзець—як яна валадарыць, як рэагуе на тыя змены, што дыктуюцца жыццём, НТР, часам. Як гэта ўсё ўплывае на яе самую.

На нашу думку, уплыў гэты-які і немалаважны. Ён выяўляецца і ў змястоўнасці, і ў шматлікіх фармальных адзнаках. Вось пра гэта і хачэлася б пацаць гаворку, бо тут, у тэарэтычным асэнсаванні ўсёго гэтага, у нас яшчэ шмат нявысветленага і няпэўнага.

Бясспрэчна тое, што інтэлектуальна-эмацыянальная атмасфера, створаная навукова-тэхнічнай рэвалюцыяй, аказвае відавочны ўплыў на ўнутраныя заканамернасці мастацкага працэсу: павялічваецца роля абагульняючага пачатку і наперад выходзіць абстрактна-асацыятыўна-я вобразнасць: «ушчыльняецца» апавядальнасць за кошт павелічэння ёмістасці выказвання; адналінейнасць у часавых адносінах, аднамернасць дзякуючы вольнаму аперываванню катэгорыямі часу набліжаецца да трохмернасці, маштабнасці расказу; дзеянне вольна перамяшчаецца не толькі ў часавых, але і ў прасторавых рамках і г. д. Мы абмяжуемся пастаноўкаю толькі двух пытанняў у святле закранутай праблемы: змястоўныя зрухі, у тым ліку своеасаблівае позірку ў заўтра, новыя аспекты ў прагназаванні будучыні, і абумоўленыя імі фармальныя пошукі ў творчасці некаторых беларускіх паэтаў. Звернемся, напрыклад, да паэзіі Максіма Танка.

У многіх вершах ён адстаівае прынцыпы гуманізму, выяўляе чалавечыя справы, думак, пачуццёў. Часам по-

гляд паэта, як і пагляд навукоўца, расшчапляе з'явы сілаю аналітычнай думкі і тады нібыта супадаюць пазіцыі паэта і навукоўца, даследчыка. Як ніхто з сучасных беларускіх паэтаў, М. Танк адчувае і светлыя, і трывожныя рытмы эпохі і ідзе ў першых шэрагах тых, хто засцерагае чалавецтва не парушаць гармонію свету, уважна адносіцца да зямной першароднасці, захоўваць яе прыгажосць.

Калі за мяжой выявіліся выразныя тэндэнцыі—супрацьпаставіць чалавека прагрэсу, схавана ад турбот стагоддзя на ўлонні прыроды, першабытнай экзотыкі, у М. Танка з'явіўся верш «Няздзейснае падарожжа», які сведчыць пра жаданне паэта прыняць на сябе атлантаў цяжар клопатаў зямлі, быць разам з ёю і ў шчаслівыя, і ў цяжкія гадзіны... Сабраўшы-

лільнымі. Адсюль—прывабныя якасці самых зямных вершаў М. Танка. З яснага разумення клопатаў і турбот стагоддзя, змен, якія адбываюцца ў жыцці,—паэтава ва-яўнічасць, скіраваная супраць негатывных з'яў рэчаіснасці і тупікоў цывілізацыі.

Змястоўны зрух у паэзіі М. Танка ў бок паглыблення рацыянальнага, філасофскага пачатку відавочны. Ён і перадвызначыў змены фармальнага парадку. Гэта найперш тычыцца вобразнай сістэмы: ад канкрэтных, прадметных вобразаў паэт вельмі часта адмаўляецца на карысць абстрактных, асацыятыўна-ўскладаных, сімвалічных. Вось прыклад такога пісьма, калі прыватнае перакрываецца агульным, трансфармуецца ў філасофскія вывады і разважанні,—верш «На шумнай цыркавай арэне...»:

емся, калі прачытаем вершы «Табліца множання», «Стары каляндар», «Ліст, знойдзены птугам» і іншыя.

А возьмем паэзію Аркадзія Куляшова. Век навукова-тэхнічнага прагрэсу і ў ёй пашырыў ідэйна-тэматычныя межы, абумоўліў новую вобразнасць, прыкметна рацыяналізаваў мастацкае мысленне паэта і ў лірыцы, і ў эпічных жанрах. Адносна новай паэмы А. Куляшова «Хамуці-ус» В. Каваленка, які першым зрабіў грунтоўны ідэйна-эстэтычны аналіз гэтай выдатнай рэчы на старонках «ЛіМа», слухна зазначыў, што «з ёю сучасная беларуская паэзія зрабіла важны крок наперад». Сапраўды, у гэтай паэме вельмі ярка выявіліся якасны новыя зрухі ў творчасці А. Куляшова. У змястоўным плане—гэта захваленне адвечнымі прабле-

раваўня, калі так можна сказаць, будучыні? Так, навука ў век навукова-тэхнічнага прагрэсу становіцца памочнікам паэта ў раскрасці даўнейшых тэм. Прычым дыктаваў навуковага настолькі моцны, што змены адчуваюцца і ў спосабе мыслення, і ў самой архітэктоніцы куляшоўскіх твораў... Элемент навуковай доказнасці выклікае тэзісуальнасць пабудовы вершаў, дысцыплінае рытміку, стрымлівае наплыў эмоцый, вымушае да ашчаднасці ў выбары мастацкіх сродкаў, якія павінны працаваць на доказнасць, на філасофскую думку.

У творах А. Куляшова апошні год уражвае сіла матэрыялістычнага філасофскага мыслення, вострае адчуванне дыялектычнай зменлівасці свету і гістарычнага працэсу. Амаль кожны верш з «Новай кнігі» і зборніка «Сасна і бяроза» поўніцца адчуваннем імклівага руху, пастаяннага перыядычнага чаргавання з'яў, нейкай суцэльнай зменлівасці іх: «Дыван вясны перацвітае ў лета, завая лісцяў—у сніжынак пух». І лірычны герой Куляшова лічыць сваім найпершым абавязкам кіраваць гэтым рухам, падтрымліваць яго, каб ён не спыніўся ніколі. Толькі НТР, якая паставіла чалавека над прыродай, падказала Куляшова, як і многім іншым савецкім паэтам, выйсце з тупіка, у які завяла чыгача паэзія папярэдніх эпох. Лірычны герой Куляшова адкінуў даўнейшую формулу—«чалавек—пяшчэнка ў Сусвеце», стаў на чале гэтага Сусвету, ператварыўся ў рэгуліроўшчыка жыццёвай каруселі.

Так новыя падзеі ўзбуўнілі і тэматыку, і вобраз лірычнага героя Куляшова. Так яны скіравалі яго паэзію на штурм ідэй агульначалавечай, сусветнай вартасці. Так, урэшце, навуковае, дакладна-аналітычнае пералілося ў гранёныя формы мастацкага, нарадзіла маналітны сплаў рацыянальнага і пачуццёвага. Такой мне і ўяўляецца паэзія будучыні—паэзія глабальных роздумаў і—калі хочаце—блізкая да навуковых адкрыццяў.

Многія вершы П. Панчанкі таксама адрасаваны навукова-тэхнічнаму прагрэсу, у іх выяўляецца ўся сіла панчанкаўскага гуманізму. У адрозненне ад многіх замежных аўтараў, паэт не ўцякае ад цывілізацыі на ўлонне сярэднявечча, ідэальнай вясковай прыроды. Прызнаючы заканамернасць незваротнага гістарычнага працэсу, ён заклікае людзей гаспадарыць на зямлі, дамагацца гарманічных суадносін паміж новым і старым, сённяшнім і мінулым, навукова-тэхнічным прагрэсам і маральна-этычнымі асновамі жыцця. Чытаючы некаторыя вершы, уважліва сочыць за развіццём паэтавай думкі, пераконваецца ў нетрадыцыйнасці аўтарскіх разважанняў. Паэту балюча, што лясы стаяць ля горада, як бежанцы ці пагарэльцы ў невясёлым дыме. Але Пан-

Мікола МІШЧАНЧУК

ПАЭЗІЯ ГЛЯДЗІЦЬ У ЗАУТРА

ся напачатку ў касмічнае падарожжа, паэт зірнуў на гэтную хроніку, а яна даволі сумная—войны, голад, «спрут свастыкі»—і адклаў свой палёт.

Асобныя творы М. Танка неназрэдна, зместам звязаны з навукова-тэхнічным прагрэсам. Што можа стацца з зямлёю, чалавецтвам праз гады, у наступным стагоддзі? Не так проста адказаць на такое пытанне. І таму часам у паэтавай фантазіі ўсплываюць жажлівыя малюнк:

Высяцца, грукасцяцца
жалезабетонныя горы
Росных стыляў
і канструій;
Расціпаюцца даліны,
Парэзанія рознакалёрымі
хімічнымі рэкамі;
Лугі, з нейлонавымі,
фасфарасцыруючымі
кветкамі,
Лясы—з пластмасавымі
саснамі і птушкамі...

Сапраўды, можа стацца так, як апісана ў вершы «Здарэнне ў самалёце», калі не скіраваць тэхнічныя здабыткі ў рэчышча прагрэсу, можа стацца, што знікне лясны покрыў і галасы загубленых лясоў данясе нашым нашчадкам толькі сінтэтычная плёнка («Дарогай дыму»). І ў нашым уяўленні ўзнікае сумны вобраз аскальпаванай планеты. Можа стацца, што паэта за напісанне непрадбачанага, непрадугледжанага праграмаваннем верша паклічуць у суд работы («Павестка ў суд»). І ўяўленне паэта малое жорсткіх праграмаваных пачвар, якія знішчаюць парасткі высакароднай думкі і пачуцця. Мастацкі прыём завастрэння і перабольшвання дазваляе эфектыўна сцвердзіць думку аб тым, што людзі павінны быць гуманістамі, павінны быць

На шумнай цыркавай арэне
Амаль забыўся мядзведзь
палярны
Пра ззянне айсбергаў
і марэнаў,
Пра акіяна кліч уладарны,
Але марожным неасцярожна
Пачаставаў нехта небаранку,
І ён успомніў свой край
марозны
і, як па матцы малы,
заплакаў.

На першы погляд, тут шмат рэалій: і цыркавая арэна, і мядзведзь, і марожанае, недарэчы, ды і сам выпадак—надзвычай канкрэтны, быццам адзінаквы, прыватны. Але больш за ўсё ўражвае не знешняя, прадметная фактура верша, а філасофскі вывад, які вынікае, фармулюецца ў нашай свядомасці пасля агульнага ўспрыняцця твора. Адбываецца своеасаблівае ўшчыльненне сэнсу, яго канцэнтрацыя за межамі славесна-матэрыяльнай абалонкі. Праца на філасофскую думку, на абагульненне тут настолькі адчувальныя, што ўсе востра радкую зліваюцца ў адзіную сэнсавую ноту—праэтэст супраць жорстнасці, бесчалавечнасці ўвогуле, у сусветным маштабе. Такім і ўяўляецца агульны рух сучаснай паэзіі—да абагульненняў, да ўшчыльнення зместу і выяўлення дадатковых магчымасцей асацыятыўнай вобразнасці, асацыятыўнага мыслення.

І яшчэ адну асаблівасць хочацца вылучыць у паэзіі М. Танка апошніх год: рацыяналізм у ёй значна зменшыў ролю эмацыянальна-ацэнных славесна-вобразных сродкаў. Вершы паэта, у першую чаргу філасофскія,—быццам агоненыя сэнсавыя нервы, сінтэз некалькіх тэзісаў-назіранняў. І гэта аразумела: у адваротным выпадку рэалі адно ўскладнілі б ход асноўнай лагічнай думкі і парушылі б тым самым спосаб мыслення паэта, яго мастакоўскі стыль. У дакладнасці гэтага тэзісу лёгка перакана-

мам чалавечай душы, імкненне спасцігнуць дыялектыку жыцця і стварыць маштабны вобраз чалавека—яго рэгуліроўшчыка. У фармальных адносінах—гэта зноў такі рух вобразнай сістэмы ад канкрэтнасці да абагульненасці, ад шматслоўя да лаканізму і афарыстычнасці, ад эмацыянальнай стыхійнасці да рацыяналізму.

Лірыка А. Куляшова наследае лепшыя традыцыі філасофскай паэзіі XIX стагоддзя і, грунтуючыся на навуковых дасягненнях сучаснасці, паволаму інтэрпрэтуе адвечныя праблемы. Для прыкладу возьмем хаця б верш «Сцярджае час...». Колькі копіяў зламалася аб пытанне «жыццё і смерць» за ўсю гісторыю развіцця мастацкага мыслення чалавецтва! Нават самыя моцныя духам і адукаваныя людзі мінулых эпох (і сярод іх—Ламаносаў, паэт і навуковец) схілялі галовы перад жорсткім, як прысуд, словам «смерць», бо лічылі гэтую з'яву заканамернай і непадладнай чалавечаму розуму. А наш сучаснік адкідае традыцыйны тэзіс, што занатоўваў чалавечую слабасць, і прыходзіць да новых высноў:

Сцярджае час: заўнды
жыццю на змену
Прыходзіць смерць, для ўсіх
адзін закон,
І некалі жыццёвую арэну
Пакіне род людскі на схіле
дзён.
Ты клічкі ставіш, час!
А я—пытальнік:
А што, калі закон парушыць
той
Мой слаўны род і вынайдзе—
стваральнік—
Жывы бялок, што злучыцца
з вадой.
І дзікаватым пламенем
неўміручым
Расціцца па ўсіх
мацерынах?

Чаго болей у гэтым вершы—мастацкага, паэтычнага ці навукова-доказнага праграмі-

чанка пераступае рамкі і сентыментальнай расчуленасці старым, і катэгарычнага адмаўлення новага. Яго асноўны клопат — пра маральна-этычную падаснову з'яў, якія адбываюцца на планеце, пра тое, каб яна не аказалася аскальпаванаю, непрытульнаю для чалавецтва.

Як і многіх іншых мастакоў слова, П. Панчанку турбуе будучыня чалавецтва. Яна — не менш складаная і трагедыяная, чым сучаснасць. У ёй, лічыць паэт, таксама будзе надзвычай «цяжка ўсім да простых ісцін праз лес хлусні староў дайці» («Ламае час былыя звычкі...»)

У вершах паэта, у тым ліку ў гэтым, сышліся і пасябравалі мінулае, сучаснасць і будучыня. Усё настолькі пераплялося, што якраз і ствараецца ўражанне ўшчыльненасці, спрашчэнасці, скандэсанасці часу. Так адчуваць час можа толькі мастак, які мысліць высокімі філасофскімі катэгорыямі. І не выпадкова, што побач з шарадамі аўтаматыкі, аслым голасам электрычкі, будзённым космасам, цёмным сілуэтам чалавека, што знік у атамным агні, стратэгічнымі ракетамі і тэлеантанамі Панчанка ставіць адвечны маладзкі, чарнаморскія шаланды, двух зубраў, што збеглі з лусцы. Увесь філасофскі сэнс верша скандэсанаваны ў чатырохрадковы, поўным патроенага гуманістычнага гучання. Гэтае чатырохрадковы — заклік паэта да людзей — быць Людзьмі, быць абаронцамі Справядлівасці, Шчырасці, высокай Годнасці:

Ды часам думаеш да стомы:
Што нам нясе шалёны век?
А хто такія мы?
А што мы?
Якім ты станеш, чалавек?

Якім ты станеш, чалавек? — вось цэнтральнае, найгалоўнейшае пытанне панчанкаўскай лірыкі нашых дзён.

Сувязь нашай паэзіі з сучаснасцю і будучыняй, як бачым, арганічная, унутраная. Паэты не моднічаюць навуковай тэрміналогіяй, не глядзяць на свет праз ружовае шкло задаваленасці і заспекоенасці. Трывожны, складаны век у паэзію нашых дзён уваходзіць гнямі абвостранага гуманізму, павелічэння рацыянальнага пачатку, узросшай маштабнасцю і наглыбленай філасафічнасцю.

ТОП, хто цікавіцца літаратурай, не мог не заўважыць, што вось ужо на працягу многіх гадоў у шырокіх літаратурных размовах нязменна сустракаецца прозвішча Васіля Быкава. Прычым амаль заўсёды ў сувязі з нейкімі важнымі грамадскімі і эстэтычнымі пытаннямі.

У чым справа? Чалавек ужо звыш двух дзесяткаў гадоў піша пра вайну, а чытач не толькі не губляе да яго цікавасці, наадварот, яна ўсё больш узрастае і пашыраецца.

Дык што, усё вытлумачаецца нязменнай цікавасцю нашага чытача да падзей вайны?

Так і не так. Французскі рэцэнзент аповесці «Сотнікаў» К. Прэво зазначае: «Быкаў толькі знешне ваенны пісьменнік: для яго «пагранічныя сітуацыі» вайны — толькі сродак, які найбольш моцна дзейнічае і які дазваляе сарваць маскі і выявіць сапраўдны твар чалавека».

Савецкі літаратуразнаўца Л. Аруцюнаў называе В. Быкава пісьменнікам «хутчэй сімволіка-алегарычнага плана, чым рэалістам», празаікам, які мінае «гістарычную рэчаіснасць» вайны і ўзімае чытача «у сферу свядомасці, дзе і адбываецца сапраўдны бітва ідэй».

Сам В. Быкаў у артыкуле «Як стваралася аповесць «Сотнікаў» гаварыў пра тое, што чытачы ў яго не аднойчы пыталі, як ён, не маючы асабістага вопыту партызанскай вайны, рашыўся пісаць гэты твор. На гэта пісьменнік адказвае найчасцей пытаннем: «А хіба гэтае аповесць пра партызанскую вайну? Апанент-чытач заўважыў: «Ды не зусім. Але ўсё ж...»

Гэтыя выказванні розных людзей, выказванні, звязаныя з аповесцю «Сотнікаў», міжвольна нагадваюцца пасля працягання аповесці «Яго батальён».

Ужо з першага радка, з самой назвы — «Яго батальён» — бачым, што твор зноў пра вайну. Чытаеш далей — пераконваецца ў гэтым яшчэ больш. «Гістарычная рэчаіснасць» вайны адчуваецца выключна моцна. Яна падаецца настолькі дакладна, асязальна, што сам проста пачынаеш ёю жыць. Разам з камбатам Валашыным чуюш, як «здалу пругка ударыла, слаба адлаўчылася за лесам, і першы гаўбічы снарад, распорваючы тугое паветра, прайшоў над галавамі. Пасля на некалькі секунд ягонага хада недзе заціхла, нібы згубілася ў небе, але вось на самай макаўцы вышынні ля траншэі абваліва грывнуў і раскаціўся выбух».

У час бою за вышыню, калі нервы чалавека асабліва абвостраны, калі ўсё навокал успрымаецца надта выразна, Валашын (а разам і чытач, які пачынае як бы жыць разам з Валашыным) «зірнуў на бела-бяскроўны твар Муратава» і «ўсё звазумеў адразу». Далей усё фіксуецца як бы ўсёй існасцю. «Шэрыя крупіны мозга з разбітай патыліцы густа абля-

В. Быкаў. Яго батальён. «Маладосць», №№ 11—12, 1975.

пілі ягоны каўнер і плечы з по-велькімі акуратна прышытымі пагонамі. Шынель на баку быў шырока распораты асколкам, і з дзіркі тырчэў шкумат аўчынай камізэлькі».

Гэтыя дакладныя падрабязнасці дапамагаюць не проста ўявіць, а як бы непасрэдна ўбачыць, адчуць, што такое вайна. Менавіта на іх, на гэтых падрабязнасцях (яны кроў і паветра), грунтуецца «рэальнасць вайны».

Увогуле, В. Быкаў у сваіх творах удзяляе шмат увагі рэальным абставінам і стварэнню жыццёвых характараў. Абставіны заўсёды распрацаваны з разлікам на максімальную адпаведнасць жыццёвай праўдзе. Характары раскрываюцца і даследуюцца з вялікай уважлівасцю да самых непрыкметных унутраных ці знешніх зрухаў, у арганічным узаемадзеянні з абставінамі.

У творах гэтага пісьменніка заўсёды прысутнічаюць, дзейнічаюць вельмі жывыя персана-

твор, які заключае ў сабе, з пункту гледжання духоўнага, філасофскага, нешта намнога большае, чым тое, што з'яўляецца непасрэдным прадметам адлюстравання. У якасці прыкладу, побач з іншымі творамі, названы «Сотнікаў».

Думаецца, творам менавіта такога тыпу з'яўляецца і аповесць «Яго батальён». Назва яе на першы погляд здаецца самай звычайнай, нейтральнай. Але пачынаеш чытаць і пераконваешся, што ў В. Быкава выпадковасцей не бывае, тым больш у назвах твораў. Аповесць сапраўды не так пра Валашына, хоць менавіта ён з'яўляецца асноўным героем, колкі пра «яго батальён». Бо, урэшце, адносіны батальёна вызначаюць характар і сутнасць паводзіў Валашына, вызначаюць канфліктную супрацьлегласць узаемаадносін Валашына і Маркіна.

В. Быкаў неназойліва падкрэслівае нейкую больш чым статутную аднасць камбата і яго батальёна. Нават тады, калі Валашына адхіляюць ад камандавання, ён не можа не думаць, не перажываць за свой батальён. «Нават калі ён ніколі не вернецца да свайго батальё-

Серафім АНДРАЮК

ЧАЛАВЕК ПЕРАМАГАЕ

на і будзе назаўжды аддзелены ад яго лёсу, ён не мог так проста і раптоўна вырваць са свайго душы гэтую сотню людзей, з якімі яго зрадналі сумесна перажытыя пакуты і пралітая кроў». Гэта аднасць, якую ніякім загадам не разарваць.

Рухаецца новая атака вышынні пад камандаваннем Маркіна. Валашын, пазбаўлены звычных клопатаў аб батальёне, адчувае сябе некалькіх пераахвачаным. Уяўляе, як «хутка загрузоча зноў, над балотам забушэе агонь, і на мэрзлота зямлю палёцца гарачая кроў яго батальёна», не можа змірыцца з тым, што чакае яго батальён.

Для Валашына яго батальён — не проста вайсковая адзінка, а жывыя людзі, канкрэтны салдаты, малодшыя камандзіры, старыя і маладыя, вопытныя, умелыя салдаты і байцы зусім неабстраляваныя, няўмелыя, з папайчэння. На ўласным вопыце Валашын пераканаўся: «Вельмі недасканалыя, слабы чалавек — але іншага вольна не было. Каб дасягнуць вялікае мэты, трэба лічыцца з маленчкімі патрэбамі гэтых недасканалых і слабых людзей, лёсамі і пеламі якіх выманчаны ўвесь доўгі шлях да жаданай Перамогі».

У кожным салдату камбат бачыць чалавека, лічыцца з гэтым чалавекам. Прычым у такім стаўленні да чалавека арганічна выяўляецца духоўная і душэўная сутнасць Валашына-чалавека і Валашына-камандзіра. В. Быкаў пастаянна падкрэслівае ў Валашыну вайскоўца, камандзіра, для якога пачуццё чалавечнасці трэба некалькіх узгадняць з выкананнем вайсковых абавязкаў на вайне, дзе без смерці не абыходзіцца.

Чалавек і абставіны. Чалавечнасць і вайна. Выбар сітуацыі для мастака, для В. Быкава і свабода выбару ў гэтай сітуацыі для яго герояў. Зноў перад чытачом, як і амаль заўсёды ў В. Быкава, цэлы комплекс пытанняў, звязаных з чалавекам і яго быццём, звязаных з мастаком, яго адносінамі да рэчаіснасці.

А аповесць «Яго батальён», як і «Сотнікаў», як і «Дажыць да святання», яшчэ раз пераконвае, што В. Быкаў, як і раней, лічыць, што вайна — вялікая, моцная, нават найвялікшая школа і чалавечнасці, і бесчалавечнасці; што аднак на адвечныя нацыянальныя пытанні самім жыццём вырашаецца за ноч нечуваных выпрабаванняў для чалавека, аплываецца чалавечнымі жыццямі.

Сітуацыя выбрана, як і ў іншых творах, такая, якія сёння ў крытычнай літаратуры называюць «пагранічнымі», сітуацыя, апынуўшыся ў якой чалавек абавязаны сваімі паводзінамі, сваім жыццём ці свайго

смерцю даць адказ на пастаўленае пытанне пэўна, катэгарычна: «Так ці не. Сітуацыя створана абставінамі вайны. Абставінамі, якія, магчыма, як ніякія іншыя ні ў якіх іншых умовах, жорстка дыктуюць сваю волю чалавеку, падпарадкоўваюць яго ператвараюць яго проста ў функцыянальную адзінку. Іх уздзеянне намнога ўзмацняецца, калі на іх пачынае працаваць і сам чалавек».

Выканаць загад камандзіра палка Гунько — узяць вышыню, умацаваную ворагам, Валашыну было б значна лягчэй, калі б была забяспечана адносна свабода дзеянняў, калі б у Гунько было адчуванне, што вышыню будзе браць яго батальён, яго салдаты Няма гэтага адчування і ў Маркіна, начальніка штаба батальёна, які потым будзе камандаваць батальёнам. Маркін палкам падуладны ўмовам. А вайна, абставіны вайны, калі тут не бачыць, не мець звышзадачы, ідэі чалавечнасці, ідэі патрыятызму, яна ўсё вядзе да разбурэння, знішчэння. Маркін, які да гэтага ад вайны атрымаў усёго не менш, чым Валашын, уключаючы і акружэнне, не мог ёй супрацьстаяць як чалавек. Ён бяздумна прымае камандаванне над батальёнам, бяздумна выконвае загад аб узяцці вышынні, дзе гіне значная частка батальёна. Сам ён не вытрымлівае выпрабавання ця чалавечнасцю. Больш таго, у маральных адносінах скаціўся вельмі ж нізка.

Немцы пайшлі на апошняе — прымянілі газ. «Дымнай удольвай імглы нацкала ў бліндаж усё болей, забілася цёмна. Дыхаць не было чым». У бліндажы, дзе апынуўся пасля захопу часткі нямецкай траншэі Валашын, Маркін і некалькі салдат, дапалкала ўдушша, апахоўвала адчуванне бездапаможнасці. І раптам Валашын адчуў, як нехта пацягнуў яго за рукаў: «Таварыш камбат, вазьміце!» Салдат падаваў яму сумку з процігазам. Валашын не адрачы рашыўся працягнуць руку. Але рука некалькіх істотных пацягнулася да лямкі.

«Я — камбат! Я тут камбат! — раптам адмылі істарычна крыкнуў ля сцяны Маркін і. Разна падаўшыся наперад, перахапіў сумку...»

«Мярэціні! — выціснуў ён задыхаючыся. — Выжыць хочаш?»

«Так, Маркін хоча толькі выжыць».

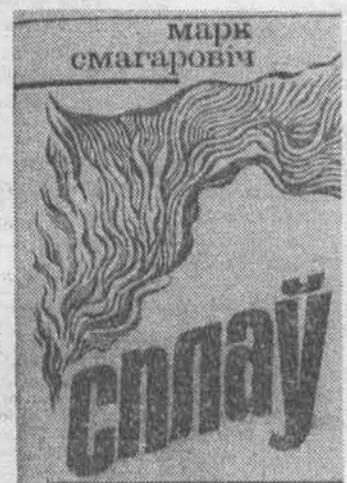
Вышыня ўзята. Узятая батальёнам Валашына, менавіта ягоным. Узятая і ім асабіста. Валашын «пабыў радавым байцом», «поўчаю мерай адчуў неабдымнасць салдацкага ліха і заплаціў сваю крываваю плату за вяршок гэтай адгітай з боем зямлі». Еднась з батальёнам змацавана сумесна пралітай крывёю. Гэта — аднасць вышэйшая. Гэта — таварыства, братэрства.

Валашын зведаў, што такое вайна, спазнаў, поўнай мерай, якімі жорсткімі і няўмольнымі могуць быць ваенныя абставіны, адчуў, якой няўмольна бізлітаснай бывае воля выпадку, яго сляная сіла. Але зведаўшы, спазнаўшы, адчуўшы усё гэта, ён усё ж вынес цвёрдае перакананне, што воля выпадку (а з ёю абставіны, нават абставіны вайны) «не ўладарна толькі над яго чалавечнасцю. Над тым, што адрознівае яго ад Маркіна, што ў ім — ЧАЛАВЕК».

У той сітуацыі, у тым выпадку чалавечнасць перамагла. Але... «вайна прадаўжалася». І, як паведамляецца ў дэведцы з архіва, якой канцаецца аповесць, камандзір палка Герой Савецкага Саюза маёр Валашын загінуў у Прусіі ў канцы вайны.

Лёс вайны няўмольны. Яна супраць чалавека, супраць чалавечнасці. Гінуць людзі, і ўсё ж чалавек, чалавечнасць перамагаюць. Чалавек можа, лавіць імкнучыся быць вышэй абставін. У любых умовах, у любы час.

Гэта — урок, які вынес Валашын з аднаго (і не толькі з аднаго) жорсткага, выпадку вайны. Урок, аплачаны не маю чалавечнаю крывёю. Урок, патрэбны чалавечнаму сёння, як і заўсёды.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшлі новыя кнігі. Змяшчаем іх вокладкі: «Мачі Мар'я» М. Даніленкі (мастак Ул. Круглоў), «Сплаў» М. Смагаровіча (мастак Р. Красінскі), «Парасткі» В. Іпатовай (мастак І. Лобан).

— Башлыкоў слухае, — сказаў раптам узбуўнена, з годнасцю. З імя, якое ён назваў, адказваючы на прывітанне, Апейка даведзеся: на другім канцы трубку трымае сакратар акружка Галубовіч. Апейка стаў зацікаўлена ўслуховацца. Башлыкоў гаварыў: — Быў у ад'ездзе. Сход праводзіў... Не магу пахваліцца, — гэта прамовіў як бы вымушаны прызнавацца ў нядобрым. — Няма чым хваліцца... Трыццаць сем гаспадарак... Так, за тыдзень... Так, менш за працэнт... Так, топчамся... — Башлыкоў не прычыў, самакрытычна судзіў сабе. Ён згаджаўся, трымаў тыя жорсткія словы, якія не інакш, чуў, заўважыў Апейка, з нязвычайнай вытрымкай, нават спакоем. Відаць, ад таго, што Апейка добра ведаў: тое, што пакуль даведаміў Башлыкоў, не самае горшае, ён зразумеў прычыну стрыманасці, якую выказаў сакратар райкома. Чаго тут бедаваць, калі ёсць горшае.

Ад таго, што гэтае горшае яшчэ было наперадзе, Апейка чакаў далейшае неспакойна. Скажа ці не скажа, цяпер ці на іншы раз адкажа?

Башлыкоў, відаць, вагаўся. Апейка зразумеў гэта па тым неспакой, нават адчай, што з'явіўся ў вачах Башлыкова. Позірк Башлыкова прабегаў па пакоі, спыніўся на момант на Апейку, але не ўбачыў яго. Быў невідучы, сабраны ў сабе.

Раптам у твары Башлыкова з'явілася рашучасць. А што будзе, тое будзе!

— Дамітрый Андрэевіч! — загаварыў ён цвёрда. — Я павінен далажыць вам: у нас — прарыв! Распаўся калгас — «Рассвет!» Я якраз там і быў! Разабраўся ў прычынах, правёў сход! Спэцыяльна выправіў становішча, але не змог! — Нейкі час Башлыкоў маўчаў, чакаў, што там скажучь. Але там таксама маўчалі. Потым запыталіся, ён адказаў: — Дваццаць дзесяць гаспадарак.

З гэтай хвіліны Башлыкоў панура, цяжка слухаў, што гаварыў Галубовіч. Сказаўшы самае цяжкае, ён спачатку прымаў тое, што чуў, з нязвычайным спакоем. Адчуваў, было відаць, нават быццам палёгка: зрабіў сваё. Амаль абьякава, як асуджаны, гатовы да ўсяго, адказаў:

— Сячынне.
Згадзіўшыся яшчэ раз з тым, што — вінаваты, нават не паспрабаваў апраўдавацца. Як бы ажыў, загарэўся, толькі тады, калі абядаў:

— Зробім сёння ж, Дамітрый Андрэевіч!

3.

Паклаўшы трубку, пакрыўшы галавою, шумліва выдхнуў: — Уф! Хвіліну сядзеў моўчкі, быццам не мог апамятацца. Потым глянуў на Апейку, паведаміў аптымістычна:

— Скажаў: голавы здымуць!
Апейка згадзіўся:

— Так, прыйдзеца пакласці. Тваю маладую і маю лысую...

— Пакласці не страшна, — прамовіў нелагадна Башлыкоў. — Калі б было за што...

Апейка сказаў раздумліва:

— Баюся: трэба чакаць горшага.

Башлыкоў кінуў на яго хуткі, неспакойны позірк.

— Дачакаемся! Калі будзем сядзець, як бажкі! Складзішы рукі... — Ён не вытрымаў, рэзка ўзняўся, першою захадыў. Штосці таіў у сабе перыемнае. Потым падшоў да Апейкі, стаў насупраць. Упяў вузкія, вострыя зрэчкі.

— Мне не спадабаліся твае паводзіны на сходзе. — Ён гаварыў герачна, выразна — слова за словам. Удаладніў: — Тваё выступленне. Тваё і Гайліса.

— Чаму?

— Чаму? — Башлыкоў прамовіў так, быццам не верыў, што гэта незразумела. — Таму, што так не робяць! У такі момант!

Апейка нядамна паўё вачыма.

— Ясней скажы.

— Ясней? — Апейкаў спакой разлаваў Башлыкова. Шпёрка, тонам абвінавачваючы стаў рэзаць, пункт за пунктам. — Спасавалі ў рашучы момант! Замест таго, каб — наперад, туліцца да зямлі сталі Лавіравалі! Падладжвацца.

Апейка абурўся:

— Хто — падладжваўся? Хто лавіраваў? Ты ведаеш, што гаворыш? Шчокі Башлыкова пакрылі на міг ухмылка.

— Байку развёў!...

— Байка-прыказка! Намёк!... — Апейка стрымаўся. Схваў хваляванне за наёмскай: — Ты мяне ставіш у цяжкае становішча. Каб апраўдавацца перад табой, я павінен хваліць сябе. А я не люблю гэтага.

— Апраўдавацца ці да чаго. Улічыць трэба. — Башлыкоў прамовіў міма ўвагі

язгоду, нават іронію, якія былі на Апейкавым твары, сказаў цвёрда, але спакойней: — Павінен наогул, як тааарыш, зазначыць табе, каб ты сур'ёзна ўлічыў: ты не першы раз абыходзіш даваць палітычныя ацэнкі. Быццам пазбягаеш іх.

— Гэта — няпраўда.

— Ты ўлічы гэта, — настойліва параіў Башлыкоў. — Ты, — не адзі раз ужо — замест чоткай палітычнай ацэнкі, даш перавагу старасвецкім мудрасціям. Сялянскай «філасофіі». Я разумею, кожнаму хочацца падабацца. Але гэта, глядзі, можа далёка завесці.

Апейка стрымаў сабе.

— Дзякую за паняраджанне. Толькі, думаю, яно мне не спатрэбіцца.

— Глядзі. Усякае забыццё палітыкі — небяспечная штука. І не заўважыш...

— Заўважу! — перабіў яго Апейка. Не мог ужо слухаць больш гэтых паўчэньняў. — Тым больш, што ніякага «забыцця палітыкі» ніколі ў мяне не было.

цей. Па ўсіх, хто самкнуўся з імі, дзейнічае як іх пасобнік. Па ўсіх падгалосках. Незалежна ад соцкатэгорыі.

— Харчаў — чалавек гарачы, — дэлавіта перапініў яго Апейка. Разважліва намеркаваў уголас: — Трэба — каб разабраўся цывроза. Каб пад гарачую не перахапіў. Спіскі, меры трэба перагледзець разам. Абавязкова.

Башлыкову не спадабалася: ні тое, што Апейка перабіў яго, ні тое, што ён казаў. Неахвотна згадзіўся:

— Прагледзім... Сур'ёзныя партыйныя вывады, — загаварыў ён ранейшым, рашучым тонам, — трэба зрабіць адносна дзейнасці Алешніцкай ячэйкі. Я лічу, што дзейнасць Гайліса, Чарнаштанна трэба абмеркаваць на бюро і даць ім належную ацэнку. І даць па заслугах. Рашэнне бюро шырока абмеркаваць у іншых ячэйках раёна.

Яму надакучыла стаяць. Ён неспакойна варухнуўся, ступіў за сталом крок, другі — туды, назад. Па тым, якія на-

— Я разумею, — сказаў Апейка ўпарта, што ніякага міндалічання ў нас не было. Наогул! Тым, больш, да кулацкіх элементаў! А от ты разумець не хочаш, што сілаю не ўсяго можна дабіцца!

— Ліберальнічанне — у такі момант, як цяпер — наогул...

— Ліберальнічанне! — Непахісна перабіў яго Апейка. — Якое ліберальнічанне? Тыя людзі, якіх мы ўчора ўгаворвалі, — прыйшлі самі ў калгас. Сярод першых... Значыць, яны не горшыя. Не праціўнікі нашы па ўсякім разе. Не праціўнікі. — Апейка ўзняў вочы на Башлыкова, позірк іх сустрэліся. Башлыкоў заўважыў: позірк Апейкі быў настойлівым, патрабавальным: — А от пабылі, паспрабавалі абяцалага і ледзь не ў адзіг голасе: «Не хочам!» І ўгаворыў новых не пасуляліся. І ўгавораў, і — пагрозы!.. От што зрабілася! От што павінна трывожыцца! Людзі паверылі нам, пайшлі куды мы звалі. Пабылі і — расчараваліся і ў арцелі, і разам — у нас... А цяпер мы рашылі, — у Апейкавым голасе пацулася наёмскае, — «правільны вывад: «прыняць меры!» Папомеціць ім! За што? За тое, што яны паверылі нам? За тое, у чым мы самі вінаваты?

Башлыкоў, чым далей, тым больш, слухаў яго нецярпліва. Не толькі таму, што гаворка была не ў час і бытала думка, а і таму, што чуў у Апейкавых словах непазрэбную, проста шклюдную цяпер жаласлівасць. Жаласць, да ўсяго, і фальшывасць: тое, што Апейка так чуліва маляваў, ён, Башлыкоў, сам бачыў — вылядала крыху інакш. Ён хацеў спыніць Апейку, але той сухім голасам апырэдзіў:

— Пачакай! Каб было ўсё ясна, слухай: яшчэ раз скажу: кулацкія элементы, розных крыкуноў і злосных трэба прыціснуць! Але ж, зразумей, — голас яго націшэў. — Там былі не адны кулацкія элементы...

— Што там былі не адны кулацкія элементы, я сам добра ведаю, — загаварыў Башлыкоў з раздражненнем. — А вось ты гаворыш так, быццам іх не было. Быццам мы выдумалі «чарцей», як ты выказаўся. Ты фактычна змазваеш, што ідзе жорсткая класавая барацьба...

— Нікога я не змаваю! Я толькі лічу, што даволі нам ківаць на гэту барацьбу адну. Што трэба пачаць, нарэшце, сур'ёзна працаваць з людзьмі. Прыслуховацца да іх, старацца зразумець. І памагань ім. Што пара, нарэшце, нам узяцца за калгасы, як гаспадары. Добрыя гаспадары. Разабрацца ва ўсім. Навесці парадок.

— Я гэта ўжо чуў учора.

— Я скажу гэта і сёння. І дадаць магу. От мы заварушыліся — бяда ў «Рассвете»! А пра бяду гэту панярэджаў Чарнаштан два ці яшчэ тры месяцы. У гэтым самым кабінете. Табе самому. І мне — таму, што я быў таксама тут. Казаў: «Недавольны людзі. Хто работае, хто не работае — кожнаму палачка!» Што ты, што я зрабілі на гэта? А такія гаворкі, настроі такія не толькі ў «Рассвете»!

— Ты зноў пра гэта! — Башлыкоў нецярпліва захадыў за сталом. — Няўжо не ясна, што не ўсякім настройам мы павінны патакаць. Што патакаем такос — чысцейшы апаратуізм! Прычынк старога — гэта пустазелле, якое моцна трымаецца. І мы яму павінны не кланяцца, а рваць яго. Змагацца з ім.

— Я не думаю, што гэта «пустае селле старога». І не бачу нічога ў тым, што людзі хочуць, каб той, хто больш зрабіў, больш атрымаў.

— Ты многага не бачыш! — Башлыкоў не таіў, што адчувае перавагу перад гэтым быташкікам, якому ўсё ясна. — Барэцца толькі меркаваць аб усім. Дай табе волю: зноў кулакоў новых развядзе! На калгаснай аснове!

Апейка, запалены сваімі думкамі, не мог спыніцца.

— Мы разгарнулі гаспадарку, а нярэдка сунемся, як сляпяя. Мацаем дарогу кічкам. Туды ступім, памацаем, у другі бок ступім. Разгарнулі, а яшчэ спрачэмся, як плаціць. На садах, на паі... Не ведаем толкам, што абавуляем! Адны толькі — коней, кароў, другія — падчыстую...

— Ты, канечне, напалавінку рабіў бы. Каб адной нагой — у калгасе, другой — на сваёй палосцы. Каб у калгасе так, напалавінку. Для выгляду.

— Прычым тут — для выгляду! Што з тых курачак ды свінак, — залаваў Апейка. — Што, калгас на курачках наладзе! А з-за іх столькі галасы ў жанок! Як бы вясёлей пайшло б усё, каб не гэтыя курачкі!

Іван МЕЛЕЖ

ПАЧАТАК ДНЯ

Проста палітыка такая штука, што трэба яшчэ варыць і сваёй галавой. А мы варым — кожны па-свойму. — Але яму не хацелася ў гэты момант весці агульную, наўрад ці карысную спрэчку. Карцела іншае, жывое: — А ты ведаеш, — сказаў ён, ваяўніча надаючыся тварам да Башлыкова: — я таксама не ў захапленні ад тваёй прамовы!

Башлыкоў зірнуў недаверліва.

— Чым жа яна была дрэнная?

— Яна была проста выдатная. Але ў яе быў адзін недахоп. Гэта быў — нусты стрэл. Стрэл — у неба. Абы куды.

Башлыкоў не разумеў.

— Па-мойму, калі я што-небудзь кемлю: кожнае слова мае значэнне, толькі тады, калі яно... як бы сказаць — адказвае людзям... памагае ім разабрацца, у тым, што іх непакоіць... І лаходзіць да іх. Да іх душы... Тваё — не адказала ім, і не дайшло.

Башлыкоў момант думаў Хапёў, было падобна, спрачацца спачатку, але стрымаў сябе.

— Трэба людзей падымець, — прамовіў, як канчатковае. — А не пласціць ў хвасце.

Ён пайшоў за стол і заклапочана засяроджаны, наказваючы, што дыскусію кончыць, загаварыў пра тое, для чаго запраціў:

— Абмеркаваць трэба, што рабіць. Давай падумаем.

Апейка моўчкі кінуў. Трэба абмеркаваць. Ён гатовы.

— Мы ў прарыве. І трэба зараз жа зрабіць сур'ёзныя вывады. І прыняць неадкладныя захады. Перш за ўсё — вывады пра сабе, пра нашу дзейнасць. Трэба адкрыта паглядзець, назваць рэчы сваімі імёнамі. Мы гулялі ў лібералізм, міндаліччалі. У абстаноўцы, дзе трэба было дзейнічаць рашуча. Праявілі недаравальнае галаванства. — Башлыкоў, відаць, адчуў, што Апейка гэта можа зразумець, як папрок яму, дадаў строга: — У гэтым у першую чаргу вінаваты я, як сакратар райкома. — Ён сказаў, бачыў Апейка, не для прылкі. Ды Апейку гэта і не здзівіла: Башлыкоў заўсёды быў строга да сябе. Але Башлыкоў не быў настроены доўга кытыкавацца. Трэба было дзейнічаць. Рэзка, рашуча стаў рэспі далей: — Вышкі нашага галаванства — на кожным кроку. Самы галоўны — актывізацыя кулацкіх элементаў. Карыстаючыся нашай палблагласнасцю — кулачачо ўзняло галаву! Ідзе адкрыта вайноў! Сход учарашні — паказаў гэта вачавідкі. — Ён стрымаў прыкрасць ад успаміну. Строгі ў абяцанай пад поясам гімнасцірш, важна зпусціў руку на стол: — Першая задача — ударыць па кулачачу!

Апейка кінуў галавою. Згодны.

— Я дучаю зараз жа выклікаць Харчава і даць указанне. Выхаць у «Рассвет», расследаваць прычыны. Прыняць неадкладна строгія захады. Найбольш злосных прыцягнуць да судовай адказнасці. Я лічу, што, акрамя кулачача, трэба ударыць і па іх саюзніках — усіх мас-

пружанасць, імкненне адчувацца ў правай, зграбнай постані, было відаць, што будзе яшчэ гаварыць. І вельмі важнае.

— Я наогул лічу, — тое, што адкрылася ў Глінішчах, служыць нам сігналам, што трэба зрабіць сур'ёзныя вывады ў цэлым па раёну. Мы павінны прыняць неадкладныя меры ў адносінах да кулачача па ўсяму раёну. Усе найбольш злосныя элементы трэба ізаляваць. Прыняць меры ў адносінах розных іх пасобнікаў, надбухторчыкаў. Яўных і тайных кулацкіх агітатараў. Адным словам, прыняць рашучыя меры па ўсяму раёну.

РАЗДЕЛ ДРУГИ

1.

Скончыўшы, Башлыкоў адчуваў сябе ўзрушана і дужа. Рашучасць, з якой гаварыў, нібы падняла самога, надала сілы. Ён гатоў быў дзейнічаць.

Башлыкоў помніў, што яны з Апейкам на многае глядзяць па-рознаму і што Апейка чалавек упарты, але цяпер тое, што ён выказаў, ён лічыў настолькі правільным, неабходным, што ўсё ж чакаў — павінен згадзіцца. Калі ж Апейка пачне зноў гнуць сваё. Башлыкоў гатоў быў і да гэтага: гатоў быў даць бой, сур'ёзны і прыкжповы. Панярэдзіць, як належыць.

Ён хацеў толькі аднаго, каб спрэчка не была доўгай: нельга было траціць час попусту. Засунуўшы рукі ў кішэні штаноў, ён пранікліва глядзеў на Апейку.

— Я згодны, — сказаў Апейка, — трэба дзейнічаць. І дзейнічаць зараз жа... І згодны, што трэба вывады па ўсяму раёну... Ты праўду кажаш: тое, што здарылася ў «Рассвете» — сігнал. Сігнал небяспечны... А от вывады, якія ты зрабіў, — у Апейкавым голасе пацулася цвёрдасць, — я лічу аднабаковымі.

— Якія ж твае вывады? — Башлыкоў прамовіў так, быццам наказваў, што ні трохі не здзіўлены. У Апейкі заўсёды свае вывады.

— Вывады мае такія, — павысіў голас Апейка, — што ва ўсім вінаваты перш за ўсё мы самі. Давай глядзець праўдзе ў вочы! І не ківаць на каросці! Калі ўжо сказаў, што вінаваты...

Папрок Апейкі, нібы ён, Башлыкоў, не глядзіць праўдзе ў вочы, і ўзяў віну на сябе толькі для прылкі, Башлыкову не спадабаўся. Адчуваючы сябе несправядліва пакрыўджаным, ён усё ж больш заўважыў дзіўнае: «не ківаць на каросці»!

— Як гэта разумець: «Не ківаць на каросці»?

— Так і разумець. — Апейка глянуў прама, цвёрда. — Узяць віну найперш на сябе. Не шукаць чарцей там, дзе іх няма. А сур'ёзна разабрацца ў сапраўдных прычынах.

— Ты разумеш, што твой намёк — дрэнна пахце?

У тоне Башлыкова добра адчуваўся, што ён панярэджае — пах гэты вельмі небяспечны.

Мікола Трафімчук нарадзіўся ў вёсцы Осаўцы Драгічынскага раёна ў Врэсцічыне ў 1950 годзе. Скончыў сярэдняю школу, вучыўся ў ГПТВ-65 г. Врэста, працаваў на будоўлі. Пасля службы ў Савецкай Арміі зноўна вучыўся ў Врэсцім педагогічным інстытуце, настаўнічаў. Зараз працуе загадчыкам аддзела пісем у іванаўскай раённай газеце «Чырвоная зьвязда».

— Рэвалюцыю трэба рабіць або да канца, або—зусім не брацца! Рэвалюцыю нельга рабіць напалавіну! І жаласць у ёй — штука небяспечная. Асабліва тут, у сяле. Дзе ў кожным жыве ўласнік!.. Дзе гэты самы мужычок і ў табе ўвесь час гаворыць!..

Башлыкоў і выглядам, і тонам гаворкі паказваў: пара канчаць гаварыліню. Ён кінуў нецярплівы позірк на тэлефон, трэба зараз жа выклікаць Харчава, даць указанні. Але Апейка не хацеў канчаць.

— Я не прарок, Аляксей. Але я прадчуваю: можа быць горш. Калі мы сур'эзна не перагледзім усё. Калі мы не перастанем лічыць толькі працэнты. Як кура кураняты! Ашукваць сябе і іншых! — Башлыкоў пачуў; Апейкаў голас судзіў: — Ты ўпэўнен, што сярод тых працэнтаў няма такіх, якія мы мелі ў «Рассветле»? Ты ўпэўнен, што няма яшчэ арцелей, якія ледзь ліпяць? Няма калгаснікаў, якія толькі глядзяць убок?

— Для чаго ты ўсё гэта разводзіш? Башлыкоў, засунуўшы рукі ў кішэні, глядзеў на Апейку строга і востра. І у позірку, і ў тоне адчувалася, што разважанні Апейкі для яго не проста развагі. Што ва ўсім гэтым ёсць, ён разумее, і іншы сэнс.

— А для таго «разводжу»,— павысіў голас і Апейка,— што трэба нам з табою, зразумей ты: сур'эзна агледзецца, разабрацца. Адзначыць, дзе ёсць слабінны. І «прыняць меры». Своечасова. І яшчэ для таго, што мы з табой павінны стаць гаспадарамі. Займацца калгасамі, як добрыя гаспадары...

— Я за ўсёй гэтай тваёй «філасофіяй», — пвёрда, упэўнена загаварыў Башлыкоў,— бачу адно жаданне: каб мы затрымаліся. Стаці, агледзеліся. Корпаліся. Даўняе тваё жаданне, якое ты ніяк не хочаш кінуць. І якое ты ўжо каторы раз адстойваеш. Раздуваючы нашы цяжкасці і некаторыя памылкі... Я цябе, Іван Анісімавіч, яшчэ раз папярэджваю: ты становішся на хісткую глебу. Таае гэтыя развагі — гэта хістанні, якія маюць небяспечны палітычны характар.

— Давай не будзем падводзіць вялікую палітыку сюды. — Апейка гаварыў таксама рэзка, пвёрда. — Не трэба прыпісваць мне грахі, якіх у мяне няма. Ды яшчэ з палітычнымі ацэнкамі. У мяне сваіх даволі.

— Я папярэджваю цябе яшчэ раз. І раю вельмі сур'эзна задумацца. Цябе ўжо не першы раз фактычна заносіць управа. — Башлыкоў заўважыў, што Апейка намерыўся было запярэчыць, але прамаўчаў. Нібы палічыў, што спрачачца — ніякай карысці. Гэта Башлыкову даладо жореткасці. — Ты ўжо не першы раз рознымі спосабамі фактычна стараешся прытармазіць нашы тэмпы. Як гэта назваць, цяпер, калі партыя патрабуе ад нас — не спыняючыся, з усіх сіл ісіці наперад? Калі партыя патрабуе: тэмпы, тэмпы, тэмпы?!

Башлыкоў глядзеў гнеўна: словы, якія ён сказаў горача, узрушылі і самога. Глядзеў, поўны адчування сваёй дужасці: праўда яго думкі, адчувалася, была такою моцнаю, бяспрэчнаю. Апейка адвёў вочы. Сумна маўчаў.

— Ты не быў пад Варшавою? — Ні то спытаў, ні то проста сказаў. — У дваццатым. Калі наступалі?

Башлыкоў не адказаў. Прычым тут гэтае недарэчнае пытанне? Тым больш, што Апейка добра ведае — не быў.

— А я быў. Ледзь не гайшоў там... У іншы свет... Узводні Сарокін вывез. Паўз уласкія патрулі... — Апейка зірнуў на Башлыкова. Вачыма, якія былі недзе далёка, з успамінамі. Загаварыў рантам непрыязна: — Калі мы ішлі на Варшаву, у дваццатым, таксама, помню, былі тэмпы. Дайшлі да самай Варшавы. А потым аказаліся — пад Мінскам...

Башлыкоў наогул не любіў Апейкавых «штучак»: вобразы-намскі, загадкі. Тут жа гэтае параўнанне проста нібы дражніла.

— Аналогія гэта твая — няўдалая. Палітычна пасмешная.

— Гэта — не аналогія. Проста ўспомнілася дарэчы... Пры любых тэмпах трэба добры тыл. Асабліва — пры хуткіх...

2. Башлыкову пачулася насмешка: «асабліва — пры хуткіх». І гэта дакончыла ўжо цяжкісць яго. Апапаваў гнеў: так гаварыць на яго прычыновае, партыйнае папярэджанне!

Башлыкоў рэзка абарваў гаворку. Першы, Паказаў, што ён выказаў самае важнае і не дасць сябе забытаць у непатрэбнай гаварыліні. У разважаннях з надобрым душком.

З адчуваннем праваты сваёй і дужасці маўкліва стаў за сталом, трымаючы руку ў кішэні штаноў, адасоблены, замкнёны ў сабе. Не хаваў незадавальнення. Не лічыў патрэбным хаваць.

Была цішыня, няветлівая, нягодная. Потым Апейка неахвотна ўзняўся, прамовіў папура: «Да пабачэння!» Башлыкоў адказаў стрымана, як бы зпарок паказваючы тую мяжу, што легла між іх. На момант позірк іх сустрэліся і Башлыкоў дадаў: як папярэдзіў:

— Раю падумаць сур'эзна.

Апейка прыпыніўся, зірнуў спадылба, на-бычынаму.

— Нам абодвум падумаць трэба...

І ўпартасць, і тон гаворкі: нібы звысак гаворыць! — зноў зачэпілі Башлыкова і ў ім ускінуўся гнеў. Нелагодна сачыў ён як Апейка, угнуўшы галаву, важка сунуўся да дзвярэй.

Калі дзверы зачыніліся, яшчэ нейкі час стаў за сталом. Не мог адроз адольць злога ўзрушэння спрэчкай, тым, што Апейка не разумее нічога, і не хоча зразумець. Не слухае па сутнасці. Дазваляе сабе гаварыць так, нібы не сам, а ён, Башлыкоў, чагосьці не разумее. Башлыкоў думаў пра гэта без сумненняў у сабе, з добрым адчуваннем сваёй праўды. Яму было добра ад таго, што ён вёў у спрэчцы не толькі адзіна правільную лінію, але і трымаўся прычыпова, пвёрда. Ён трымаўся прычыпова цяпер, і, што б там ні будзе плясці потым розныя блытанікі, з прычыповай лініі не саступіць ніколі. Не пахіснецца нават.

Думкі гэтыя давалі адчуванне дужасці, трывалася грунту пад сабой. Яснасці таго, што ёсць навокал і куды трэба ісіці. Перавагі над чалавекам, які многае не бачыць. Не можа зразумець.

Ён выйшаў з-за стала і пвёрда, упэўнена захапіў.

Але дзіўна, якім пвёрдым ні хацеў ён здавацца сабе, у жаданую ўпэўненасць яго ўсё ж штосьці ўнізвалася, тры-вожыла. Неспакойны, ён стаў перабіраць спрэчку з Апейкам. Амаль адрозу памяць нагадала, што Апейка сказаў пра яго выступленне: «Пустое... Пусты стрэл!» Непрыемна зачэпела ў сэрэдзіне. Апейка крануў балючае: выступленне, адчуваў, не дайшло, не адгукнулася ў людзях. Памяць адгаду з гэтым падсунула новае: Апейка напяркінуў, быццам ён ківае на кагосьці. Баішча глядзеў праўдзе ў вочы. Хлусня гэтых слоў пачулася Башлыкову такой відавочнай, што ў ім зноў ускінулася абурэнне. Калі гэта ён, Башлыкоў, спіхваў на кагосьці адказнасць, туліўся за спіны другіх?

Ён успомніў, як Апейка сіліўся даказаць, што ва ўсёй бядзе з калектывізацыяй у раёне вінаваты быццам няправільны падыход да сялян. Мала, бачыце, вучылі, як трэба сеяць і кісіць у калгасах, лічыць заробленыя грошы. Мала чуласці да тых, хто ўзнаўся ў сваю латку зямлі і не хоча разумець нічога. Мала чуласці «да душы!» Перабіраючы ўсё гэта нанова, Башлыкоў працікліва бачыў, што пад усімі гэтымі «мудрымі» прыдумкамі скрываецца па сутнасці не што іншае, як імкненне пераканаць, што патрэбна не ясная і пвёрдая партыйная лінія, а туманная ўгаворчыкі. Не бязлітасная класавая барацьба, а ліберальнае міндальнічанне. Наступаючы ў думках на Апейку і мімавольні ішкядуючы, што не ўсё выказаў як мае быць, не знайшоў найдзельных слоў, ён з удыхай успомніў, што удала дакладна выказаў формулу дэянняў. Рэвалюцыю трэба рабіць або рашуча, да канца, або зусім не брацца. Да канца, да канчатковай перамогі трэба ісіці!

«Апартуніст, Форменны апартуніст,— з той жа яснасцю, перакананасцю даў адзначэнне Апейку. — Яўна кульгае на правую. І відаць ужо — безнадзейна... Не разумее сутнасці. І не хоча разумець... Тое, што чулася раней, набыло выразнасці. — З такім далёка не пойдзеш, у адной упражцы. — Натуральна вынікла далейшае, практычнае. — Не на месцы, Яўна не на месцы».

Падумаў, што трэба рабіць сур'эзныя вывады з усяго, даць усім фактам палітычную, бальшавіцкую ацэнку. Што далейшае яго замочванне поглядаў Апейкі падобна ўжо на ўласны апартунізм.

Так, яго, Башлыкова, цяжкісць папыхае апартунізмам. Вельмі цупна па-

пахпае. Трэба неадкладна прыняць меры. Абмеркаваць па бюро. Папярэдзіць акружком.

І наогул — дзейнічаць больш рашуча!

3.

Башлыкоў перастаў мераць пакой, энергічна пакіраваў да тэлефона. Выклікаў Харчава.

У нецярплівым чаканні ўзяўся пераглядаць паперы. Калі ўвайшоў Харчаў, адрозу ўзняўся за сталом, моцна паціснуў руку.

Башлыкоў з самага пачатку даў зразумець, што гаворка будзе самай сур'эзнай. Ні аднаго пытання папярэдне, выглед засяроджаны, афіцыйны. Як бы падкрэсліў афіцыйнасць тым, што сеў на сваё месца па другі бок стала.

Пачаў адрозу з галоўнага. Учора быў у Глінінчах. Высветліў, што там адбываецца. Днём праішоў па многіх дварых, вечарам правёў сход. Яшчэ знаёмчыся з абстаноўкай удзень, пераканаўся, калгас распаўся не выпадкова. У сяле ва ўсю ідзе скрытая антыкалгасная агітацыя, якая шырока пусціла карэнне. Сход, які ён рашыў склікаць, паспрабавалі сарваць, сабаціраваць. На сходзе перайшлі да адкрытых выступленняў, да злосных выкрыкаў пад выглядам голасу мас. Асабліва актыўнічаў тып з яўна куланкім пугром — па мянушцы Свэрдзел. Адным словам, абстаноўка, якая склалася ў Глінінчах, вельмі нездаровая і патрабуе неадкладных і самых рашучых мер.

Ведаючы, што баявому, надзейнаму Харчаву, нярэдка не хапае ўмення глядзець на з'явы ў іх шырокім палітычным значэнні, Башлыкоў спецыяльна падкрэсліў, што ўсё, што адбылося ў Глінінчах, нельга разглядаць, як мясцовую з'яву. Варожыя вылазкі ў Глінінчах, бяспрэчна, выклікаюць варожую актыўнасць у іншых месцах. Па ўсяму раёну. Коротка, патрабавалася скончыць: трэба зараз жа выехаць у Глінінча, расследаваць усё на месцы. Прыняць самыя строгія меры.

Абветраны, важкаваты твар Харчава быў уважлівым. Харчаў толькі раз-другі мелікам сцётраўся з позіркам Башлыкова, але ў Башлыкова было добрае адчуванне аднасіці з ім. Гэтаму не толькі не ішкодзіла, а нават нібы спрыяла тое, што Харчаў як заўсёды трымаўся незалежна, як роўны з роўным. Башлыкоў быў упэўнены ў галоўным: Харчаў разумее ўсё і на яго можна спадзявацца.

Калі Башлыкоў скончыў, Харчаў кінуў позірк: ці ўсё. — спакойна ўзняўся. Ад усёй постаці Харчава ішло адчуванне дужасці: моцнае цела пад навіятай, блеклай ужо гімнасцёркай, чырванаватай шыя цісне на каўнер. І дужасць гэта, і спакой надзейнічалі на Башлыкова абнадзейліва. Падтрымала і кароткае, гаспадарскае: зараз паядзе, зробіць усё.

Якраз увайшоў Міша, далажыў, што явіўся, чакае карэспандэнт з Мінска. Башлыкоў з афіцыйнай жа стрыманасцю, усё асперагаючыся паказаць кволасць, паціснуў руку Харчаву, загадаў Мішу ўпусціць карэспандэнта.

Карэспандэнт аказаўся чорненькім, вельмі маладым хлопцам. Дробны, кірпаты, ён адаваўся проста хлапчучком, але Башлыкоў сустрэў яго з увагай. Башлыкоў паважаў журналістаў. Прывітаўшыся, ён, аднак, напярсіў пасведчанне: паралак ёсць парадак. Пільнасць ніколі не лішня, раён, можна сказаць, у прыгранічнай зоне. І ён, журналіст, няхай ведае, што тут ведаюць парадак.

Журналіст замітусіўся, з-пад пацёртага каргозага піжмачка дастаў згорнуты, памяты лісток паперы. Ого, «Савецкая Беларусь», цэнтральная рэспубліканская газета. Хведар Кулені, супрацоўнік аддзела калгаснага будаўніцтва. Башлыкоў вярнуў пасведчанне, запрасіў сесці, высветліў, калі той прыехаў, ці ўладзіўся з жыллём, што цікавіць у раёне.

Госця, вядома, цікавіла калектывізацыя. Як ідзе калектывізацыя гаспадарак, і ў якім становішчы ў раёне з калгасамі.

— Ясна,— сказаў Башлыкоў. Як гавораць пра самае простае.

(Заканчэнне на стар. 8.)

Мне жадання іншага не трэба. Хай усё будзе так, як хочам мы: чыстае, бязоблачнае неба і пад неба стромкія дамы.

Мне і шчасця іншага не трэба. Хай было б такім, якое ёсць: хлеб вырошчваць, што-нішто да хлеба і спяваць пра край і малодосць.

СТОМА

Без мяне не абывдзецца стома. Куды я, туды следам яна... Хіба ўзяць, ды застацца дома! Застанецца і стома адна.

Толькі мне адзінота— хвароба, а сядзенне— нуда-бядо. Мне б хутчэй уабрацца ў робу і на колкі мароз гайда!

Не паверу, што можна без стомы. З ёй напэўней, з ёй веселей... ..Я на пару іду з ёй дадому, як з нявестаю, па сяле.

ВЫШЫНЯ

Паддакас нейтаймананай сіле, не па гадах—хутчэй: дзень адз дзя мацнее, абрастае пер'ем крылле ў нядаўна жаўтаротых птушанят.

Калі ж аднойчы рана, на святані, узнімецца з гняздзечка птушаня,— яшчэ вышэйшай і чысцейшай стане прысвечаная птушкам вышыня.

Людміла ЗАБАПОЦКАЯ

КРАІНА РАСЦВІТАЕ ПРАЦАЎНІЦАМІ

Бульбянішча чаўрэла ледзьве-
ледзь.

І маці каля прызбы ціха вохкала:
«Прыедзь, дачушка,
З поля ты прыедзь.
Здаўна я наракала: наравістая,
Хоць добрая і шчырая дачка.

Насуперак мне стала
трактарысткаю.

Яе і мужа знай адно—чакаць».
Лаўжоўем грубкі у Кракотцы

Вуркоча трактар (о знаёмы гул!)
Ты ў хаце. Трэцца кот вусатай

Аб сынаву маленькую нагу.
Табе нялёгка часам шчэ

Жыццё не сцэле дарагі кілім.
Тваё імя яшчэ не раз народзіцца
На легендарнай слонімскай зямлі.

...Марыя, хутка бурнаю паводкаю
Зяльвянка адкаркуе берагі.

І выйдзеш сеяць разам
з пяцігодкаю.

І даўнія прачнуцца мурагі.
І маці зноў прастоіць каля

І хлопчык доўга-доўга не засне.
Чакае, ты з ім вечарам

Рукой галоўку родную кранеш...
Лось трубіць, і Кракотка

Завеі загарнулі ў пух карчы.
Да пальцаў-каранёў цяпло

І што задача, якая пастаўлена, будзе
выканана.

Ен помніў: краіна павіна ведаць сваіх
герояў, з гонарам стаў расказаць пра
лепшыя калгасы, лепшых людзей. Карэспандэнт,
схіліўшы галаву, на якой тапырыліся
неадраслыя валасы, падобны на маладога
шпака, хapatліва пісаў у сшытак, і Башлыкоў
гаварыў павольна, каб той узраўляўся. Калі
казаў назвы, лічбы, то нават паўтараў, каб
газетчык не памыліўся. Сачыў, як той піша
прозвішчы, папраўляў. Ен разумее, якая ад-
казная справа газета.

Перабіраючы ў памяці людзей, ён між
іншых успомніў Казачэнку, Дубадзела,
Міканора, Гайліса. Да паганай гісторыі з
«Рассветам» ён ставіўся да іх па-рознаму,
то хваліў, то крытыкаваў, цяпер жа, і то
вагаючыся, адзначыў добрым словам аднаго
Дубадзела.

Башлыкоў параіў, куды лепш паехаць,
да каго звярнуцца. Паабяцаў назваціць,
каб там дапамаглі. Тут жа устаў, паклікаў
Мішу, загадаў арганізаваць падводу. У
карэспандэнта было пісьмо з рэдакцыі.
Башлыкоў паглядзеў яго: рэдакцыя пісала,
што са Слабодкі паступіла скарга — прыся-
сцяноў селькора Корбіта. Башлыкоў
тонам, які паказваў, што ён добра разумее
палітычнае значэнне скаргі, заявіў, што
будуць прыняты строгія меры.

Правёўшы журналіста да дзвярэй, Баш-
лыкоў вярнуўся за стол. Нейкі час ся-

І сок жывы стаіўся і маўчыць.
А хочацца да лісця знізу выбіцца,

І смагу чалавека наталіць.
Шчаслівым быць—не у сябе

Адаць сябе людзям і ўсёй
зямлі.

Бурштынам у каралі сціпла
ўплесціся,

Крыніцаю забіцца у глушы.
І не ў кутку мяшчанскім ціха

З камлыгаю замест жывой душы.
Жыццё не церпіць хцівасці

Дажджы барозны змочаць
нездарма.

Нарогамі дзірван смялей
зразаецца,

І шчыраю раблюся я сама.
Пабраўся твар выяснянкамі

Я—кнігаўка, што будзіць белы
свет.

На дрэвах, што галінкі ўзносяць
голыя,

Трапечка лісцяў новых сілуэт.
І ходзікі на сценцы ціха цікаюць,

Паверыўшы ў жывыя ручаі.
Махаю маям белаю хусцінкаю,

Кажу, што жыта сеяць пачалі.
Брыдзе світанак ідылічным

Вятрэц чародку хмарак пратурыў.
І крыламі няглістымі палопвае

Залётны бусел з весняе гары.
Зблудзіла ў лес. І рэха

І церам не адчыніцца лясны.
Зямлі ўзаранай зернем

І я бягу ў світальныя званы.
Імшарынай жавінавай, тым'янавай

Ступае лета ў горыч новых траў.
І папараць імглістай ночкай

Цвіце, аж маладзее ў дрэў кара.
І рэха між сасонак не кульгікае,
Дзяўбе раса, як шпачанё зямлю.
Жывіца цёпла свеціцца...

Панікляя
Бязрозка шэпча раніцы: «Люблю!»
Пацвельваецца пень з зялёных

З няўклюдных званкалістых
немаўлят:

«Што дрэвы? На зямлі тугія
пальчыкі,

Я—корань. Ад мяне павёўся сад».
А сонца промні пругкія

Шчабеча берасцянка у бары.
І месяц вераценцам ў золак

Ды дзень змяніў начныя ліхтары.
І колас наліваецца. І туляцца

Сцяблы жытоў ласкава да шчакі,
Зямля глядзіць—справдечная,

Матуліна,
Маўкліва, з-пад натруджанай
рукі.

МАРЫЯ

(УРЫВКІ З ПАЭМЫ)

Жанчынамі краіна карагодзіцца,
Жанчыны ў полі, лузе, ля станка.
Эпохі трыумфальныя ўваходзіны,
І мір, і новы свет маладзіка,—
Высокім сэнсам для жанчын

напоўняцца,
І пафасам стваральным—

Жаночыя імёны ўзыдуць поўнямі.
Між імі пралагло няшмат гадоў.
І датамі нядаўнімі раздзелены,
Працоўным лёсам звязаны адным

І трактарыстка першая Ангеліна
З упэўненасцю першай баразны,
І блізкая дзівосная Куніцкая,
Што наш мільённы трактар

прыняла.
Краіна расцвітае працаўніцамі

Даверлівага сціплага сяла.
Зырчэюць дні вялікімі

Гадзіннік веку похапкам ідзе.
...І сувязь між усімі пакаленнямі

Высокая, як сонца, у людзей.
Не збочылі, не здрадзілі,

Любоў да каравая на сталае.
Жанчыны узрасцілі, а не вышылі,
Пшанічны, жытні — наш славянскі

хлеб.
Дыміліся на ўзмежжы

Сонна вогнішчы.

ПАЧАТАК ДНЯ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 6).

Ен і выглядам сваім паказваў, што яму ўсё гэта ясна і проста. Але ў душы яго было і няясна, і няпроста. Супярэчліва было. З пытаннем журналіста ў ім як бы паманцела трывожнасць ад учарашняга. Чалавека ўражлівага і праўдзівага перад сабой, яго гэта найбольш вярэдзіла. Але разам з праўдзіваасцю жыла ў ім даўняя звычка не паказваць нікому свайго непрыемнага, слабасці сваёй. Тым больш не любіў ён скардзіцца. Тут жа да ўсяго выступаў ён не проста, як Башлыкоў, звычайны чалавек, а як сакратар райкома партыі. І быў перад ім не таварыш-прыяцель, а работнік прэсы, прадстаўнік рэспубліканскай установы. І патрэбны былі яму не прыватныя адчуванні нейкага Башлыкова, а погляды партыйнага кіраўніка раёна. Прынцыповыя погляды.

Яна быў перш за ўсё належала даць палітычную характарыстыку становішча ў раёне. У адпаведнасці з агульнымі, прынцыповымі палажэннямі аб калектывізацыі. Ен пачаў з таго, што паведаміў: у раёне ідзе вострая класавая барацьба. Кулантва, адчуваючы сваю

блізкую пагібель, не спыняецца ні перад чым. Дзейнічае ўсімі метадамі. Расказваючы пра варожую дзейнасць, Башлыкоў напана ўспомніў спрэчку з Апейкам, загарэўся больш. Нібы стаў працягваць не закончаную спрэчку...

Як адзін з прыкладаў, дзе кулантва асабліва разгарнула дзейнасць, Башлыкоў назваў вёску Глінішча. Хацеў расказаць пра сход, але стрымаў сябе: непазбежна ён выказаў бы сваё бясцілле, сваё і ўсяго кіраўніцтва раёна. Ды і балела гэта занадта для таго, каб паказаць пабочнаму чалавеку...

— Вы, напэўна, ведаеце, што раён уключан у першую групу,— пайшоў Башлыкоў далей. Карэспандэнт кінуў: ведае.— Мы павінны калектывізаваць раён да вясны наступнага года. Гэта наша галоўная задача.— Башлыкоў самакрытычна прызнаў, што тэмпы калектывізацыі ў раёне пакуль недастатковыя. Каб у карэспандэнта не засталася думкі, што ў раёне змірыліся з гэтым, ён адразу ж запэўніў, што раён будзе рабіць усё для таго, каб тэмпы рашуча паскорыць.

дзеў нерухомы. У памяці засталася: у хлопчыка-журналіста быў дзіўны пранізлівы позірк. Зусім не юнацкі позірк. Было смутна на душы: нібы не ўсё сказаў добра. Было неспакойна. У кепскі час журналіст прыехаў...

Башлыкоў як бы прыслухоўваўся да сябе. Яго не палохае, што ён там напіша, карэспандэнт. Самае пагане — напіша ён ці не — што гэта ёсць. Правад. Зноў гняло адчуванне учарашняй няўдачы. Помнілася сённяшняе размова з Апейкам. І званок сакратара акружкама. Была хвіліна суму, адзіноцтва. Потым ён стаў ліхаманкава думаць: што рабіць, як выбрацца з прарыву?

Трэба ўсё перагледзець нанова, усе сілы. Усё і ўсіх падняць на ліквідацыю прарыву! Апошнімі днямі, ездзячы па раёну, ён зусім выпусціў з рук раённыя званні. Трэба ўзняць іх: агітацыю, моладзь, культурныя сілы! Шэфай.

Ен даўно збіраўся паставіць пытанне пра шэфскую работу. Трэба сёння ж, нарэшце, паставіць. Сабраць усіх шэфай і спытаць з іх. Ен дастаў паперу, спіс сакратароў партыячэк. Усіх, каго належыць, сабраць на нараду па шэфскай рабоце ў калгасах.

Імкліва рушыў да дзвярэй. Міша быў у пакойчыку прыёмнай. Загадаў яму склікаць усіх на семнаццаць ноль-ноль. Папярэдзіць, каб прыйшлі з матэрыяламі пра зробленае. Усе павінны будучы далажыць.

ВЫСТАўКА «Слава працы!» з'яўляецца рапартам беларускіх мастакоў XXV з'езду Камуністычнай партыі. Гэта справаздача майстроў выяўленчага мастацтва ў той велізарнай стваральнай працы, якую выконвае савецкі народ у імя росквіту нашай сацыялістычнай радзімы.

У задумах мастакоў — рэальнае бачанне жыцця людзей працы, іх духоўны свет. У гэтым сіла і жыццяздольнасць мастацтва сацыялістычнага рэалізму, зарука яго руху ўперад.

На выстаўцы «Слава працы!» нямала спроб аналітычна падысці да сучаснасці, да сучасніка, пісьма прыгледзецца да чалавека ў самых розных моманты працы і ў

дэнцы, што намячаюцца ў вырашэнні тэмы працы ў нашым жывапісе (на жаль, тут нельга ўлічыць творы, якія не ўвайшлі ў экспазіцыю, паколькі адраўлены на Усесаюзную мастацкую выстаўку «Слава працы!»).

А вось «Вячэрняя песня» А. Шыбнёва — на першы погляд, звычайны лірычны твор «пра адпачынак». Сабраліся жанчыны ўвечары пасля працоўнага дня над ракою. Спяваюць. Воддаль вогнішча. Прыгожая прырода, сімпатычныя людзі. Здавалася б, прыватны матыў. Але іменная пра ўнутраны свет працоўнага чалавека мастаку ўдалося сказаць тут і больш, і вельмі пераканальна, чым у якіх іншых палотнах на выстаўцы, дзе тэма быццам вы-

яна, сучаснасць, — перакрываючы мінулае і будучыні. Сувязь часоў ва ўнутраным свеце і ў дзейнасці сучасніка — відавочная. Унутраны свет сучасніка — гэта і яго сённяшняя праца, і яго ўяўленне аб будучыні, якую мэтанакіравана фарміруем сёння, і — зразумела — гістарычны вопыт народа. З пункту гледжання сувязі часоў, калі сённяшні мастак адлюстроўвае падзеі Кастрычніка або Вялікай Айчыннай — тым самым піша часцінку душы сучасніка. Так, скажам, у паказаных на выстаўцы творах А. Гугеля «Ленін у Горках», дзе тэмаю — праца філосафа, мысліцеля, М. Манасона «Максім Багдановіч і Змітрок Бядуля ў 1916 годзе ў Мінску», І. Ці-

Л. ШЧАМЯЛЕУ. Святлана.

ТЭМА І ЯЕ ВЫРАШЭННЕ

З РЭСПУБЛІКАНСКАЙ МАСТАЦКАЙ ВЫСТАўКІ «СЛАВА ПРАЦЫ»

самых розных праявах. Ну, вось, скажам, У. Уродніча цікаваць механізатары, і ён прыглядаецца да іх абліччаў, спрабуючы «прабіцца» ў іх унутраны свет з дапамогаю шматлікіх рэалій, якія іх акружаюць у момант кароткага адпачынку ці абмену нейкімі клопатамі — думкамі, а А. Высоцкі ў карціне «Да вясны» стварае жывую характарыстыку хлапцоў-шафёраў, прыглядаючыся да іх, калі яны пра нешта разяцца на аўтазапраўцы. «Ленінціцы камвольнага камбіната» Я. Красоўскага і «У полі» М. Залознага, «Хлеб» У. Шпартва і многія іншыя творы характэрныя імкненнем прыгледзецца да чалавека, улавіць у ім істотнае, народжанае адносінамі да працы. Не кажу тут аб партрэтах. І не імкнуся назваць усе карціны, вартыя ўвагі, а толькі некаторыя, якія сведчаць пра характэрныя тэн-

несена «ў загаловак», ператвараючы палатно ў нейкі разумовы тэзіс, выяўлены праз фігуры ў розных позах (больш ці менш натуральных), адлюстраваныя ў больш ці менш старанна кампанаваным паводле «тэзіса» інтэр'еры або экстэр'еры. У «Вячэрняя песня» А. Шыбнёва ёсць глыбінныя пласты, ёсць жывы характары, так сказан, з перадгісторыяй. Тут — узаемадзеянне розных тэм. Але вядучы матыў — праца.

Істотна падкрэсліць, што асавае тэмы працы ў жывапісе Беларусі развіваецца ўшыр і ўглыб. Назнапаваюцца пэўныя традыцыі ў падыходзе да тэмы, у спосабах яе вырашэння. Характэрна, што тэма гэтая не існуе сама па сабе. Яна звязана з іншымі, якія актыўна распрацоўвае наш жывапіс.

Сапраўды, ёсць шырокае паняцце — сучаснасць. І

ханава «У. І. Ленін. Май. 1920 год» — толькі знешне размова пра мінулае. Па сутнасці, гэта ўсё — адлюстраванне істотнейшых часцін душы сучасніка, яго ўнутранага свету, урэшце — яго роздумаў аб розных этапах творчай працы народа па стварэнню новага свету.

Вяртаючыся да твораў, якія непасрэдна адлюстроўваюць сучаснасць, мушу падкрэсліць: розныя творчыя індывідуальнасці на адным і тым жа прадпрыемстве зацікавацца рознымі момантамі. Аднаму, дапусцім, па душы акажацца адметная прыгажосць працоўных рухаў, працэсаў, адметная жывапіснасць сучасных станкоў, арганізатываў. Другі да малюніцасці самой на сабе застаецца раўнадушны — ён усю мастакоўскую ўвагу і інтуіцыю сканцэнтруе на абліччы таго, хто працуе, каб адкрыць у ім нешта, абумоўленае самой працай, яе характарам. І не толькі самой працай, але ўсім тым складаным працэсамі нашай сучаснасці, якія і нараджаюць своеасаблівасць і аблічча, і характару менавіта нашага сучасніка, і надзвычайную разнастайнасць яе праяўленняў. Тут можна спасылацца і на прыгаданы твор А. Малішэўскага, і на шэраг іншых твораў, сярод якіх і «Пошук» І. Грыгаровіча, і «Рабочая нарада» У. Мінейкі. Параўноўваючы два апошнія з названых твораў, прысвечаныя фізікам Беларусі, пераконваемся, наколькі больш плённа прыгледзецца да чалавека бліжэй — у яго натуральным рабочым асяроддзі, чым фармуляваць «тэзіс». Зусім не збіраючыся ставіць пад сумненне вартасці «пошуку» І. Грыгаровіча, мушу ўсё ж сказаць, што У. Мінейку ўдалося больш наблізіцца да сутнасці харак-

тараў сваіх персанажаў, паказаўшы фізікаў у атмасферы рабачай нарады. Грыгаровіч жа, менш паклапаціўшыся аб натуральнасці ўзаемаадносін персанажаў, паставіў свой твор на мяжу з тым, дзе чалавек «пазіруе ў інтэр'еры».

Прыаблівае задача, якую паставіў перад сабою В. Сумараў у карціне «Мой свет», дзе адлюстраванаў сваіх юных выхаванцаў са студыі выяўленчага мастацтва Палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната і сябе разам з ім. У карціне добрая атмасфера, добры эмацыянальны настрой, прадуманы дэталі, вабіць шырокі свет, які ўрываецца ў акно студыі. Мы бачым эмацыянальны кантраст паміж станам душы вучняў і настаўніка: вучні — безмяцежныя, засяроджаныя кожны на сваім, настаўнік жа — заклапочаны, ён — у складаным душэўным стане. У такой карціне для яе гучання важныя кожныя акцэнт. Не магу не зазначыць, што нейкі дэманстрацыйны жэст правай рукі — акцэнт, знойдзены не зусім дакладна.

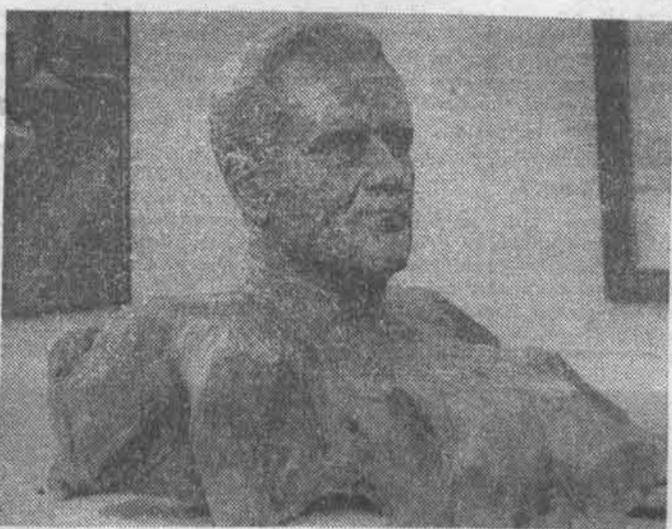
Уражвае добраю перадачай атмасфера мэтанакіраванай творчасці невялікае палатно Б. Казакова «У майстэрні». Малады мастакі распачынаюць новы твор, яны заклапочаны і засяроджаны. А ў карціне В. Яўсеева «На выстаўку» — момант завяршэння працы: малады мастак шырокім крокам ідзе па лузе — нясе ў руках

толькі што завершанае палатно на выстаўку. Тут пануе настрой радасці. Мастак элементамі гарадскога краявіда акцэнтую сувязь твора, які ён нясе на выстаўку, з сучаснасцю.

І яшчэ — пра пейзажныя карціны на тэмы працы. Прыгожы горад, створаны будаўнікамі, радуе вока, абуджае ў душы пачуццё гонару. Адлюстраваны таленавіта горад або прамысловы інтэр'ер, мастак пра чалавека гаворыць як бы ўскосна — праз вынікі яго працы. У гэтым сэнсе цікава створаны многія пейзажныя творы на выстаўцы, у тым ліку — карціна М. Данчыга «Мінск — горад-герой».

Вельмі разнастайныя ўласна жывапісныя пошукі мастакоў, якія прадставілі свае творы на выстаўку. А вось ці настолькі ж багаты ў жывапісе падыход да вырашэння Іямала пакуль што рашэнняў трафарэтных, пазбаўленых глыбокага падыходу да чалавека, да яго характару. Нямаюць рашэнняў, вартых увагі, але не заўсёды падмацаваных неабходным узроўнем прафесіянальнага майстэрства. Хаця, як вядома, узровень культуры мастакоўскага мыслення, як і ўзровень культуры ўласна жывапісу, — уваходзіць у паняцце майстэрства. Усё, у канчатковым выніку, залежыць ад ступені важкасці роздумаў мастака. Ад ступені яго адказнасці перад гледачамі і перад сабой.

Уладзімір БОЙКА.

С. ВАКАР. Партрэт пісьменніка Я. Брылі.

ЧАСОПІСЫ Ў САКАВІКУ

«НЕМАН»

У нумары багата прадстаўлена творчасць беларускіх паэтаў. Змешчаны вершы Е. Лось (пер. І. Бурсава і Е. Сцюарт), В. Іпатавай (пер. І. Міхайлава), Н. Мацяш (пер. Б. Пчалінцава), Л. Ганчаровай, С. Яўсеевай.

Друкуецца заканчэнне рамана Л. Гаўрылякіна «Не магу

без цябе» ў аўтарызаваным перакладзе В. Шчадрыной і атэстычная трагікамедыя «Тыя, хто даруе грэх» М. Мірашнічэнка.

Адзначаецца 80-годдзе з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі К. Крапівы. А. Казловіч з артыкулам «Рукам работа — душы святыя» выступае ў раздзеле «Публіцыстыка».

Пад рубрыкай «Запіскі, успаміны, дакументы» — артыкул М. Шыбаліса «Саракавыя, парахаваыя».

Актуальным пытаннем развіцця літаратуры прысвечаны артыкулы І. Капыловіча «Светлагляд і творчы працэс» і А. Яскевіча «І вечнае абнаўленне».

Друкуецца рэцэнзія на новыя кнігі.

«МАЛАДОСЦЬ»

Шмат змешчана вершаў. 3

новымі нізкамі выступаюць В. Зуёнак, В. Іпатава, Ю. Голуб, Ул. Мазго, упершыню друкуецца Ул. Немізанскі.

«У калаўроце дзён» — апавесць Р. Семашкевіча. Проза прадстаўлена таксама апавяданнямі І. Клімянкова.

«Народны» — пад гэтай рубрыкай матэрыялы, прысвечаныя 80-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі К. Крапівы.

«Сярэдняя школа сёння і заўтра» — інтэр'ю з мініст-

рам асветы БССР М. Г. Мінкевічам.

Змешчаны фотарэпартаж Ул. Мязжэвіча — «Мы — з інстытута культуры», нарыс І. Дабранскага «Суніцы спеюць у чэрвені», артыкул Э. Ляўкова і В. Кісліка «Соль беларускай зямлі» пра горад беларускіх шахцёраў Салігорск.

А. Сямёнава піша пра творчасць В. Палтаран, А. Жук робіць агляд маладой беларускай прозы за 1975 год.

СУВЕНІР БЕЛАЗАЎЦАЎ

ДА ШМАТЛІКІХ памятных сувеніраў, што захоўваюцца ў Саюзе кампазітараў БССР і напамінаюць пра сувязі гэтай творчай арганізацыі з працоўнымі калектывамі рэспублікі, далучыўся яшчэ адзін — мадэль БелАЗа. На пласцінцы надпіс: «Саюзу кампазітараў БССР у дні работы XXV з'езда КПСС ад калектыву БелАЗа, Жодзіна». Тут яшчэ адна адбыўся вялікі справядачны канцэрт беларускіх кампазітараў і двух вядучых творчых калектываў рэспублікі перад рабочымі волата Беларускага аўтамабілебудавання. У Жодзіна прыехалі народны артыст

БССР, прафесар А. Багатыроў, народны артыст БССР Я. Глебаў, заслужаны дзеячы мастацтваў БССР І. Лучанок і Г. Вагнер, сакратар партыйнай арганізацыі СК БССР К. Цесакоў, дырэктар Усесаюзнага Дома кампазітараў А. Лукоўнікаў, адказны сакратар праўлення СК БССР В. Сіако. Выканаўцамі былі Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР (дырыжор У. Андрэаў), Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР (галоўны дырыжор Ул. Раговіч),

салісты Беларускага тэлебачання і радыё. Гасцей цэпла сустрэкалі намеснік сакратара партарганізацыі завода М. Кузьменія, сакратар камітэта камсамола Ф. Савельеў і старшыня заўкома М. Цецераў. Кампазітары і музыканты пабывалі ў музеі БелАЗа, дзе сабраныя экspanаты раскаваюць пра той кароткі, але надзвычай дынамічны шлях, які прайшоў завод, вядомы цяпер усяму свету. Велізарнае ўражанне зрабіў галоўны канвсер і вопытны

ўзор 70-тняга самазвала, узор якога завезлі на XXV з'езд партыі дэлегаты ад завода.

У Палацы культуры адбыўся канцэрт з багатай праграмай. Адкрываючы яго, М. Кузьменія падкрэсліў важнасць кантактаў завода з творчымі саюзамі і мастацкімі калектывамі рэспублікі, неабходнасць іх далейшага ўмацавання і пашырэння.

Кампазітар А. Багатыроў сказаў:

— У дні, калі ў сталіцы нашай Радзімы Маскве праходзіць XXV з'езд нашай партыі, мы з асаблівым хваляваннем і пачуццём адказнасці выступаем перад вамі. Маштабы вашага завода, ваша праца зрабілі на нас вялікае ўражанне. Яно з'яўляецца для нас крыніцай творчага натхнення. Вельмі добра, што арганізуюцца такія сустрэчы. Для нас, творчых работнікаў, яны жыццёва неабходныя!

А потым гучала музыка. Шырока і прывольна пльвучы па зале велічныя гукі кантаты А. Багатырова «Леніну слава!» (вершы Я. Коласа). Іх змяняе каларытная па настрою «Мінская сюіта» К. Цесакова. Адгучала натхнёная музыка Ары для скрыпкі з аркестрам Л. Абельвіча, і вось слухачы прысутнічаюць на прэм'еры — упершыню выконваецца

«Уверцюра» Ф. Пыталева. Другое аддзяленне адкрылася араторыяй Г. Вагнера «Героям Брэста», прысвечанай 30-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Цёпла прымалі слухачы музыку І. Лучанка і Я. Глебава.

Прымаючы памятны сувенір, да прысутных са словамі падзякі за хвалеючую сустрэчу звярнулася В. Сіако. Яна выказала ўпэўненасць, што дружба беларускіх кампазітараў і рабочых БелАЗа знойдзе сваё ўвасабленне ў іх новых працоўных і творчых поспехах.

Т. ВАРФАЛАМЕЕВА.

Адказны сакратар праўлення Саюза кампазітараў БССР В. Сіако прымае памятны сувенір белазавцаў. Фота Ул. КРУКА.

Выступае народны артыст БССР, прафесар А. Багатыроў.

Рэжысёр Люблінскага тэатра імя Ю. Астэрвы Ю. Ясельскі сярод выканаўцаў роляў у спектаклі «Начная аповесць» (Брэст).

Фота Э. КАВЯКА. (БЕЛТА).

СУСЕДА ПЕСНЯ ХВАЛЮЕ СЭРЦА...

Усё шырэй і шматгранней робяцца творчыя сувязі паміж тэатральнымі калектывамі Беларусі і Польскай Народнай Рэспублікі. Сакавік сёлета адразу дае тры прыклады гэтага.

На сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР у спектаклі «Галька» выступілі пасланцы опернага тэатра горада Вроцлава — дырыжор Ежы Заблоцкі, салісты Агата Млынарска (Галька) і Тадэвуш Прахоўскі (Януш). Як паведамлялася раней, класічны твор Станіслава Манюшкі на гэты раз у Мінску ставіў таксама запрошаны з Польшчы рэжысёр Б. Якоўскі.

— Заўсёды, калі мы звяртаемся да творчасці гэтага кампазітара, — гаварыў тамды пастаноўшчык оперы, — нам прыгадваецца дружба Станіслава Манюшкі з выдатным беларускім паэтам Дуніным-Марцінкевічам. Есць у іх саюзе штосьці сімвалічнае. Самабытныя нацыянальныя мастакі, яны тонка адчувалі характавы чалавечых парыванняў і яскрава спявалі аб гэтым. Так, спявалі, падхапіўшы песню простых людзей, што прагнуць шчасця. Нездарма ж адзін з першых іх сумесных твораў так і называўся — «Сялянка». Таму мы, нашчадкі класічнай спадчыны, з пачуццём адказнасці ставімся да трактоўкі і выканання таго, што выйшла з-пад пяра таго ж Манюшкі. Адказнасць адчувае і ўвесь склад салістаў, хор, аркестр беларускай оперы, заняты ў спектаклі «Галька»...

Мінчане і госці сталіцы сардэчна віталі 4 сакавіка опернае прадстаўленне з удзелам польскіх артыстаў.

А ў Брэсце заканчваецца праца яшчэ над адным спектаклем пад кіраўніцтвам поль-

скага рэжысёра — Юзэф Ясельскі ставіць п'есу сучаснага драматурга, свайго земляка Кшыштофа Хаіньскага «Начная аповесць». Дарэчы, яе ў 1967 г. іграў Беларуска-дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа ў пастаноўцы заслужанага дзеяча мастацтваў БССР С. Казіміроўскага. Разам з творамі А. Фрэдра, Г. Запольскай, Ю. Славацкага, Л. Кручоўскага, П. Хаіноўскага, пазначанымі ў рэпертуары Мінска і Гродна, Гомеля і Магілёва, названыя музычны спектакль і драматычны пастаноўкі складаюць прыкметную з'яву на сучаснай беларускай сцэне.

У гэтыя дні афішы ў Віцебску запрашаюць гледачоў на прэм'еру — коласаўцы паказваюць твор для сцэны пээта Станіслава Граховяка «Шахматы» (пераклад п'есы з польскай мовы Ул. Ганчарова).

Паставіў спектакль дыпломнік Дзяржаўнага інстытута тэатральнага мастацтва імя А. Луначарскага В. Звераўшчыкаў, сцэнаграфія мастака А. Салаўьева.

Наладжваецца абмен гастроллямі. У Варшаве, Беластоку, Любліне і іншых гарадах ПНР выступалі Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, Гродзенскі абласны тэатр і Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі. Гледачы нашай краіны апалядзіравалі артыстам ваяводскіх драматычных тэатраў імя А. Вянгеркі (Беласток) і Ю. Астэрвы (Люблін).

XXV з'езд КПСС з новай сілай падкрэсліў значэнне інтэрнацыянальнага выхавання працоўных. Садружнасць паміж работнікамі мастацтваў братніх краін сацыялізму спрыяе поспеху ў гэтым працэсе.

Б. ГУК.

У антракце оперы «Галька» гутараць А. Дзедзік (Ентак), А. Млынарска (Галька), Т. Прахоўскі (Януш), Л. Гур'ева (Соф'я) і М. Дружына (Стольнік).

Фота Ул. КРУКА.

Заслужаная артыстка БССР А. Мельдзюкова і народны артыст БССР І. Матусевіч у ролях графі і графіні-нахлебніцы ў «Шахматах» (Віцебск).

Фота С. КОХАНА.

ШЫРОКІЯ ГАРЫЗОНТЫ

РАЗМОВУ пра некаторыя аспекты канцэртнай дзейнасці нашай філармоніі хочацца пачаць з лічбы. У 1975 годзе ў Гомельскай вобласці на канцэртах пабывала 650 тысяч гледачоў. Нямаючы прыёма бачыць рост мастэрства выканаўцаў, вітаць новыя імёны артыстычнай моладзі. Але поспехі вымушаюць і глыбей задумацца над яшчэ нявырашанымі пытаннямі.

Чым асабліва запомнілася мінулая пяцігодка філарманічным калектывам?

Яны пашырылі цікавасць да маральна-выхаваўчых праблем і творчых гарызонтаў сваёй дзейнасці. Рэдка можна сустраць цяпер артыстаў, якія легкадумна ставяцца да падбору рэпертуару, да ўзроўню і зместу сваіх выступленняў.

Летаць на Гомельшчыне па запрашэнню філармоніі пабывалі Дзяржаўны народны хор БССР, Дзяржаўны ансамбль танца БССР, Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР, фальклорна-харэаграфічны ансамбль «Харошкі», ансамбль песні і танца Балтыйскага флоту, а таксама мастацкія калектывы з братніх рэспублік. Дэ-

валі гастролі эстрадных ансамбляў і асобных выканаўцаў з замежных краін. Наладжаны добрыя сувязі з канцэртнымі арганізацыямі Масквы, Ленінграда, Кіева, Мінска. Сёлета на Гомельшчыну прыязджаюць вядучыя творчыя калектывы і ансамблі, майстры музычнага мастацтва Саветаў Саюза. Мы ўмацоўваем творчыя сувязі з «Ленканцэртамі»; распрацаваны план абслугоўвання працоўных вобласці артыстамі і калектывамі «Укрканцэрта» (у прыватнасці, сістэматычна наладжваем абменныя выступленні з калектывам Чарнігаўскай абласной філармоніі).

На жаль, сёння яшчэ не можам пахваліцца сталымі кантактамі з Беларускай дзяржаўнай філармоніяй, якая з'яўляецца вядучай у рэспубліцы. Мы вельмі рэдка атрымліваем ад яе добрых калектываў дапамогу. У гэтых адносінах нам больш памагае «Расканцэрт», які па нашай просьбе

накіроўвае для абслугоўвання сельскіх гледачоў лепшых выканаўцаў. Але ж, бывае, што ў вобласці прыязджаюць мастацкія калектывы, якія не адпавядаюць высокім патрабаванням аматараў музычнага мастацтва. Мы прымаем захады, каб не дапускаць такіх з'яў у будучым.

Цяпер у філармоніі налічваецца восем творчых калектываў.

Гэта — камерны хор пад кіраўніцтвам заслужанага дзеяча культуры БССР А. Луккомскага і камерны аркестр пад кіраўніцтвам лаўрэата рэспубліканскага конкурсу А. Яўтуховіча, эстраднага ансамблі «Сябры» і «Музык», якія нядаўна вярнуліся з гастрольнай паездкі па рэспубліках Сярэдняй Азіі і Казахстана. Да іх трэба дадаць брыгады па абслугоўванню сельскіх гледачоў — «Добры настрой» і «Вечар смеху», брыгаду па абслугоўванню дзяцей — «Ва-

сёлыя чараўнікі». Але тое, што робім мы сваімі сіламі, нас, вядома, не заўсёды задавальняе. Мы будзем і далей пашыраць прапаганду беларускага савецкага музычнага мастацтва, паляпшаць мастацкую якасць канцэртных праграм, узбагачаць іх жанравую разнастайнасць.

Пераадоўваючы цяжкасці, маючы на ўвазе выкананне фінансавых планаў, філармонія будзе сваю працу так, каб камерцыя не падначальвала сабе мастацтва, прызначэнне якога — ідэалагічнае ўздзеянне на людзей.

У нашых творчых планах — стварэнне народнага акампаніраванага харэаграфічнага ансамбля на музычным фальклоры беларускага Палесся. Для гэтага павінна быць закладзена адпаведная эканамічная аснова.

Яшчэ не заўсёды ў такіх гарадах, як Гомель, сфармавана дзейнасць розных музыч-

ных устаноў. Скажам, трывожыць работа эстрадных ансамбляў рэстаранаў і кафэ. Такіх ансамбляў у Гомелі восем, у іх налічваецца 45 музыкантаў. На жаль, усе яны ў пагоні за модай працуюць у «бітлаўскай» манеры, аглушаюць наведвальнікаў знорок экзатычнымі рытмамі і гучаннем. У бліжэйшы час мы плануем наладзіць кантроль за ансамблямі і аркестрамі, каб іх рэпертуар адпавядаў пэўным запатрабаванням і мэтам сапраўды культурнага адпачынку.

У дакладзе таварыша Л. І. Брэжнева на XXV з'ездзе КПСС было сказана, што ў асяроддзі мастацкай інтэлігенцыі ўзрастае патрабавальнасць да творчасці адзін аднаго і да ўласнай творчасці. У духу такой прынцыповай патрабавальнасці імкнецца працаваць наша канцэртная арганізацыя.

Вялікія задачы стаяць перад калектывам Гомельскай абласной філармоніі ў дзесятай пяцігодцы. Будзем дамагацца таго, каб кожны канцэрт эстэтычна і духоўна ўзбагачаў савецкага чалавека.

Мікалай БАНДАРЭНКА, дырэктар Гомельскай абласной філармоніі.

ДЭБЮТ

ПЕРШАЕ ўражанне ад выканання галоўнай ролі ў драме «Навальніца» А. Астроўскага маладой актрысай Тамарай Пузіноўскай было вельмі добрае. На пачатку сцэнічнай дзейнасці — Кацярына! Дэбют на акадэмічнай сцэне ў такой складанай, легендарнай вядомай ролі — адбыўся. І ўсё ж уражанні першыя. Трэба зноў паглядзець спектакль, пастаўлены рэжысёрам Л. Хейфецам у купалаўцаў, каб правесці самога сябе: ці не памыліўся ты, вітаючы так выканаўца галоўнай ролі на прэм'еры? Не, не памыліўся. Перад намі сапраўды разгортваецца ўнутраная драма светлага і тымнага пачуцця, драма ідэальных адносін да жыцця, драма чалавека наогул, — тое, аб чым і сказаў вобразам Кацярыны вялікі чалавекзнаўца А. Астроўскі.

Праўда, драма ідэальных адносін да жыцця ў Т. Пузіноўскай накуль што дае прычыну для крытычных заўваг у адрас актрысы. Магчыма, гэта даравальная для маладога выканаўцы адсутнасць сцэнічнага вопыту? А, можа, творчы пралік?

Кацярына на купалаўскай сцэне з самага пачатку паглыблена ў складаны вір перажыванняў: яна адначасова чакае прасвятлення і адчувае, што гэтае прасвятленне палюе яе. Калі яна пытаецца ў Варвары, ці сапраўды гэта ёй спадавае, то мы бачым і здаўленне Кацярыны: для яе спадаванне — гэта ўжо любоў да чалавека. І як хорава інтанацыйна гучыць у вуснах Т. Пузіноўскай рэпліка: «Значыць, любіш мяне». Да яе з гэтым «любіш» прабіваецца прамень сонца ў змронны свет Кабанавых.

Мне падлося, што ў успаміны герані пра яе ранейшае жыццё, да вяселля з Ціханам Кабанавым, перадаюцца антрысай як адчуванне шчасця, хай сабе хвілінкага, пакуль яно успамінаецца, але — шчасця. Яна палюе прыслухоўваецца да самай сябе, і гэта ў духу народнага характару маладой жанчыны, якая яшчэ толькі пазнае законы рэальнага жыцця вакол

сябе і яшчэ не ведае, што чалавек бывае здатны на рашучы канфлікт з рэчаіснасцю. Таму так прасветлена і тонка гучыць у Т. Пузіноўскай струна, што спявае: «Ведаеш, якая я раней была!...» Трапятное лірычнае напружанне тут надзвычай важнае для агульнага гучання драмы на сцэне.

Ёсць у спектаклі і такі матыў — Кацярына, адчуваючы, якой яна «раней была», пры-

кага тэатраўнасцю — не ведаю, але мне вельмі спадабалася тады такая «адсутнасць» самавалодання). Акцёр можа імітаваць паглыбленне ў вобраз рознымі прыёмамі з арсенала выяўленчых сродкаў, але голасам «ашукаць» залу ўдаецца вельмі рэдка. Голас — люстра артыстычнай шчырасці, гэта ўжо не «майстэрства», але асаблівы талент мастака.

Т. Пузіноўская паказвае, што яе Кацярына ўрушана сваім бяссілле стрымаць

Г. Уладзімірскай, і ёй, як і на сама антрыса, абавязана верай у свае магчымасці выказаць нешта самастойнае, сыграць ролю з улікам свайго творчага патэнцыялу. Праўда, гаворачы аб гэтым, я міжволі паўтарыў змяніў нязмінучы штамп у размове пра маладых акцёраў, калі мы абавязова хочам падкрэсліць, што яны пераадоўвалі пэўныя цяжкасці на шляху да поспеху. Ды што зробіш, калі ў дадзеным выпадку гэта сапраўды так і ёсць. Уявіце сабе чалавек, які ўсяго паўтара года працуе на акадэмічнай сцэне і не вельмі часта заняты

ПРАМЕНЬ У БУДУЧЫНЮ

знаецца самай сабе ў нечым важным. А для актрысы гэты момант наогул нібы ключ да далейшага ўнутранага руху і развіцця сцэнічнага вобраза.

Кацярына ў купалаўцаў чакае шчасця ад кахання да Барыса. І гэтае чаканне абуджае ў яе душы сілы, што могуць супрацьстаяць варожаму акружэнню. Гэта — святло жыцця, святло, якое не будзе мірыцца з цемрай. Сумленнае сэрца герані не можа знайсці раўнавагі. Яе эмоцыі не паспяваюць сабрацца ў нешта цэласнае. Бо шлях Кацярыны да кахання — гэта ілюзорны шлях з духоўнага бяладдзя да пэўнага парадку ў сэрцы. Ёй хочацца жыць праўдай пачуццяў. Так іграе Т. Пузіноўская. Шлях абрываецца на крутым беразе Волгі...

У маналогі і ў сцэнах развіцця з Ціханам голас артысткі гучыць вельмі пранікнёна, і ёй верыць, верыць у праўду драматычных перажыванняў Кацярыны. На адным прадстаўленні мне здалося, што ў сцэне развіцця з Ціханам было нават тое, што мы называем выхадам з рамак акцёрскага самакантролю (добра гэта ці не з пункту гледжання інстытуц-

уласную прагу праўды і пайсці насуперак традыцыям і патрыярхальшчыне. Здаецца, гэтая душа вось-вось вызваліцца з-пад уплыву няшчырасці і абраз, і гэта насцярожвае геранію. Жанчына яна шмат у чым звычайная, пажалучы слабая, і таму так асабліва адчуваеш у гэтай натуре яе прыхаваную, маральную бескампаміснасць. Хай такі партрэт не ва ўсім дакладна адпавядае партрэту, створанаму А. Астроўскім, але гэта вельмі блізка да сутнасці драматычнага матэрыялу, які асэнсоўвае сучаснае сцэнічнае мастацтва.

На маю думку, Т. Пузіноўская сваім выкананнем паказвае не столькі тое, што яна ведае пра Кацярыну наогул (або сваё ўяўленне пра яе), колькі знутры адчуваю чалавечнасць герані як характэра. Гэтае характэра ў тым акружэнні і ў той атмасферы нават і не здагадваецца, што яно — характэра. Ды цягнуцца да святла і само свеціцца! Гэта ўласціва вобразу ў спектаклі купалаўцаў і раскрываецца выканаўцай галоўнай ролі надзвычай неасродна.

Калі Л. Хейфец адсутнічаў на рэпетыцыях, Т. Пузіноўская ралілася з рэжысёрам тэатра

ў рэпертуары (пераважна ў масоўных і эпізодах), і раптам — не фармальны дэбют, а рэальны выпадак строга правесці сябе, звадаць свой акцёрскі арсенал. Да таго ж, магчымасць яка — Кацярына Кабанова!

Ці трэба гаварыць, што такая роля нават і для больш вопытнай актрысы можа вызначыць далейшае жыццё чалавека на сцэне наогул. Так да яе і паставілася Т. Пузіноўская. Яна працавала, аддаючы Кацярыне ўсё свой прыродны талент, той драматычны пачатак у ім, які часам нагадвае нам талент народнай артысткі БССР Л. Давідовіч: арганічнае разуменне адзінства стылю, гранічная прастата знешняга малюнка, за якім — вір эмоцый, стрыманы жэст, эканомная міміка і глыбокае адчуванне псіхалагічнага стану герані ў кожны момант яе сцэнічнага жыцця. А, магчыма, маладая артыстка так успрыняла школу купалаўскага тэатра, традыцыю выканання геранічных роляў выдатнымі папярэднікамі. І калі што яшчэ замінае ёй быць бездакорнай у «Навальніцы», дык гэта некаторая скаваласць. Магчыма, гэта ад таго адчування аднанасці, пра якое мы гаварылі толькі што?.. Не будзем спяшацца з канчатковымі высновамі — сцэна і час,

штодзённая работа і пароды рэжысуры, урокі старэйшых таварышаў па трупе дапамогуць ёй самой разабрацца ў тым, чаго яна ўжо дасягнула і што ёй трэба яшчэ зрабіць. Інакшні Смактуноўскі аднойчы заўважыў, што для яго правал ролі раўназначны смерці чалавека, якога ён павінен быў стварыць у мастацкім вобразе. Сказана, бадай, прамерна моцна, але сэнс тут ёсць. І ў Т. Пузіноўскай ёсць права сказаць, што Кацярына ў яе — жывая, што актрыса дала жыццё гэтай сцэнічнаму вобразу, што дэбют сапраўды адбыўся.

Трэба спадзявацца, што далейшае сцэнічнае жыццё гэтай Кацярыны ўзбагаціць яе характар больш маштабным адчуваннем драмы ідэальных адносін чалавека да жыцця. Для гэтага ёсць усе падставы. Сама ж Тамара Пузіноўская, мабыць, назаўсёды запомніць, як яна глыбінна спасцігла сэнс акцёрскага мастацтва ў гэтай рабоце. Ды і не толькі акцёрскага.

А. СТАНЮТА.

Таленты Міншчыны

Два дні ў Жодзіна праходзіў абласны агляд харавых калектываў па праграме Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных, у ходзе якога на аматарскую сцэну Міншчыны прыйшло каля пяці тысяч новых спевакоў, чытальнікаў, танцоўраў, аматараў іншых жанраў. Толькі хораў за гэты кароткі час у вобласці нарадзілася каля 30. Пяцьдзесят лепшых харавых калектываў, якія аб'ядноўваюць больш чым паўтары тысячы чалавек, саборнічалі на абласным аглядзе. Падаведзены вынікі агляду.

— Асабліва парадваў нас хор настаўнікаў Салігорска, — гаворыць старшыня журы, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР М. Ф. Маслаў. — Гэты калектыву вызначаецца высокай агульнай і музычнай культурай, строга прадуманым рэпертуарам, галоўнае месца ў якім займаюць класічныя і су-

часныя творы для хору акадэмічнага плана.

Першае месца прысуджана таксама хору калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна. У адрозненне ад Салігорскага, якому ледзь споўніўся год, ён ужо існуе многа гадоў, не раз з поспехам выступаў на розных конкурсах і фестыва-

лях. У гэты раз калектыву зноў паказаў сябе з найлепшага боку. Стройнасць і выразнасць гучання, глыбокае пранікненне ў тэму і шчырая перадача яе, воль, бадай, галоўнае, што забяспечвае поспех калгаснаму хору.

Сярод вакальных ансамбляў перамог Нававержанскі фальклорны калектыву Стаўцоўскага раёна. Яго добра ведаюць у рэспубліцы і за яе межамі. Самадзейныя артысты паказалі даўно забытыя жамчужыны народнай песеннай творчасці. Іменна паказалі, таму што кожная песня тэатралізавана. Эфект узмацняюць народныя музычныя інструменты, самабытныя нацыянальныя касцюмы.

Першае месца заваявалі таксама вакальная група Вілейскага гарадскога Дома культуры і ансамбль песні і танца Маладзечанскага завода паўправадніковых вентыляў.

БЕЛТА.

ТВОРЧЫ ВЕЧАР

У Маладзечанскім музычным вучылішчы адбыўся вечар студэнта IV курса Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага Ул. Грашчанкі, які, дарэчы, у свой час скончыў гэта вучылішча. У першым аддзяленні канцэрта былі выкананы ары з опер Барадзіна і Рымскага-Корсакава.

Другое аддзяленне было прысвечана творчасці беларускіх кампазітараў: выконваліся творы А. Багатырова, Ул. Алоўнікава, Я. Цюцюка і іншых аўтараў. Прыемна адзначыць, што канцэрт прайшоў на высокім прафесіянальным узроўні.

В. ЗІНЬКЕВІЧ,
музыказнаўца.

Пад сцяпеннямі Палаца мастацтваў, дзе звычайна пануе ўрачыстая цішыня, у той дзень гучалі галасы спевакоў. Змяняючы адзін аднаго, яны радалі слухачоў арыгінальным выкананнем папулярных песень і новых вакальных твораў.

— Многія ўдзельнікі саборніцтва прынесьлі сапраўднае задавальненне, — сказаў намеснік старшыні журы Мінскага гарадскога конкурсу вакалістаў, народны артыст БССР Л. Ф. Браўнік. — Вось, напрыклад, урач Т. Чабурка. У яе моцнае, прыгожага тэмbru меца-сапрана. Шчыра і выразна выканала яна арыю Вані з оперы М. Глінкі «Іван Сусанін». А зборшчыца электратэхнічнага завода імя

ШЧЫРА І ПРАНІКНЁНА

В. І. Казлова М. Гарбаценка задушэўна праспявала рускую народную песню «Волга-рэчанька». Гэтыя спявачкі і мужчынскі дуэт у складзе рабочых Л. Бачкарова і Э. Шаўчэнка заваявалі званне лаўрэатаў гарадскога конкурсу.

Усе яго ўдзельнікі — дыпламанты раённых аглядаў Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных, у першым туры якога ўдзельнічала звыш сарака тысяч мінчан.

Конкурсам салістаў - вакалістаў і вакальных дуэтаў у Мінску пачаты цыкл творчых саборніцтваў дыпла-

мантаў раённых аглядаў мастацкай самадзейнасці. На працягу сакавіка на сценах лепшых палацаў культуры сталіцы рэспублікі будуць дэманстраваць сваё мастацтва хоры і вакальныя ансамблі, салісты - інструменталісты, аркестранты, народныя музычныя калектывы, паэтычныя тэатры.

У красавіку і маі іх эстафету прымуць танцоры, удзельнікі агітацыйна-мастацкіх брыгад, тэатральных і цыркавых калектываў, самадзейных мастакаў, фота- і кінааматараў.

БЕЛТА.

Ідзе рэпетыцыя.

Фота В. БЫСАВА.

ЧАМУ ДРЭННА СПЯВАЕ ХОР

МНОГІЯ выпускнікі музычных школ працягваюць вучобу ў вучылішчах, а потым у кансерваторыі. І ад таго, як пастаўлена музычная адукацыя ў ніжэйшым звяне, ці добра падрыхтаваны навушчы займаюцца сёння ў сярэдніх і вышэйшых музычных установах, залежыць развіццё і, наогул, прагрэс музычнай культуры ў рэспубліцы.

Таму рашэнне Міністэрства культуры БССР аб правядзенні рэспубліканскага конкурсу харавых, аркестравых калектываў і ансамбляў музычных школ вельмі своечасовае.

Нядаўна адбыўся першы тур конкурсу — агляд харавых калектываў дзіцячых музычных школ Мінска. Журы ўзначальваў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага М. Маслаў, членамі журы былі выкладчыкі Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі А. Грас і Н. Толічава.

У конкурсе ўдзельнічалі дзве ўзроставаы групы: кожная школа павінна была выставіць два хоры — малодшых і старэйшых класаў.

Журы высока ацаніла выступленне навучэнцаў музычнай школы № 2 імя М. І. Аладава (кіраўнік В. Садовін). Разнастайная

праграма была выканана чыста, натхнёна, вельмі зладжана. Дзеці спявалі мяккім гукам, без націску, натуральна, канкрэтна даносячы тэкст песень да слухача.

Некаторыя музычныя школы не абмяжоўваліся выступленнем хору. Так, напрыклад, у канцэртнай праграме школы № 5 прыйнялі ўдзел ансамбль цымбалістаў, аркестр народных інструментаў і чытальнікі (кіраўнік С. Дайнека). Нягледзячы на тое, што кампазіцыя была пададзена па-майстэрску, хацелася б адзначыць, на жаль, недастатковую ансамблеваць хору і аркестра, які даволі часта перакрываў гучанне спевакоў.

Добра выступілі калектывы школы № 10 (кіраўнік Л. Плашынская і С. Лях). Хор старэйшых класаў спяваў у суправаджэнні аркестра выкладчыкаў школы. Сама ідэя сумеснага выступлення вучняў і выкладчыкаў заслугоўвае ўхвалы і падтрымкі, бо нясе ў сабе выхавальны сэнс.

Акрамя гэтых калектываў, рашэннем журы былі дапушчаны да ўдзелу ў II, заключным туры, хор малодшых класаў школы № 3 (кіраўнік І. Кароль) і хор старэйшых

класаў школы № 8 (кіраўнік І. Гарэлік). У праграму выступленняў гэтыя калектывы ўключылі творы айчынай і замежнай класікі, народныя, масавыя і дзіцячыя песні.

Конкурс паказаў не толькі лаўныя дасягненні, але выявіў памылкі і ўпущэнні ў арганізацыі харавой справы ў музычных школах сталіцы.

Самым значным недахопам з'яўляецца тэндэнцыя да фарсіравання гуку. Кіраўнікі патрабуюць ад дзіцячых ваякаў, не характэрнай для іх сілы гучання. Трэба памятаць аб істотных магчымасцях юных спевакоў і весці вакальна-харавую адукацыю пісьменна. Некаторыя творы, выкананыя хорамі малодшых класаў, выходзілі за рамкі цесітурных магчымасцей гэтай узроставай групы, што прыводзіла да ненатуральнага, недзіцячага гукавядзення. Сустрэкаліся пералажэнні песень, зробленыя абыякава, парушаліся тэмпы іх выканання. Адчувалася таксама спешка ў падрыхтоўцы конкурсных праграм харавымі калектывамі некаторых школ. У чым жа прычыны такога няроўнага выступлення хораў музычных школ?

Выдатны рускі харавы дзеяч П. Р. Часнакоў гавя-

рыў: «Дрэнна спявае хор — вінаваты дырыжор». Галоўная прычына ўсіх недахопаў — гэта недастатковая прафесіянальная падрыхтоўка кіраўнікоў. Дзе хормайстар добра ведае спецыфіку дзіцячага голасу, яго выканаўчыя магчымасці, любіць сваю справу, — там і добрыя, плённыя вынікі.

Па-другое. Вучэбны план, па якому працуе харавы клас у музычных школах рэспублікі, няўдалы. На самай справе, нельга сур'ёзна думаць аб арганізацыі школьнага хору як творчай адзінкі, маючы толькі адну зводную рэпетыцыю ў месяц! Дырэктары некаторых музычных школ, праўда, робяць захады да павелічэння колькасці агульных рэпетыцый. Бо толькі тут удасканальваюцца ўсе вакальна-харавыя навыкі. Але ў сувязі з гэтым узнікае мноства праблем фінансавання і арганізацыйнага парадку, якія патрабуюць неадкладна вырашаць, калі мы хочам, каб харавыя спевы ў музычных школах рэспублікі былі пастаўлены на належны ўзровень.

Па-трэцяе, слабая матэрыяльная база музычных

школ. Сёння толькі тры школы з дзесяці маюць свае будынкі. Астатнія знаходзяцца ў памяшканнях, якія мала, а то і зусім не прыстасаваны для заняткаў музыкай. У некаторых школах няма патрэбнай аўдыторыі для рэпетыцый хору і аркестра, а таму выканаўцы, трапляючы ў цудоўную канцэртную залу Цэнтральнай музычнай школы (месца правядзення конкурсу), не могуць адрозна прыстасавання да акустыкі памяшкання. Зразумела, што ў выканаўчым сэнсе яны многае губляюць.

Сур'ёзным упущэннем арганізатараў конкурсу, на маю думку, з'яўляецца і тое, што ў склад журы не былі ўведзены прадстаўнікі Міністэрства культуры БССР, гарадскога камітэта партыі, гарвыканкома. У ходзе абмеркавання выступленняў узніклі вельмі сур'ёзныя пытанні, вырашэнне якіх выходзіць за сферу паўнамоцтваў дырэктараў школ, і прысутнасць прадстаўнікоў вышэйшых кіруючых арганізацый была б вельмі дарэчы.

Гэта першы конкурс такога роду ў рэспубліцы, і спадзяёмся, што ён пакладзе пачатак добрай традыцыі.

М. ХВІСЮК,
член журы, старшы
выкладчык Беларускай
дзяржаўнай кансерваторыі
імя А. В. Луначарскага.

ДАРОГІ і ЛЮДЗІ

І радасна, што ўсе яны з'яўляюцца перадавікамі вытворчасці, датэрмінова завяршылі дзевяты пяцігодку, патхнёна, з настроям, творча асвойваюць новыя магутнасці.

Тое ж можна сказаць і пра слесара-зборшчыка Мінскага трактарнага завода Героя Сацыялістычнай Працы Сяргея Антоніка, і пра слесара Мінскага аўтазавода, Героя Сацыялістычнай Працы Дзмітрыя Барашкіна, якія, апрача ўдараўнай працы, у быце, у паўсядзённым жыцці многімі характэрнымі рысамі ўвасабляюць людзей камуністычнага заўтра.

За аўтазаводам абпал Магілёўскай шашы зноў усё знаёма. Трасцянец, Помнік ахвярам фашызму на пагорку. І помнік невядомаму салдату каля самай дарогі. Вечным сном спяць героі ў магілах-курганах.

Далёка не ўсё расказваюць нам помнікі і абеліскі. Густыя сосны выраслі на выпаленай зямлі «мінскага катла». Гэта каля Магілёўскай шашы.

На дваццаці першым кіламетры Маскоўскай шашы рукамі людзей зроблена гара—Курган Славы.

...Калгас імя Шаснаццаці дукорскіх партызан — буйнейшая гаспадарка ў Пухавіцкім раёне. Бываць тут даводзіцца часта. Радуюць поспехі землякоў. Задавальненне прыносіць і тое, што тут умеюць шанаванні і ганіць саміх хлебарабаў. Для іх жыцця і адпачынку даўно адчынены два клубы, бібліятэка, краязнаўчы музей, бальня, аптэка, сталова, сем магазінаў, пабудавана нядаўна новая сярэдняя школа.

Праз родную вёску пралягла мая дарога на Бабруйск. На месцы «бабруйскага катла», у якім «перакіпела» звыш ста трыццаці тысяч гітлераўцаў, светлыя карпусы Беларускага шыннага камбіната. Роўных яму няма ў Еўропе.

Ва ўзвядзенні гэтага гіганта хіміі вялікі аб'ём будаўнічых работ выконвала 136-ае спецыялізаванае ўпраўленне, якім кіраваў Анатоль Барашка. З ім мне давядзецца сустракацца ў тры дні, калі на пасадзе начальніка гэтага прадпрыемства ён рабіў першыя, можна сказаць, самыя цяжкія крокі. Сын праслаўленага партызанскага камандзіра Рыгора Барашкі перш-наперш пачаў узнімаць аўтарытэт і ролю бригадзіраў. Яны ж, разумеў малады спецыяліст, набіраюць людзей, працуюць з імі. І бачаць, як хто стараецца на рабоце.

Тады ў кабінет да Анатоля Рыгоравіча рашуча зайшоў вядомы ва ўпраўленні страхар Аркадзь Царыкевіч. Быў узрушаны. Стукаў кулаком па сталё, амаль крычаў:

— Работы столькі!.. А хлопцы позняцца на аб'ект, не слухаюцца.

— Вы ж самі, Аркадзь Паўлавіч, набіралі сабе бригаду, — адказаў начальнік ўпраўлення. — Самыя надзейныя хлопцы!..

— У душу кожнаму не заглянеш, Рыгоравіч, — гарачыся Царыкевіч. — На выгляд усё добра. А працуюць і паводзяць сябе няроўна.

— А чаму вы, таварыш Царыкевіч, не хочаеце прызнаваць новых форм аплаты працы? — пайшоў у наступленне і Барашка. — Чаму вы не выкарыстоўваеце праў бригадзіра, як гэта робіцца ў брыгадзе Мікалая Злобіна? Вас жа не проста так сабралі і агітавалі за пераход на прагрэсіўныя формы арганізацыі працы і аплаты за зробленае...

Ануцыю тады галаву Царыкевіч, моўчы выйшаў з кабінета начальніка.

Штэр страхары Царыкевіча

— лепшая, узорная бригада ў 136-ым упраўленні. Самога ж Анатоля Рыгоравіча, які вывёў калектыў у перадавыя, нядаўна абралі намеснікам старшыні Бабруйскага гарвыканкома. Адказае ён за капітальнае будаўніцтва горада — значыць, за сваё ўпраўленне, за людзей, з якімі не адзін дзень і не адзін год дзяліў радасці і цяжкасці. Новая работа захавала маладога, ініцыятыўнага кіраўніка.

У апошнія гады цесныя кантакты ўстанавіліся ў мяне з гомельскім заводам «Цэнтраліт». Перспектыўнае, адзінае ў Беларусі прадпрыемства цэнтралізаванага ліцця для станкабудаўнічай прамысловасці рэспублікі, Украіны, Прыбалтыкі, некаторых абласцей Расійскай Федэрацыі перажывае складаную пару станаўлення.

Ліцейная справа — адзін са старажытнейшых заняткаў людзей. Археалогія пацвярджае, што ёй пяць тысяч гадоў. Але новыя адкрыцці вучоных раскрываюць перад намі тайны яшчэ глыбейшых тысячагоддзяў. Таму бяспрэчным можна лічыць адно: толькі пчаларства і медыцына па ўзросту пераўзыходзяць ліцейную вытворчасць.

Вельмі нямнога напамінаў захавалася аб цяжкай, інтэлектуальнай працы ліцейшчыкаў мінулых эпох. Адно ўпрыгожванні, шматлікія вырабы з металу, праз якія засталіся бліжэй і зразумелымі нам далёкія продкі, хваляюць чуйныя душы і сэрцы, патхнюць на пошукі і адкрыцці.

З літаратурных помнікаў дастаткова нагадаць паэму Лукрэцыя «Аб прыродзе рэчаў», напісаную ім звыш двух тысячагоддзяў таму назад, каб пераканацца, як ліцейную вытворчасць уяўлялі і ўспраўлялі на тым часе:

«Польмя жар, ад якіх бы прычын ні ўзнік ён, нетры лясоў паглынаў з жудасным трэскам і шумам да глыбокіх каранёў, і агнём выпальваўся глеба. Золата і срэбра заіскрыліся струменем багатым усюды з жыл распаленых зямлі і сцякаліся ў паглыбленні таксама, як медзь і свінец. А калі зацвярдзелі металы і на зямлі зазавалі пазней колерам бліскучым, людзі, паланеныя бляскам і чароўнасцю, іх паднімалі і заўважалі пры гэтым, што зліці заўсёды захоўвалі форму, падобную на акружваючыя іх паглыбленні».

Сёння і ў ліцейную справу прыйшла аўтаматыка, пайшоўшы дасягненні навукі і тэхнікі. Але многае патрабуе яшчэ пераробкі, удасканалення. Пра гэта мне гаварылі інжынер Іван Костачка, абрубшчык Васіль Шапараў, мадэльшчык Аляксандр Чысцякоў, фармоўшчык Канстанцін Сіроцін — спецыялісты са стажам і вопытам, дапытлівыя і мудрыя людзі.

Беларусь Савецкая... Казачы дыван, сатканы з жывапісных дуброў, блакітных азёр, шумлівых пушчаў, яроў і раўнін, парэзаныя блакітнымі стужкамі рэк.

З поўначы на поўдзень праляг імклівы Днепр. Абпал яго лясы і лугі, гароды і вёскі, фабрыкі і заводы. У Магілёве з налогага берага глядзяцца ў воды гэтай ракі карпусы камбіната лаўсана, крышку далей трубама ў высокае неба ўзнямаецца металургічны завод. Там нашчасціла пазнаёміцца з цікавейшым чалавекам Аляксеем Нічыпаравічам Падабедавым — дырэктарам прадпрыемства.

Дзверы ў кабінет, можна сказаць, не зачыняліся. Аляксей Нічыпаравіч колькі дзён адеўнічаў на заводзе — быў на важнай справе ў Маскве. Дык у службу і сабралася безліч недаскладаных пытанняў, якія дырэктар павінен адразу ж вырашаць або прыняць над увагу.

Задыханы і расчырванелы, мінуючы маладую сакратарку, забег начальнік аддзела капітальнага будаўніцтва прадпрыемства, гаварыў усхвалявана:

— Зноў, Аляксей Нічыпаравіч, не даюць цэменту! Апошнія пліты ўкладваем на перакрысці! Сядзяць там у трэсці!..

— Не даюць то не даюць, — спакойна разважаў Падабедаў. — Але ж мы трэці шасцідзесцікватэрны дом будзем. Чаго нервавацца? Перагаваруся з трэстам. Будуць пліты і цэмент. А людзей пакуль што займіце іншай работай.

Не паспеў дырэктар разабрацца з будаўнікамі, як да яго ў кабінет завітаў парторг завода:

— У пятніцу, Аляксей Нічыпаравіч, намчаем правесці адкрыты партыйны сход.

— Перад выхадным днём? — пытаўся Падабедаў і хітравата бліскаў блакітнымі вачамі з-пад густых, насупленых броваў. — Хто да бацькоў у вёску будзе збірацца, хто на пал'яванне...

— Другія дні, Аляксей Нічыпаравіч, заняты іншымі мерапрыемствамі.

— У абедзённы перапынак правядзем сход! — заключыў дырэктар. — Дзесціх мінут на даклад! Па пяць — на выступленні! А то мы іншы раз засядзем дзве гадзіны. Адно стамляем людзей.

Парторг задаволены. Яму таксама не падабаецца пустая гаварыльня на сходах.

У народзе сястрой Дняпра і Нёмана называюць Заходнюю Дзвіну, галоўную раку Полаччыны. Тут прайшла славянская слава пад сцягамі Аляксандра Неўскага, Івана Грознага, Пятра I, пад кіраўніцтвам Суворова і Кутузова. Славіцца гэты край і ў нашы дні. Далёка за межамі рэспублікі ведаюць полацкія нафтаперапрацоўчы завод і хімічны камбінат, дзе мне давядзілася часта бываць, з рабочымі якіх падтрымліваю сям'я сяброўскія, шчырыя адносінны.

Вялікія прадпрыемствы, прыгожы горад Наваполацк — справа рук нашых людзей, іх гонар і слава.

Многа азёр на Віцебчыне. Нават птушкам з вышні цяжка разгледзець, якое з іх лепшае. Каля дваццаці з назвай Белас, амаль столькі ж — Доўгее... Відзвы... Асвейскае... Лукішскае... Не апошнім стараннем людзей узведзена адна з буйнейшых у краіне ДРЭС, малады горад Новадукмаль. Там жывуць і працуюць ударнікі дзевяціх пяцігодкі Уладзімір Лахцутка, Мікалая Аўласевіч, Сцяпан Герасімук, Уладзімір Шашкоў — мае даўнія, незабыўныя сябры.

Багатай на ўражанні была апошняя матч камандзіроўка ў Пінскі раён, у калгас «Аснежыцкі». Крыху здзівіла і разам з тым узрадавала тое, што пасляк славаўтай гаспадаркі пачынаецца адразу ж з горада, як працяг адной вуліцы. Сельскія працаўнікі, значыць, карыстаюцца тымі ж выгодамі, што і рабочыя прадпрыемстваў.

Прыемна было чуць, сузіраючы заснежанае, напоўненае гукам трактараў і машын наваколле, што калгас «Аснежыцкі» яшчэ ў 1973 годзе выканаў пяцігадовы план продажу дзяржаўнае збожжавых, а сярэдня ўраджайнасць за пяцігодку складала амаль сорак чатыры цэнтнеры на круг. Гэта тры рэальныя рубяжы, да якіх скіроўваюць увагу сельскіх працаўнікоў «Асноўныя напрамкі развіцця наваднай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады», што вызначаны на XXV з'ездзе КПСС.

Шырокай і раздольнай, неабсяжнай уяўляецца наша Беларусь, калі едзіш паяздамі ці аўтобусамаі, лятаеш самалётамаі над яе дагледжанымі палямаі і лугамі, над памаладзельмаі, а то і зусім новымі гарадамаі і вёскамаі.

Радасна, з настроям сустраці савецкія людзі XXV з'езд свай партыі. У гэтыя дні ўсе творчыя сілы працоўных, усё іх думі скіраваны ў будучыню, да новых вышынь светлага заўтра.

ПАЧУЦЦЕ дарогі... Яно пастаянна жыве ў кожным з нас і як неадкладная справа, і як мара, і як неспатолена прага адкрыццяў.

Шмат дзе давядзецца мне пабываць за гады апошняй, багатай на незабыўныя падзеі, на велічныя здзяйсненні пяцігодкі. І ўсе дарогі пачыналіся з Мінска, са шматлюднай, заўсёды ажывленай сталіцы Савецкай Беларусі. Дакладней скажаць — усё шляхі мае, бліжэй і далей камандзіроўкі, пачыналіся з плошчы Перамогі. Так распарадзіўся сам лёс.

Асабліва трапяткія, незабыўныя хвіліны перажываецца летнімі досвіткамаі, калі над вядзімі, звычайна шумным горадам стаіць звычайная цішыня. У такі час, як бы не спяшаючы на вакзал, а на плошчы Перамогі спыніцца. Міжвольна схіліш галаву перад Вечным агнём — святлом памяці. Поглядам прабяжыш па абеліску аж да падфарбаванага промнямаі ўзыходзячага сонна ордэна, які вынае абеліск, зірнеш на росніну з'ночы, жывыя кветкі, на твары салдат і партызан з барэльфеаў. І шчы пачуеш шматмільённы голас герояў Вялікай Айчыннай. Зноў і зноў яны нагадваюць, як мужна і стаялі сыны Радзімы супраць лютых чужынаў, як крышлі яны гітлераўскія долчышчы, колькі зазіна пакут, праз якія страты ішлі да славы пераможцаў.

Днём і ноччу, у завірху і ў ясныя дні ў промнях сонца ці святла праектараў, — домік І з'езда РСДРП на ўзрочы апраунтай у бетон Свіслачы. І хоць добра ведаеш, якія значныя, важныя для нашай партыі форумы камуністаў-ленінцаў былі пазней, усё ж, зірнуўшы на драўляны будынак, пранікаеш асаблівай павагай да тых першых сацыял-дэмакратаў, што ва ўмовах царызму, задоўга да Кастрычніцкай рэвалюцыі, дбалі пра росквіт свай Айчыны.

З плошчы Перамогі частей мой маршрут пралягае па доўгай вуліцы Казлова, якая пазувае ўліваецца ў шырокі і вірлівы Партызанскі праспект. Гэта дарога дамоў, да маці, у родную вёску Хазянінкі. Усё тут знаёма і блізкае.

Мінскі завод аўтаматычных ліній... За таполямаі ў колькі радоў мадэльны цэх. Тут набываў прафесійна мадэльшчыка на дрэву, тут станаўіўся рабочым — частынкай таго класа, што праці сваёю абнаўляе свет. Колькі было цяжкасцей, непаразуменняў, пакуль прызвычаўся да заводскіх парадкаў!

Брыгадзір Воўка Сурмачэўскі, помню, схіліўся над лістам фанеры, што ляжыць на варштале, і вылісвае з чарцяжа памеры шпінных скрынак, даўжыню і таўшчыню дошак на мадэль. Невысокі Пятро Міхалькевіч і плячысты, каржакаваты Пецька Іванавіч стаяць

вакол брыгадзіра, тышкаюць пальцамаі ў тоўстую чырвоную рыску, ківаюць галавамаі і шіх лаюць тэхнолагаў, што не там паказалі раздым на мадэлі. Я таксама гляджу збоку на незразумелы «пейзаж», на чарцяжы і ў думках заідрочу брыгадзіра і ўсім мадэльшчыкам, якія ведаюць прызначэнне кожнай з гэтых ліній. Хвілінамаі назват нейкая роспач ледзяніць душу: за два тыдні работы я толькі і навучыўся клеіць шчыты ды ўключаць асвятленне. А простую мадэльку перапрабляў пяць разоў! Хлопцы суцяшаюць, што ўсё прыйдзе з часам. Што ж, буду старацца.

Ні з таго, ні з с'яго Воўка ўсхапіўся, стукнуў алоўкам па фанеры, плонуў са злосці і кажа:

— Зноў, хлопцы, не ідзецц! Не сабярэць форму ліцейшчыкі, калі трынаццаці стрыжань гэты пакінуць. Яго і да сушылькі не давядуць, разваліцца...

— Ды яго і не зафармуецц, не тое што ў сушылку везці, — усміхаецца Пецька і бліскае на ўсіх нас вачамі.

— Можна, Анатоля Пархвенавіча пазваць? — пытаюся я і гляджу на брыгадзіра. — Хаі паглядзіць...

— А што ён убачыць? Хіба ён рабіў калі мадэлі? — напалу на мяне Воўка. — Твой Анатоль Пархвенавіч у мадэльнай справе во... — і пастукаў пальцам па фанеры. — Гэта, брат, не анекдоты ў курыльцы расказваць.

— Ліцейную тэхналогію ведае, — ківае галавою Пятро, — а ў мадэлях — слабак. Што гэты тэхнікум дае майстру мадэльнага? Тут неабходна ўсё душою адчуваць, а не на формулах...

— Іншы раз начне вучыць — слухаць не хочацца, — смеяцца Пецька. — Ён мне расказвае, як трэба на фугавальным станку загатоўку трымаць...

— Каб не забыўся, — кажу я. — А Уладзімір Іванавіч, старшы майстар, працаваў мадэльшчыкам?

— Доўга працаваў, — адказвае Пятро. — Ён і сталар добры... — Ат, прычапіўся з гэтымаі майстрамаі! — махнуў рукою Воўка. — Уладзіміра Іванавіча паслухай, а рабі наадварот... Ну, усё, хлопцы. Кончылі базар...

Ён пайшоў у канторку. Пятро з Пецькам пераглынуліся, дасталі з шафы рукаўкі-спячоўкі і пайшлі на заготовачны ўчастак. Я застаўся каля варштата і доўга шукаў на чарцяжы трынаццаці стрыжань, але так і не знайшоў...

Многа шчырых, верных, улюбёных у сваю справу сяброў засталася на Мінскім заводзе аўтаматычных ліній. Былы мой настаўнік, цяпер начальнік мадэльнага цэха Пётр Міхалькевіч, Расточнік, Герой Сацыялістычнай Працы Аляксандр Віташкевіч, Славуты стругальшчык Леанід Патановіч, Вядомы ў рэспубліцы фрэзероўшчык Аляксандр Філіч, Кантрольны майстар Андрэй Запатылак, Мадэльшчыкі Аляксандр Сіроцін, Канстанцін Мацулевіч, Разметчык Уладзімір Герасімук... Трывалая, надзейная ў мяне сувязь з блымаі таварышмаі па працы.

В АГОН мякка пагойд-ваўся. Глуха тахкалі колы на стыхах. Анатоля ціхенька ўстаў і падаўся ў тамбур. Выцер зацацелае шкло і пачаў глядзець, як праносацца побач с насыпам купы хмызоў, пагрывожаныя подыхамі ветру. «Добра, што ўсё-такі выбраўся ў Паставы. Цяпер не хутка да сваякоў завітаю, — уздыхнуў Анатоля. — Першы раз без жонкі свята гуляў. Няможна ёй было са мной ехаць, бо даяр-кай робіць. Для кароў свята не існуе, да іх тры разы на дзень — і ўся табе гамана».

нох не меў часу на вечарыні. Луналі за вёскай песні, клікалі ў чаромхавую, залітую мясачным святлом, даячыню. А ён стаяў у расчыненых варотах каляшні, прыслухоўваўся да песень, і душу яго тачыла зайздасць. Напружана лавіў вухам знаёмы, поўны ціхай пяшчотнай ласкі, голас, што клікаў яго ў загадкавую мясачную ноч. І аднойчы гэты голас уладна павёў яго за сабой...

Вярнуўся з арміі шырака-плечым салдатам. Прышоў у клуб на вечарынку, падпёр спіной сцяну, усё адно як прыкіпеў да яе. Роем віліся дзяў-

можна будзе Валодзью Купчы-на зрабіць сваім зменшчыкам. Анатолева механізава-нае льнаводчае з'яно мела б вялікую выгоду: вызваліўся б адзін механізатар, а прадук-цыйнасць працы скаціла б ажно ў два разы вышэй. Ад такой думкі Анатоля нават узмакраву. «Эйш, разумнік знайшоўся! — пачаў ён кпіць з сябе. — Нібыта ўсе такія дурныя, а ты ўсе адзінаццаць клёпак у галаве маеш, Кінь глупства. Як бы табе мала клопату пра інашае». Але міналі дні, а спакуслівая думка не пакідала, вярэдзіла душу. Яна так захапіла яго, што ад-

гадоў. Цяпер багата хто ў краіне выкарыстоўвае тую маю прыдумку, — зноў вярнуўся да сваіх думак Анатоля. — Дый мне ўжо трыццаць сем набегла. А, здаецца, толькі сёння жыць пачаў».

Ён выпрастаў плечы — шырокія і прыгорбленыя, што багата пранусцілі цераз сябе рознай работы, і пачаў заду-менна сачыць, як спывае за акном краявід. «Гэта выхо-дзіць, што з Валодзем Купчыным мы болей дванаццаці гадоў не разлучаемся. Колькі ж змен мы адседзелі па чарзе на трактары? І палічыць цяжка. Ндэ-э... Такого напарніка днём з агнём не знойдзеш. Гэтак жа сёлета мы з ім як цісканулі, дык семдзсят пяць гектараў лё-ну за пяць дзён выбралі. А які лён! Ва ўсім раёне яшчэ такога не было. Затое і па-нянчыліся мы з ім: пух-ную пасцельку для насення зрабілі, пранатолі ў час, вы-бралі, далі вылежання добра на абодва бакі. Не дзіва, што другім нумарам найшоў на здачу. Знацца, мы з Валод-зем сваё слова стрымалі».

і пачаў нецярпліва паглядзець на знаёмыя палеткі. Штосьці, вытыркаючыся з авоські, ка-лола нагу. Гэта пагадвалі пра сябе падарунак малодшаму, Валодзьку.

Цягнік марудна спыніўся. Анатоля сышоў на вузкую стужку бетону, зашпіліў гузікі паліто і падаўся да сцежкі, што вяла ў поле.

Усхадыўся вецер і пачаў гоісаць па зялёнай руні. Ха-паў за крысо паліто, дыхаў у твар халадэчалі. Гіснуў над галавой у галінах алейшні і сцішыўся. Анатоля пацёр чырвоны, распалены ветрам твар, апусціў каўнер і выйшаў на дарогу. Наперадзе забялелі цагляныя дамы Магераўні. «Ці ведаюць до-ма, што здарылася? — паду-маў ён, не звязчы вачэй з вёскі. — Паўна ж, ведаюць».

Шоргала паліто ад шыро-кіх узмахаў яго рук. Чым бліжэй падыходзіў да вёскі, тым імклівей рабіліся яго крокі. Нейкая дзіўная радас-ная сіла гнала Анатоля напе-рад.

Ад канцавой хаты раптам аддзяліліся і пакаціліся па дарозе дзве чорныя кропкі. Вось яны ператварыліся ў дзіцячыя постаці. Анатоля пазнаў сыноў, рвануўся на-сустрэч.

Хлопчыкі беглі што было сіл. Падалі, падымаліся і зноў беглі, размахваючы ру-камі.

Сыны першыя сустракалі свайго бацьку.

Задыханыя, расчырване-лыя, павіслі на яго шы.

— Татка! — закрычалі яны разам. — Ты хаця ве-даеш, што табе прысудзілі... Дзяржаўную прэмію СССР?!

Анатоля Ганчароў расчу-лена ўсміхнуўся, прыціснуў абодвух да сябе, моцна паца-лаваў у халодныя шчокі.

Узяўшыся за рукі, узбу-джана размаўляючы, яны рушылі да вёскі.

Калас імя Дзяржынскага Аршанскага раёна.

Алесь ШЛЕГ

ЯГО ГЛЫБОКІЯ ВАРОВНЫ

НАРЫС

Анатоля пацёр далонню шырокі, асмужаны ветрам твар і ўсміхнуўся. «Усяго тры дні дома не быў, а зда-лося ўсё адно, як тры га-ды. — зноў разважаў. — Ці-кава, як сустрэне мяне Ніна? А Віцька з Валодзькам му-сціць, чакаюць не дача-каюцца гасцінца? Ндэ-э... Цікава часам у жыцці ат-рымліваецца. Мае свістуні ў шосты і пяты класы ходзяць, а я сваю вучобу на чатырох скончыў. Перагналі бацьку. Каб не той пасляваенны го-лад, дык і я, можа, у інжы-нерах хадзіў бы, а так... Дый як было вучыцца, калі ў бацькі з маткай пяцёра мела-ся на печы?»

...Белыя духмяныя гурбы чаромхі акрываці бераг звілі-стай рачулі. Усё навокал было заслана зялёным туманам — дрэвы і кусты выгна-лі лістоту. Па лузе хадзілі калгасныя каровы з пазпа-далымі за зліму бакамі. Далёка ў полі гурчэў трактар, на якім рабіў бацька. Пры-слухоўваючыся да яго гуду, Толя пазіраў на сцяжынку, што бегла па руні ў бок Ма-гераўні. Раптам патыхнуў цёплы, вільготны ветрык. Во-стра, агнявоха запахла ча-ромхай. Толя цяжка ўздых-нуў, надцягнуў дамацканья льяныя парткі, нафарбаван-ныя альхой карой. Зноў па-чаў глядзець на сцяжынку. З-за белых хмурынак выблі-нула сонца. Сонечныя пы-рскі асвятлілі ланцужок дзі-цей, што, размахваючы па-латнянымі торбамі з кніж-камі, імчалі на ецежцы. Яго аднагодкі беглі ў школу. Ба-люча сціснулася сэрца. Ста-яў, пазіраў услед і на шчо-ках яго цяклі слёзы.

А потым пачалі ярка га-рэць, не згараючы, абшары. У жоўтабарвовым полымі лі-стоты дагарала восень.

У табачным дыме ледзь акрэсліваліся постаці калгас-нікаў, што набліліся ў цесны клуб. Толя стаяў побач са старшынёй і трымаў у руках кашулю.

Гэта была яго першая прэ-мія.

Дома бацька, адзіны да-ваенны трактарыст у Магераўні, якога ўсе ў вёсцы па-важна называлі дзяржын-кам Васілём, прыціснуў Толю да сябе і, нібы вінавацячыся перад ім за штосьці, ціха ска-заў:

— Нічога, сыноч. Кожны ўзрост сваім шчасцем жыве... Не пусці ты толькі маёй над-зеі на ўзвей-вечер...

І зноў заносіла берагі ра-чучкі белымі духмянымі гурбамі чаромхі. Але цяпер Толя не заўважаў гэтага. Ко-

чаты, кідалі на яго, спакуслі-ва-сціплы позірк, а ён стаяў ля сцяны і паглядзеў на тую, што аднойчы, паклікала яго за сабой у чаромхавую за-мець, і дачакаўся...

Скончыў «калгасную ака-дэмію» — курсы трактары-стаў. — І пад нязмоўную песню жаўрука правёў сваю першую баразну. Свіцелы бацька сядзеў побач. Часам суровы, зрэзаны маршчына-мі твар яго распагоджвала добрая і ціхай ўсмешка. Гэ-ткай жа ўсмешкай ён сустраў Анатоля, калі ён прынёс да-дому бронзавы медаль ВДНГ СССР. Жонка, якая рабіла на ферме даяркай, таксама атрымала гэты ж медаль за ўзорную працу.

А потым і пайшло... Узна-гародзілі Анатоля медаль «За працоўную доблесць». Ніна прышніліла такі ж да штрыфеля свайго касцюма. Васіль Ігнатавіч, бацька, хоць і стары, а не падаўся маладым: таксама атрымаў такі ж медаль. Пасля ордэна «Знак Пашаны» яго ўзнага-родзілі ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Неўзабаве ў газетах з'явіўся Указ Пра-зідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні Ва-сіля Ігнатавіча ордэнам Ле-ніна. Хутка такую ж высо-кую ўзнагароду ўручылі і Анатолю. Бацька, віншуючы яго, ціха сказаў:

— Кожны ўзрост сваім шчасцем жыве... Прышоў час мне на пенсію ісці. А ты, сыне, дарабі ўжо тое, што я не паспеў...

...Сцірты саломы сеелі спакой адпрацаванага лета. У наветры стаяў пах восе-ні — гаркаваты, журботны. У светла-блакітным небе та-буніліся ружовыя хмаркі. Удалечы зубіўся лес. Раніш-ні ветрык гнаў да яго зала-тыя хвалі спелага лёну. Анато-ля адвёў ад поля ўзруша-ны позірк, паглядзеў на свой трактар, што ціха вуркатаў маторам, на льнокамбайн, ля якога завіхаўся напарнік Уладзімір Купчын. «Няўжо не спраўдзіцца? Няўжо мая прыдумка пакажа сябе не-прыкладнай? — ад такой дум-кі лоб Анатоля нават пот зра-сіў. — Гэта ж столькі часу на яе ўходаў! Здаецца ж, усё зроблена, як мае быць. От жа будзе гідота, калі ўсё пойдзе па ўзвей-вечер, як лю-біць казаць бацька!»

Трывога, няўпэўненасць запаўзалі ў душу. Нядобра засмактала пад сэрцам. Ад-разу пагадаўся той жывель-скі дзень, калі яму раптам убівалася ў галаву думка зра-біць такое прыстасаванне, каб самому кіраваць камбай-нам з кабіны трактара. Тады

яе не было аніякага паратун-ку. І вось аднойчы ўвечары, размаўляючы з малодшым сынам, ён раптам замёр на паўслове.

«Гідраўлічны планг... Ад камбайна падвес-ці яго ў кабіну трактара і...» Анатоля выйшаў на ву-ліцу, залітую шэрасрэб-ным святлом месяца, і падаў-ся да хаты брыгадзіра тра-ктарнай брыгады Міко-лы Шынкарова. Шырокая ўсмешка някаватасці не збя-гала з яго твару, калі ён пе-раступіў парог Міколавай хаты. Блытаючыся, доўга раскаваў пра сваю задумку. Выслухаўшы, Шынкароў махнуў рукою: згода, рабі!»

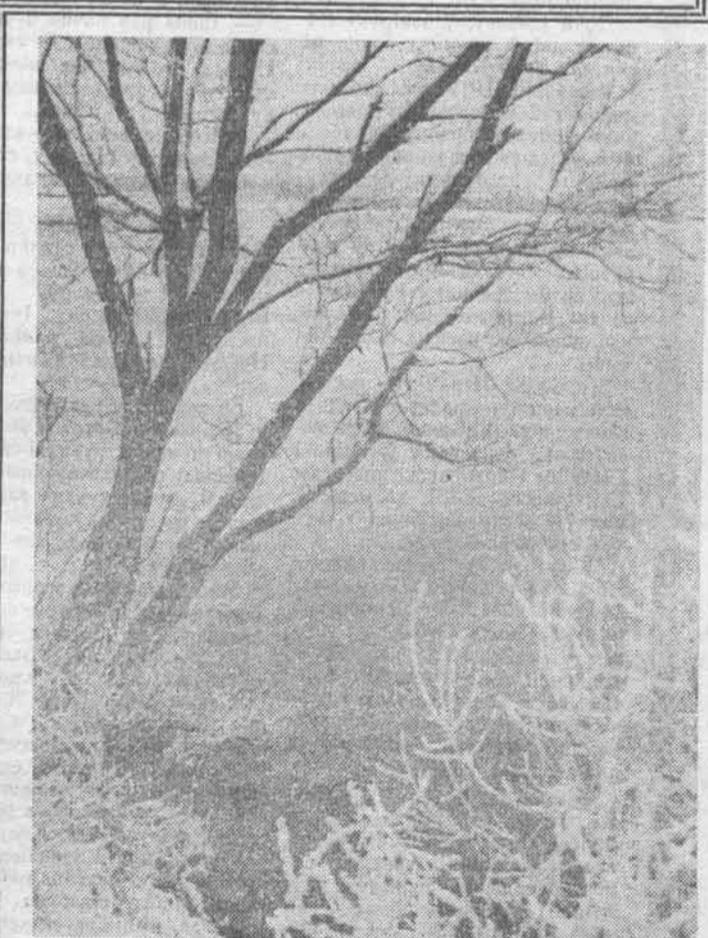
— Пачнём, га? — тузануў Анатоля за рукаў Уладзімір Купчын, непрыкметна пады-шоўшы ззаду. — Вунь і стар-шыня едзе.

Анатоля схамянўся, пера-смыкнуў плячымі і паглядзеў на «ГАЗік», што імчаў да іх. З яго вылез малады, каржа-каваты старшыня калгаса Валіцін Капітанаў і брыга-дзір трактарнай Мікола Шынкароў. На лінжаку Мі-колы блішчала зорка Героя Сацыялістычнай Працы.

Шынкароў падышоў, моўч-кі паціснуў руку. У вачах яго было спачуванне і ў той жа час упэўненасць: яны як бы гаварылі: смялей, не вешай нос!

— Дый што, хлопцы, пач-нём? — будзённа спытаў Ка-пітанаў. Але па тым, як стар-шыня не ведаў, куды надзець свае неспакойныя рукі, Анато-ля зразумеў, што ён хва-люецца. Гэтае хваляванне перадалося і яму. Ён ступіў да трактара, залез у кабіну. Пасядзеў, трымаючы на ка-ленях рукі, якія чамусьці зрабіліся важкімі і непа-слухмянымі. У такт рабоце матора стукала кроў у кро-нях. Некуды зніклі ўсе гукі, апрача вуркатання трактара. Анатоля зірнуў на залатое мора лёну, што хвалявалася лі самага радыятара, уключ-чыў шчапленне і даў газ. Пот-ым дрыжачай рукою наця-гнуўся да ручкі свайго пры-стасавання. Увесь напыўся ад напружання, азірнуўся. Кам-байн дакладна выканаў яго каманду. За ім беглі, размах-ваючы рукамі, штосьці ўзра-давана крычалі старшыня, Шынкароў і Купчын. Анато-ля, нібы электрычным токам, пранізала вострая радасць. Ён шырока ўсміхнуўся, вы-цер буйны пот з іла і павя-лічыў хуткасць. Побач шум-мелі, прагіваючыся, разбіва-ліся аб колы трактара лья-ныя хвалі...

...Тамі ніштавата часу прайшло з таго выпрабава-ня гідрапрывада. Ажно сем

Іней.

Фотазвод В. ГАТОВЫКАВА.

Іван Давыдкаў — адно з самых буйных і яркіх паэтычных іменаў сацыялістычнай Беларусі. Яму належыць каля дзевяці зборнікаў лірыкі. У апошні год ён вельмі паспяхова выступае і ў прозе, выдаў некалькі кніг апавесцей, якія перакладзены на многія мовы. Апрача таго, Давыдкаў — дасканалы перакладчык паэзіі, у прыватнасці — нашай, беларускай, якую ён прапагандуе на сваёй радзіме ўжо добрых паўтара дзесяці гадоў.

Паэзія Івана Давыдкава — глыбока чалавечная, жыццесцвярдзальная па зместу, інтэрнацыяналістычная і камуністычная па духу, багата метафарычнай, асацыятыўная па стылю.

9-га сакавіка нашаму даўняму сябру, паэту-камуністу Івану Давыдкаву споўнілася 50 гадоў.

**Іван
ДАВДЫКАЎ**

НЯБЕСНАЯ ПАЭМА

(УРЫВАК)

Над алюмініевымі крыламі, над цыстэрнамі,
над радарамі, рэхам аблепленымі,
над паласою ўзлётнай, што маланкай сігае
далёка,
я крычу, трымаючы на руцэ палітончык
летні:
— Падарожнічайце самалётам!

Пакіньце на доле свой прыкры клопат
штодзённы.
Толькі ўсмешку вазьміце ды кветку
якую-небудзь.
Калі плашч забыліся — адвечоркам
сцюдзёным
вы зможаце ахінуцца сінняй накідкай неба.

Пакіньце між зорамі летапіс
ваших гадоў найлепшых.
Нават згарэць даўдзёнца — не бяда.
Душа ваша знічкай мільгне
у вачах закаханых нейчых —
хіба для гэтага сэрца спаліць шкада?

Узняты ў бязмеж, разумею, што я толькі
пылінка ў далоні сусвету,
што вечнасць дала мне — як дзёмухаўцу —
толькі міг на жыццё —
і мне хочацца праз аварыйныя дзверцы
ў хвіліну у гэту
выкінуць вартае жалю амбітнае пачуццё.

Звысоку свет выглядзіць страшна
рэальным — з нябесаў,
і ўсё на зямлі сваё месца займае рэальнае.
Вось гэны паэт, распешчаны лёсам,
што ачышчае ад пылу і тлуму людскога
рэгаліі
(іх будуць несці пасля на падушачках
да гурбы пяску між сосен),
раптам мне здаўся гарошынай у траве —
гэткі ў сапраўднасці ён малеханькі...

...А неба ад болю раве,
распятае на чорным крыжы самалёта,
і падаюць кроплі крыві яго —
цёмначырвоныя —

на зямлю, што ўлеглася спяць.
Жанчына ж, што побач сядзіць, задаволена
усміхаецца: «Да чаго прыгожы зарапад!»
Сапраўды: да чаго ж прыгожы!..

Пакута заўсёды мяне прымушала
пяро браць у рукі.
Пакута — і вельмі рэдка — радасць.
У ракавіне пакуты жэмчуг раджаўся,
з болю і мукі
утваралася магія, глыбінная сутнасць,
сапраўднасць.

І я быў удзячны хвілінам, калі вусны
сціскаў да болю
і за крысо нейкай ісціны або мары
трымаўся, нібыта сляпы.
І я быў удзячны — пазней, калі
парастак-верш прабіваўся з душы на волю,
пазней, калі ціша касмічная засцілала
мае сляды.

Навошта мне іншае золата — калі ран
у мяне багата!
Зоры, рассейце мой прах у сваёй
зіхатлівай імжы!

...А неба крычыць, распятае
на самалёта чорным крыжы...
Перакладу Н. ГІЛЕВІЧ.

**ФОТАРАСКАЗ
ПРА ГРОДНА**

Выдавецтва «Беларусь» выпусціла маляўнічы альбом «Гродна». У ім змешчана больш за 90 каляровых і чорна-белых мастацкіх фатаграфій, якія адлюстроўваюць слаўнасці абласнога цэнтру рэспублікі. Альбом расказвае пра яго жыхароў, іх працу, побыт, вучобу і адпачынак, прамысловасць і новабудовы, аб росквіце культуры.

Альбом «Гродна» — добры падарунак жыхарам вобласці і шматлікім гасцям, савецкім і замежным турыстам.

І. КАНСТАНЦІНАЎ.

**ПА СЛЯДАХ ВYSTУПЛЕННЯУ
«ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»**

**«НЕДАРАВАЛЬНАЯ
НЕПІСЬМЕННАСЦЬ»**

Так было названа пісьмо навуковага супрацоўніка Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР А. Маржынскі, апублікаванае на старонках «Ліма» ў № 49 за 1975 год, у якой ішла гаворка аб тым, што некаторыя вадзіцелі аўтобусаў і тралейбусаў няправільна аб'яўляюць пасажырам назвы новых вуліц г. Мінска. У пісьме ў прыватнасці гаварылася пра вуліцу, названую імем паэта-дэкабрыста Адоеўскага.

Як паведаміў рэдакцыі начальнік трамвайна-тралейбуснага парка г. Мінска В. Класоўскі, з нагоды гэтага пісьма выдзелены загад, які абавязвае «дырэктараў дэпо тт. Шчырбакова У. С., Салоднага В. Ф. і Заічану І. Я. пры адкрыцці новых маршрутаў і прыпынкуў інфармаваць вадзіцеляў тралейбусаў і трамваяў, які правільна вымаўляць вуліцы беларускай сталіцы».

Аналагічны адказ рэдакцыя атрымала і ад кіраўніцтва Мінскага гарадскога вытворчага ўпраўлення аўтобусага транспарту. Нам паведамілі, што «пісьмо «Недаравальная непісьменнасць» было абмеркавана на агульным сходзе вадзіцеляў аўтобусаў».

ДЗЯКУЙ ЗА ЎСМЕШКУ!

Цікава часам атрымліваецца. Ведаеш пэўнага паэта як чалавек сур'езнага, разважлівага, чытаеш яго лірычныя вершы, захвалешся нарысамі, а што ён да ўсяго яшчэ і вялікі жартуінік, нека і падумаць боязна. Маўляў, куды яму, лірыку, да ўсмешкі. Калі заверне ў гарачы сатырычны цыкл, чаго добрага і сам алячэцца, і Пегаса свайго пакалечыць.

«Так гэта, ды не зусім так», — ствирджвае Яўген Верабей. Яшчэ ў 1968 годзе зацугляў ён свайго Пегаса, прыхаліў першую кніжку «Свежасць» і накіраваўся да чытачоў. Тыя з прыхільнасцю сустрэлі маладога паэта, але... не ўсміхнуліся. Ды і чаго было смяяцца, калі нарадаваў ён добрай нізкай лірычных вершаў. Сур'езных, змястоўных...
Усміхнуўся... сам аўтар і накіраваў Пегаса ў бюлетэнь

**Сцяпан ГРЫЦЭНКА
УСЁ Ў ПАРАДКУ**

Рэказ арыста
Аднойчы выступаць прыехаў
Я ў вёску ў Прыдняпроўе
[А як яна, сябры, завецца —
Ужо і не прыпомню!].

Літаратурны конкурс-вечар —
На ўсю сцяну рэклама...
Апазданні, байкі, вершы
Былі ў маёй праграме.

Загнуба Коля — хлопец
жвавы —
Адкрыў рукой заслонку
І, ў залу глянуўшы паскава,
Адбіў аж тры паклоны.

Было на сцэне гэтак ярка,

«Родная прырода». Пачакайце, маўляў, дакажу на што я яшчэ здатны. Прыпыніўся там надоўга (скажам па сакрэту, і выязджаць не збіраецца) і пачаў пісаць нарысы. Пад прозвішчам Я. Міклашэўскі (ён жа — Я. Верабей) яны часта з'яўляюцца ў гэтым зусім... сур'езным выданні.

«Дык прычым тут гумар?» — дачынае хвалюцца чытач. А прытым, што да Я. Вераб'я

ён мае самае непасрэднае дачыненне. Справа ў тым, што калі-нікалі ягоны Пегас (было гэта ў рабочы дзень ці позня вечарам — дакладна не засведчана) рабіў імклівы перабегкі ў часопіс «Вождь». Харчваўся разам з гаспадаром у тэйшай сталовы, набіраўся моцы і пакадаў... гумарэскі.

Вось вам і «сур'езны» паэт! А што Я. Верабей сапраўды смяяцца ўмее, найлепш можна пераканацца, перагарнуўшы старонкі яго зборніка «Ганна з Пухавіч», які нядаўна напоўніў «Бібліятэку «Вождь»».

Не будзем перакладаць змест твораў, бо гумар і сатыру кожны ўспрымае па-свойму. Адно зазначым: гэты першы блінец у аўтара не пайшоў камяком. Таму хочацца сказаць: «Дзякуй за ўсмешку, Яўген! Так трымай і надалей!».

С. ВІРЗОЎСКІ.

ПАРОДЫЯ

Георгій ЮРЧАНКА

ВЫКРЫЦЦЁ

Мікола ВАДАНОСАЎ

Сідар Сінягубскі быў не нашынскі. Ён прыбіўся ў Шылаўку недкуль здалёк. Кватараваў напачатку на сухамяце ў старой адзінокай Домны. А калі тая намерла, застаўся паўнапраўным гаспадаром яе хаціны. Блукала дзёнка, што Сідар быў жанаты, але жонку забіў калідны пярун. Адзінокі мужчына не змог перанесці гора, падаўся з родных краёў і ўсё такое іншае.

У Сідара быў бледны, ніколечкі не загарэлы твар, аброслая доўгімі бялымі валасамі галава. Вочы яго заўсёды глядзелі наводдг, кудысьці за вёску, за лес, міма людзей. Гаварыў ён глуха, нібы не сваім голасам.

Да Сідара пакрысе прывыклі. Жыў ён ціха, бадай непрыкметна. У працы быў не вельмі здатны, але і не апошні, не перабіваўся на дармавых вяршках і гэтак далей. Халасога прымака не вельмі каб паважалі, але спачувалі няскладнаму лёсу. Дзівіліся, што ён не праг жаночае ласкі, жыў недаткнёна, хаця даўно мог абкідацца сям'ёй.

Адно шасцігадовы Юзік не

мог цяпершэ дзядзькі Сідара. Чуда яго справядлівае маленькае сэрца злыдні.

Калі малому было тры гады, ён выказваўся прасталінейна і непасрэдна:

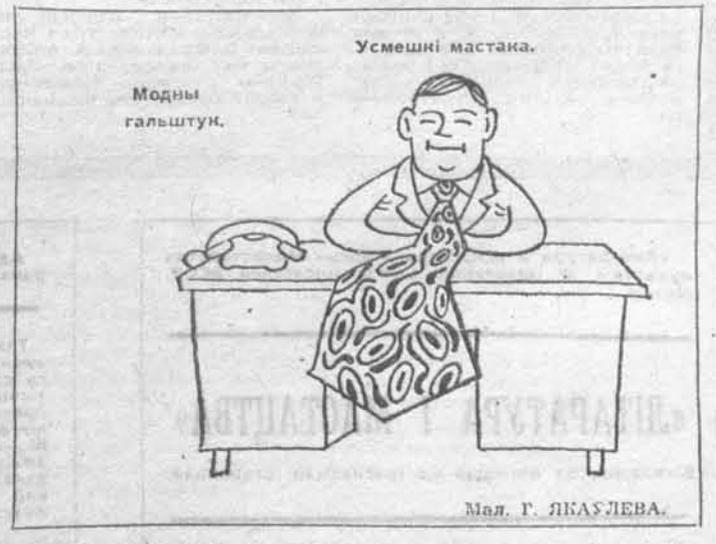
— Дзядзя бяка.
Пазней Юзік зразумеў, што такая агульня, а таму прыблізна характарыстыка не вельмі дзейсная. Ці меў яго аргумент над сабой аснову, мы хутка убачым.

Хлопчук пачаў шукаць падзейны спосаб выкрыць недаярка і да таго падобнае.

Нарэшце Юзік прыдумаў. Аднойчы, калі шараў гадзінай уманежаныя мужчыны сядзелі на бярвенні, таройкаючыся і дымчы самакруткамі, хлопчык кradком падшоў да Сідара ззаду і грывнуў:

— Значыцца Сінягуб, устаць!
Адбылося неспадзяванае. Сідара нібы ўкалолі шылам. Ён падскочыў і выцягнуўся, пібы ў страі. І адразу ж спалатнеў, нека затросся і паволі падняў утору дрыжачыя рукі. Голас яго зусім аглух.

— Так, я злачыцца, былы...
Вяжыце мяне...
Юзік адчуваў сябе сапраўдным героем.

**СУСТРЭЧЫ,
ПОШУКІ,
АДКРЫЦЦІ.**

СТАРОНКІ СВЕТАЙ ДРУЖБЫ

ТЭАТРАЗНАЎЦАМ РЭСПУБЛІКІ

СЛОВА ЧЫТАЧОУ

ВЕЧАР АКТРЫСЫ

ТАК ЖЫЛІ, ТАК СЯБРАВАЛІ...

Цікавал старонка дружбы і творчых уземаадносін Міхася Лынькова з Якубам Коласам. Яна пачалася, калі Міхась Ціханавіч упершыню пазнаёміўся з творами народнага песняра, пачаў пісаць свае першыя апаўданы. Малады пісьменнік чытаў коласаўскія творы, вучыўся ў яго майстэрству.

У Мінску М. Лынькову часта сустракаўся з Я. Коласам, які ў рэдакцыі часопіса «Польмя рэвалюцыі», куды нярэдка заходзіў народны паэт, так і ў АН БССР, у Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Былі гаворкі на нарадах, пасяджэннях, сходах, ці проста на абмеркаванні твораў таго, ці іншага пісьменніка. Я. Колас цікавіўся творами Міхася Ціханавіча, чытаў іх, адзначаў лепшае, даваў парады.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Я. Колас выехаў з Мінска. Аднак ён ілапоціцца аб лёсе свайго паплечніка, імніцца ўстанавіць з ім сувязь. «Мілы, дарагі Міхась! — чытаем у першым пісьме ваеннага часу. — Гэтымі днямі... зазджаю да мяне Броўка і Кучар. Ад Петруся даведаўся я аб табе, і вось пішу табе на скорую руку, даю знак аб сабе.

Прайшло не так ужо многа часу з таго дня, калі мы сустракаліся, а вось здаецца, што не бачыліся мы цэлыя гады. Я выехаў з Мінска вечарам 24/VI, калі агонь падбіраўся пад маю хату».

У літаратурным музеі Я. Коласа захоўваецца звыш трыцца-

ці рукапісаў пісем, якія ён даў М. Лынькову ў гады вайны. Народны паэт расказаў аб сваіх перажываннях, пісаў пра здзекі фашысцкіх захопнікаў над нашым народам, пра мужнасць воінаў і партызан, паведамляў аб сустрэчах з літаратарамі, вучонымі, грамадскімі дзеячамі, дзяліўся сваімі творчымі задумамі.

«24 кастрычніка скінуў паэму «Суд у лесе», — піша ён у адным з лістоў 1942 года. — У паэме 900 радкоў ды 24 эпілога. Прышлю ў Маскву. Паэма прысвечана беларусіям партызанам... Прывітанне хлопцам». І такіх звестак у пісьмах Коласа шмат: аб сваіх выступленнях перад грамадскасцю Ташкента, і аб сустрэчах з воінамі і камандзірамі, і вьезджах у Маскву і Казань, на фронт. Есць звесткі і аб выступленні ў Маскве на радыёстанцыі «Саветская Беларусь» і аб радасці сустрэч з пісьменнікамі, родзічамі, у тым ліку і з Міхасём Ціханавічам, які працаваў у Маскве.

Слброўства і дружба М. Лынькова з Я. Коласам працягвалася і ў пасляваенныя гады. Міхась Ціханавіч быў частым госцем у доміку Я. Коласа. Пісьменнікі іншы раз адпачывалі разам. У літаратурным музеі Я. Коласа захоўваецца шмат цікавых здымкаў, на якіх можна бачыць Я. Коласа ў гасцях у М. Лынькова на Нарачы, у Карлішчавічах, у лесе з кошыкамі грыбоў.

Міхась Ціханавіч заўсёды прымаў удзел у мерапрыемствах, прысвечаных народнаму паэту Беларусі Я. Коласу, выступаў з прамовамі. Тры гады назад, калі адзначалася 90-годдзе з дня нараджэння Коласа, М. Лынькову прымаў удзел у навуковай сесіі АН БССР. Ён выступіў з дакладам: «Народ у творчасці Якуба Коласа», у якім падкрэсліў, што «пасеннае ў жыватворную глебу, узараную Вялікім Кастрычнікам, залатое зерне Коласа — яго праслінутое пафасам гуманізму, патрыятызму і інтэрнацыяналізму творы, яго извуковая праца далі цудоўныя ўскоды. На беларускай зямлі вырасла плеяда таленавітых паэтаў, празаікаў і літаратурнаўцаў, творчасць якіх памянае багацці літаратурнай і інтэрнацыянальнай літаратуры, працягае і развівае коласаўскія традыцыі».

Тады ж Міхась Ціханавіч выступіў і на адкрыцці помніка Коласу. «Дарагі і незабыўны Канстанцін Міхайлавіч! — сказаў ён. — У дзень урачыстага адкрыцця помніка табе, мы, пісьменнікі, ілянімся заўсёды і ўсюды быць у першых радах барацьбы за лепшую будучыню ўсяго свету, за камунізм!».

Гэтыя шчырыя словы Міхася Ціханавіча з'яўляюцца жывым сведчаннем любі і павагі да Я. Коласа.

На здымку: у гасцях у Я. Коласа: М. Лынькову, К. Крапіва, П. Кавалёў (1947).

М. ЖЫГОЦКІ.

3 роду Буйніцкіх

Гэты здымак, мабыць, для кожнага, хто любіць тэатр, будзе прыемнай навіной. Бо дагэтуль у нас не было ніводнай фатаграфіі Ігната Буйніцкага (у друку змяшчаюцца копіі з перыядыкі пачатку нашга стагоддзя), не мелі мы і кодыкі-небудзь пэўных рукапісных тэстаў, за выключэннем адзінай вішавальнай фразы ў адрас «Нашай нівы».

Гісторыя здымка такая. Я выпадкова дазнаўся, што ў Гдань-

ску жыве родная дачка нашага выдатнага тэатральнага дзеяча. Наладзілася паштовае сувязь, пабыўаў у Гданьску супрацоўнік АН БССР. Успаміны Югеніі Шчапаньскай пашырылі нашы веды пра Ігната Буйніцкага, узабагаціліся і архівы (у прыватнасці, мы маем цяпер некалькі унікальных фотаздымкаў артыста і яго сваякоў). На некаторых картках рукой Буйніцкага напісаны вішавальныя родным і блізкім, як на паштоўках.

Югенія не была, як яе сёстры Ванда і Гелена, актрысай Першай беларускай трупы Буйніцкага (1910—1913 гг.), бо нарадзілася ў 1900 годзе, і таму ўспаміны адносяцца да яе дзіцячых гадоў, што таксама мае асаблівую цікавасць.

Калі мы паслалі ёй фатаграфію помніка І. Буйніцкаму, што ўстаноўлены на яго радзіме ў Празорках, Югенія Шчапаньская была вельмі рада: яна раней і не ведала, што на беларускай зямлі так шануюць яе бацьку.

Нядаўна прыйшла жалобная вестка — Я. Шчапаньская памерла. Мы навіны быць удзячнымі ёй за тыя матэрыялы, якія яна прадставіла тэатразнаўцам рэспублікі. Яны вывучаюцца і ў свой час з імі пазнаёмяцца чытачы.

А на здымку вы бачыце Ігната Буйніцкага і яго дачку — Ванду і Гелену.

Уладзімір НЯФЕД,
доктар мастацтвазнаўства.

КАНФЕРЭНЦЫЯ У ЖЫТКАВІЧАХ

Работнікі культуры Жыткавіцкага раёна прынілі актыўны ўдзел у чытацкай канферэнцыі на газеце «Літаратура і мастацтва». Аб рабоце рэдакцыі штотыднёвіка, планах яго на 1976 год расказала загадчык аддзела пісем і масавай работы Я. Данская.

На канферэнцыі адбылася змястоўная, зацікаўленая гаворка чытачоў пра сваю газету. Прамоўцы адзначалі, што «ЛіМ» — іх дарадчык і памочнік у рабоце. Пра гэта, напрыклад, гаварыў загадчык Відоманскага сельскага клуба Аляксандр Курцавіч.

— Я рэгулярна чытаю «ЛіМ», — сказаў Аляксандр Мікалавіч. — На старонках штотыднёвіка надрукаваны і мае сціплыя нататкі. За гэта я шчыра ўдзячны рэдакцыі. Але хацелася б, каб «ЛіМ» шырэй і больш па-дзелавому асвятляў попыт работы сельскіх культурмейцаў.

Загадчыца чытальнай залы раённай бібліятэкі Зінаіда Хільман звярнула ўвагу на 16-ю старонку штотыднёвіка «Сустрэчы, пошукі, адкрыцці», на якой друкуецца німала цікавых матэрыялаў.

Рад прапагоў выказалі ў сваіх выступленнях загадчыца Малешаўскай сельскай бібліятэкі Святлана Слесарчук, работнікі раённай дзіцячай і Тураўскай занальнай бібліятэк Ніна Воўк і Валіціна Марыніна, удзельніца рэспубліканскага семінара маладых літаратараў Марыя Папкова, начальнік раённага агенцтва «Саюздрук» Валіціна Фралова, загадчык раённага аддзела культуры Адам Аліфіяровіч.

Арганізатарам падпісіні на штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» В. Фраловай і А. Аліфіяровічу на канферэнцыі былі ўручаны сувеніры — бібліятэчні з твораў беларускіх пісьменнікаў.

**У ЧАРОУНЫМ
СВЕЦЕ
КАЗКІ**

З наборам паштовак, які выпусціла нядаўна выдавецтва «Советский художник», з задавальненнем пазнаёмяцца і дзеці, і дарослыя. Есць яшчэ адна мажлівасць апынуцца ў чароўным, непаўторным свеце беларускай казкі. Мастачка Наталля Паплаўская зрабіла малюнкi на сюжэты твораў, што нарыстаюцца асаблівай папулярнасцю. Сярод іх — «Музыка-чараўнік», «Лёгкі хлеб», «Залатая яблынка» і іншыя.

Урыўкі з казак падаюцца ў апрацоўцы народнага песняра Беларусі Якуба Коласа, Міхася Клімковіча і Алеся Якімовіча. Тыраж намплетна, у які ўвайшло трынаццаць паштовак, — сто тысяч эзіемпліяраў.

У НОВЫХ ЖАНРАХ

Нярэдка Мінскі Дом акцёра запрашае прадстаўнікоў грамадскасці на канцэрты, якія з'яўляюцца творчай разведнай

артыстаў у новых для іх жанрах. Вынааўца, што звычайна выступае на драматычнай сцэне, тут выступае як... спявак. Актрыса падрыхтавала кампазіцыю па вершах любімага паэта і паўстае перад аўдыторыяй як арыгінальны чытальнік-дэкламатар. Гэта і спяваўдача, і праверка самога сябе.

Вось і ў гэты вечар антрыса Анадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Галіна Бальчэўская выступіла ў нечаканай ролі: яна стварыла літаратурна-музычную кампазіцыю паводле вершаў Рыгора Барадудліна. У суправаджэнні Алеся Вавілава (цымбалы) жаночы голас змяццывальна вымаўляў трагедычныя строфы «Бланадзі», «Куліны», вершы «Вочы твае надымною...», «Пацернік». Чытанне спалучалася з мелодыямі народных песень, потым і сама песня гучала на поўны голас. Дарэчы, Г. Бальчэўская павабрала іх з рэпертуару свайго маці, якая некалі спявала па закліку сэрца, не для публікі, а для сябе, — «Вярба», «Вярба», «Павей, ветрык» і іншыя.

На вечары выступіў Рыгор Барадудлін, які пазнаёміў слухачоў з новымі творами. Ваў канцэрт Валерыя Анісенка.

Фота Ул. КРУКА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела ірытыні і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-96-53, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.